

ÜLEVAADE 2002

VABA- ÜHEN- DUSTE ARENGUST EESTIS

Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit (EMSL) on Eesti mittetulundusühingute ja sihtasutuste avalike huvide ühiseks teostamiseks ja kaitseks asutatud liikmesorganisatsioon, mis oma tegevusega annab panuse tasakaalustatud ühiskonna kujundamiseks.

Vabaühendused Eestis 2002:

Eesti ühenduste ja kolmanda sektori jätkusuutlikkuse võrdlev hindamine ja vajaduste analüüs

Käesolev raamat on koostatud Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu (EMSL) poolt maakondades läbiviidud arutelude ning EMSLi tegevuse põhjal ja USA saatkonna toel.

Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit, 2003

EMSL tänab maakondade ühendusi ja MTÜde tugikeskusi ning kõiki, kes on raamatu valmimisele kaasa aidanud:

Arutelude läbiviimine **Riin Kranna, Tiit Riisalo, Kristina Mänd**

Lugude kirjutamine **Siim Pede**

Toimetamine **Sirje Kivimäe, Kertu Ruus**

Nõu ja kommentaarid

Rahastamine **USA saatkond Eestis**

Kujundus **Külli Reinup**

Trükk **Infotrükk**

Vastutav väljaandja **Kristina Mänd**

ISBN

Trükitud vanapaberist toodetud paberile
Copyright © Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit

Hea lugeja

2001. aastal korraldas Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit (EMSL) konverentsi "Nägemusest muutusteni", mille kogumikku lehitsedes jäi mulle silma üks kokkuvõte: "Me ei aktsepteeri, et valitsemise institutsioon ja haldus-institutsioon on ainult valitsuse ettevõtmine; tõdeme, et maailma keskkondlike, sotsiaalsete, kultuuriliste ja materiaalsete ressursside juhtimine peab olema valitsuse ja kodanike ühine ettevõtmine." Aasta 2002 läheb ajalukku kolmanda sektori tegemistes just selle eesmärgi saavutamisenä. Riigikogu võttis vastu Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsiooni (EKAK), mis on esimene samm okkalisel tunnustamise teel. Nüüd on meie teha, kas suudame tõestada oma elujõudu ja suutlikkust.

See raamat räägibki vabaühendustest Eestis, nende jätkusuutlikkusest ja keskkondlikest teguritest. Esimesest osast leiäte kõigepealt ülevaate Eesti vabaühendustest. Ülevaade on koostatud ühenduste poolt arutatud maakondade lugude põhjal, millele on hinnangu andnud EMSL ja kohalikud tugikeskused. Ülevaate lõpus on ka maakondade hindamistabel, kus maakonnad ise oma jätkusuutlikkust hindavad.

Sellele järgnevad maakondade lood, mis algavad statistilise ülevaatega ja mille lõpus on ära toodud maakonda hinnanud inimeste nimed.

Lisaks maakondade lugudele lisasiäe parema ülevaate saamiseks ka eraldi kirjutusena Eesti mittetulundussektori statistilise pildi, mis keskendub kolmandas sektoris loodud töökohtadele ning palkadele.

Raamatu teises osas saate lugeda EMSList ning ühenduste tugikeskuste võrgustikust.

Raamatu lõpus toome ära juhendavad materjalid nagu EKAK, avalik pöördumine ja ühenduste eetikakoodeks.

EMSL on liikmesorganisatsioon, kuhu on koondunud organisatsioonid, kellel on ühised huvid ja suhtumine ühiskonda. Koos oleme oma õiguste eest seistes tugevamad. Meie tugevateks külgedeks on organisatsiooni avatus, tugikeskuste võrgustik, teenuste kõrge kvaliteet, töötajate professionaalsus, uuenduslikkus, hea sisesuhtlus, oskus suhelda ettevõtetega. Meie nõrkuseks on side liikmete vahel, liikmete madal aktiivsus koostöökä ja vähene vastutus organisatsiooni üldise käekäigu eest, nõrk side ministereiumidega. Kä on meie organisatsiooni probleem muidugi raha: otsime iga oma sendi ise ning riigipoolset rahalist toetust me ühendustele mõeldud tegevusteks ei saa.

Mida peaks tegema, et meie ettevõtmised oleksid rõõmuks meie ja meie sõpradele?

EMSL on seadnud oma eesmärgid tulevikuks ja tahab olla unistuste vääriline. Tehtud on oma nooruse kohta palju ja usinalt. Tahaks muidugi, et järgmised aastad tooksid kaasa uue kirgastumise meie tegemistesse – meid toetab ju EKAK, mis annab töökä nii õiguse kui ka kohustuse.

Lagle Parek
EMSLi nõukogu esimees

Emma Teresa mõtted:

Elu on võimalus, kasuta seda.

Elu on kaunis, imetle seda.

Elu on õnn, maitse seda.

Elu on unenägu, tee see teoks.

Elu on kohustus, täida see.

Elu on mäng, osale selles.

Elu on kallihinnaline, hoolitse selle eest.

Elu on rikkus, hoia seda.

Elu on armastus, naudi seda.

Elu on mõistatus, uuri seda.

Elu on töotus, lase sel täituda.

Elu on kurbus, ületa seda.

Elu on muusika, mängi seda.

Elu on võitlus, võta see vastu.

Elu on tragöödia, astu üles selle vastu.

Elu on seiklus, julge sellega rinda pista.

Elu on vedamine, kasuta seda.

Elu on liiga kallis, ära hävita seda.

Elu on elu, võitle selle eest.

Saateks

Sisukord

Kogumiku sisu ja eesmärk

Eesti ühenduste ja kolmanda sektori jätkusuutlikkuse hindamine

Mittetulundussektori statistiline pilt

Maakondlikud lood

Mis on EMSL – tegevus, liikmed, nõukogu, töötajad, toetajad

Tugikeskuste võrgustik

Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioon

Avalik pöördumine ja Eetikakoodeks

SISU

JÄ

EES-

MÄRK

Millest räägib see raamat?

Kristina Mänd
EMSLi juhataja

EMSLil oli 2002. aastal terve hulk mahukaid ettevõtmisi ja projekte. Selle raamatu keskmes on üks nendest: **Eesti vabauhenduste ja kolmanda sektori jätkusuutlikkuse võrdlev hindamine ja vajaduste analüüs.**

Projekti eesmärgiks oli saada ja anda ülevaade Eesti kodanikuühiskonna seisust ja probleemidest võrdlevalt kõikides maakondades, selgitada välja Eesti kolmanda sektori jätkusuutlikkus, saavutused ja vajakajäämised, aga ka võimalikud ohud ja arenguvõimalused. Projekti teiseks suureks väärtuseks oli meie tegevust ja keskkonda mõjutavate tegurite arutamine ning mõistmine.

Hindamine baseerus kutsutud osalejate hinnangutel, kusjuures aluseks võeti Ameerika Ühendriikide Rahvusvahelise Arengu Agentuuri (USAID) poolt Kesk- ja Ida-Euroopa riikide jaoks väljatöötatud indeks (*NGO Sustainability Index*). Projekti viis läbi EMSL piirkondlike mittetulundusühenduste (MTÜde) tugikeskuste abiga.

Ümarlaua/seminari vormis arutelud järgisid ühenduste jätkusuutlikkuse ja CIVICUse (rahvusvaheline liit eesmärgiga tugevdada kodanikualgatust ning kodanikuühiskonda üle maailma) kodanikuühiskonna indeksi poolt väljatoodud teemasid koos Eesti tingimusi arvestavate küsimustega. Samalaadsed arutelud toimusid kõikides maakondades. Üle-eestiline kokkuvõte tehti märtsis 2003 maakondlike materjalide põhjal.

Põhjus

Eestis oli 01.01.2003 registreeritud kokku 18 276 organisatsiooni, nendest 17 774 mittetulundusühingut (MTÜ) ja 502 sihtasutust (SA).

Registreerimata ühenduste ehk seltsingute arvu ei tea. See tegutsemisvorm on levinud maapiirkondades ja põhjuseks sageli tegevus, mis ei vaja ametliku organisatsiooni loomist.

Registreeritud 18 276 ühendusest on liigituse järgi kinnisvara-, üürimis- ja äritegevuses 9 706, nendest 9 663 MTÜd ja 43 SA-d. Enamjaolt on need korteri-, garaaži või aiandusühistud. Teised moodustavad grupi, mida võib määratleda vabauhendustena: katusorganisatsioonid, mis ühendavad teisi ühendusi nagu EMSL ise või Eesti Lastekaitse Liit, eestkoste organisatsioonid nagu Eesti Üliõpilaskondade Liit (mis on ka katusorganisatsioon), tugikeskused nagu Läänemaa Ettevõtluskeskus, avalikes huvides teenuseid pakkuvad ühendused nagu Eesti Pereplaneerimise Liit, usuorganisatsioonid, avaliku sektori poolt loodud ühendused nagu Eesti Filmi Sihtasutus, teadustööga tegelevad ühendused, poliitika analüüsi ja kujundamise küsimustega tegelevad ühendused nagu Poliitikauuringute Keskus Praxis, võrgustikud nagu Kodukant, Eesti fondid nagu Eesti Rahvuskultuuri Fond, ühe kindla suunitlusega fondid nagu Tallinna Lastehaigla Toetusfond, rahvusvahelised fondid nagu Balti-Ameerika Partnerlusprogramm (BAPP), ühenduste teenindamisele suunatud konsultatsioonikeskused nagu Peipsi Koostöö Keskus, ettevõtete ja ettevõtjate ühendused nagu Kaubandus-Tööstuskoda, erialaliidud nagu Eesti Sotsioloogide Selts, rahvusvaheliste organisatsioonide allorganisatsioonid nagu AIESEC Estonia või kõigile ühendustele avatud esindusvormid nagu Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaud.

Soovisime teha ülevaade ühenduste olukorrast selles mitmekesisel maailmas. Soovitame arengute hindamiseks lugeda kindlasti ka EMSLi poolt 2002.a. välja antud kogumikku ettekannetest ja mõtetest, mis olid arutelusel teisel Eesti ühenduste konverentsil ja messil "Nägemusest muutusteni" 5.-6.11.2001 Tallinnas.

Ülesande püstitus

2000. ja 2001. aastal aitas EMSL hinnata USAIDi poolt välja töötatud ühenduste indeksit. Projekt oli edukas, saime vajalikke teadmisi eriti tulevikus mõju omavate eri jõudude ja mõõdete mõistmiseks ja arvestamiseks.

Tulemused on näha EMSLi koduleheküljel, kogumikus "Nägemusest muutusteni" ja muudes väljaannetes. Tulemusi on hinnanud ka piirkondlikud MTÜde tugikeskused.

Maakondade ümarlaudadel analüüsisid ühendused, kohalike omavalitsuste esindajad ja äriinimesed EMSLi ja piirkondliku tugikeskuse koordinaatori juhtimisel seitset mõõdet. Vastused on vormitud maakonna lugudeks. Osalejate valikul keskendusime nn vabaühendustele ehk kodanikualgatuslikele ühendustele, kes tegutsevad avalikes huvides. Aruteludel ei osalenud erakonnad kui erakondliku poliitika tegemiseks mõeldud organisatsioonid.

Iga maakonna omapära tuleb lugudes välja ja iga lugu saab käsitleda kui tervikut. Lugusid võib kasutada tegevuse planeerimises, projektide kirjutamises kui partnerite otsimisel. Kuna kõik lood on koostatud samadele küsimustele vastates ja sarnase ülesehitusega, leiata sagedasti ka kordusi. Kui välja arvata Tallinna ja teiste suuremate linnade (Tartu, Narva, Pärnu) erinevus, on ka probleemid ja hinnangud tihti sarnased.

Käesoleva projekti raames korraldasime ümarlaud/seminarid kõigis maakondades. Arvame, et see annab ühenduste kogukonnale, annetajatele ja rahastajatele, poliitikutele, riigiametnikele, kohalikele omavalitsustele ja erasektorile selgema ülevaate ühendustest, nende mitmekesisusest ja vajadustest ning aitab mõista sügavamalt nii kolmanda sektori ja ühenduste olemust kui ka nende rolli kodanikuühiskonnas.

Hindamine

Indeksi aluseks on seitse mõõdet – seadusandlik keskkond (*legal environment*), organisatsioonide tegutsemisvõime (*organizational capacity*), majanduslik elujõulisus (*financial viability*), eestkoste ja avaliku poliitika mõjutamine (*advocacy and policy making*), teenuste osutamine (*service provision*), infrastruktuur (*infrastructure*) ning avalik imago (*public image*).

Iga mõõde oli jagatud teemadeks, millele tuli anda maakonna ekspertgrupi konsensuse alusel hindeid skaalal 0 - 5:

- 0 Pole oluline:** küsitud indikaator puudub ja selle puudumine ei muuda midagi.
- 1 Puudulik:** küsitud indikaator on puudulik või kasutamata, mis tõsiselt pidurdab kolmanda sektori ja ühenduste arengut.
- 2 Kasin:** küsitud indikaator on olemas vaid osaliselt, mis teatud määral piirab kolmanda sektori arengut.
- 3 Rahuldav:** küsitud indikaator on olemas ja toimib ning sel on mingil määral positiivne mõju kolmandale sektorile.
- 4 Hea:** küsitud indikaator on olemas ja toimib ning sel on positiivne ja arendav mõju kolmandale sektorile.
- 5 Väga hea:** küsitud indikaator on olemas, toimib väga hästi ning avaldab tugevat mõju kolmanda sektori arengule.

Iga teema juures olid valdkonda avavad lisaküsimused, millele võis lisada oma kommentaarid, näited, mõtted ja soovi korral ka hinde.

Protsess

EMSL koos MTÜde piirkondlike tugikeskustega valis välja ühendused ja inimesed, kelle arvamust ja hinnanguid pidasime pädevaks. Kutsutud inimesed said eelmise aasta hindamise kokkuvõtte ning lühikirjelduse projektist.

Ümarlaudade arutelusid maakondades koordineeris EMSLi-poolne esindaja (Riin Kranna, Kristina Mänd või Tiit Riisalo) koos kirjutajaga (Siim Pede). Seejärel jagati osalejad väiksemateks töögruppideks. Iga grupile anti omavahel arutada kaks või kolm mõõdet. Grupiliikmed arutasid iga mõõde all olevaid teemasid ning neid avavaid küsimusi. Grupi konsensuse alusel vastati igale teemale ning anti hinne skaalal 0 – 5. Teemade keskmine hinne andis mõõde hinde. Koordinaatori ülesanne oli selgitada projekti, toimumisprotsessi ja protseduuri, aidata gruppi, selgitada lahti küsimusi ning vajadusel suunata grupi keskustelu.

Seejärel arutati kõikide osalejatega läbi gruppide hinnangud mõõdetetele. Samuti analüüsi, kuidas mõõded on arenenud vastavas maakonnas ja kuidas üleriigiliselt. Ka pandi kirja, mida oleks vaja mõõtes parandada või muuta.

Arutelu lõpus vaadati kokkulepitud hindede üle ning lisati mõtted, mida koordinaatorid ja kirjutaja soovitusena järgmistele aruteludele kaasa võtsid.

Kirjutaja ülesanne oli pärast iga arutelu teha põhjalik ülevaade ühenduste jätkusuutlikkusest maakonnas ning ettepanekutest.

Maakondade ülevaadete põhjal koostatud üle-eestiline kokkuvõte avaldatakse ka inglise ja vene keeles.

Loodame, et alljärgnevad lood ja ülevaade pakuvad huvi nii annetajatele kui projektides osalejatele, aitavad uurimustöö tegijaid ja on rakendatavad planeerimisprotsessis.

Ühenduste jätkusuutlikkuse indeksi hindamise mõõdet ja indikaatorid

1. seadusandlik keskkond: asutamisprotsess, tegutsemiskeskond, tegutsemisvabadus, kohapealne juriidiline nõustamine, maksustamiskeskond, võimalus tulu teenida

2. organisatsioonide tegutsemisvõime: planeerimisoskus, sihtgrupile keskendumine, sisemine töökorraldus, tööjõu kasutamine, tehniline varustatus, kodanikuaktiivsus

3. majanduslik elujõulisus: kohalik toetus, tuluallikad, finantsjuhtimine, varade arendamine (*fundraising*), võimalused tulu teenimiseks

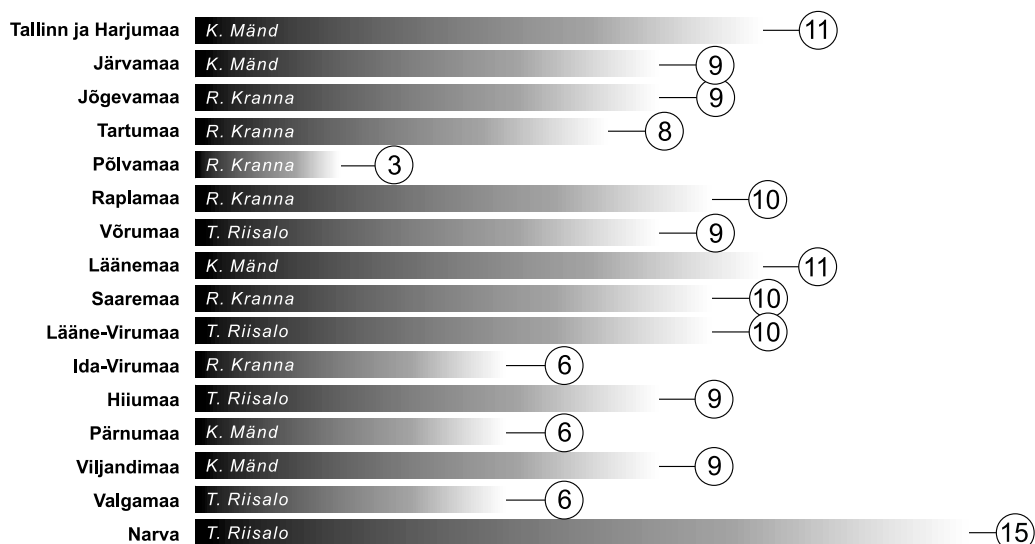
4. eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine: koostöö valitsusega kohalikul ja üleriigilisel tasandil, avaliku ja valdkondliku poliitilise eestkoste initsiatiivid, poliitiline mõjutamine, kohalik eestkoste seaduste parandamiseks

5. teenuste osutamine: pakutavad kaubad ja teenused, kogukonna vajaduste rahuldamine, sihtgrupi ja klientide vajaduste rahuldamine, võimalus kulude tagasiteenimiseks, valitsuse tunnustus ja toetus

6. infrastruktuur: kolmanda sektori tugisüsteem ja MTÜde tugikeskused, kohalike fondide ja sihtasutuste tegutsemine, koolitusvõimalused, ühenduste koostöö, sektoritevaheline partnerlus

7. avalik imago: meedias kajastamine, avalik arvamus ühendustest, avaliku sektori ja ettevõtete suhted ühendustega, eneseregulatsioon

Maakondlike ümarlaudade läbiviija ja arutelul osalenute arv

Kasutatavad lühendid ja mõisted

Lühendid

MTÜ – mittetulundusühing

SA – sihtasutus

KOV – kohalik omavalitsus

EMSL – Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit

EKAK – Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioon. 12.12.2002 Riigikogus vastuvõetud dokument, mis määrab avaliku võimu ja mittetulundussektori vastastikku täiendavad rollid, koostöömimise põhimõtted, mõlema poole tähelepanu all olevad valdkonnad ning nende reguleerimise mehhanismid avaliku poliitika kujundamisel ja teostamisel kodanikuühiskonna ülesehitamiseks

EMÜ – Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaud. Eesti kodanikuühenduste pidevalt töötav kõigile avatud koostöövorm mittetulundussektori ja kodanikuühiskonna teemade käsitlemiseks ning suhete arendamiseks avaliku ja äri sektoriga. EMÜ organid on suurkogu ja esinduskogu

EMÜ suurkogu – EMÜ kõrgeim organ, mille töös võivad osaleda kõik huvitatud ühendused. Suurkogu peetakse vähemalt kord aastas esinduskogu poolt määratud ajal

EMÜ esinduskogu – EMÜ suurkogu valitud organ, mis tegutseb EMÜ suurkogude vahelisel ajal ja esindab mittetulundussektori seisukohti

KOP – Kohaliku Omaalgatuse Programm

Mõisted

Ühendus – koondnimetus MTÜle, SAle või seltsingule

Kodanikuühendused – kodanike, ühenduste, ettevõtete või avaliku sektori asutatud kasumit mittetaotlevad eri liiki mittetulundusühingud, sihtasutused, seltsingud või muud kodanikualgatusliikud vormid. Sama, mis vabaühendused, ühendused

Seltsing – registreerimata ühendus

Kodanikuühiskond – vaba, demokraatlik, rahumeelne, õiglane, jõukas, arenguvõimeline ning kõiki inimesi huvide ja võimete kohaselt ühiskonnaellu ja poliitikate väljatöötamise protsessi kaasav ühiskond (allikas: EKAK)

Mittetulundussektor – vastavate seaduste alusel moodustunud mittetulunduslike ühenduste kogum, mis tegeleb põhiliselt küsimustega, millega kodanikud ja kodanikuühendused peavad vajalikuks tegeleda, sõltumata poliitilise võimu tahtest. Mõiste lähtub arusaamast, et ühiskonnas on kolm eristatavat, kuid üksteist täiendavat ja omavahelises siduses olevat sektorit – avalik ehk riiklik sektor, äri- ehk erasektor ja mittetulundus- ehk kolmas sektor (allikas: EKAK)

Vanad organisatsioonid/ühendused – ühendused, mis on loodud vähemalt 8-10 aastat tagasi

Suured organisatsioonid/ühendused – palgaliste töötajate ning iga-aastase eelarvega ühendused

Katusorganisatsioon – valdkondlik, piirkondlik või temaatiline mittetulundusühing, mille liikmed on teised juriidilised ühendused ja organisatsioonid

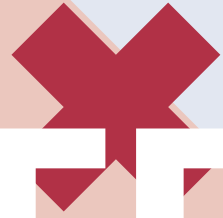
Vabatahtlikkus – kodanike huvidel ja võimel põhinev osalemine ühiskonnaküsimuste lahendamises, mille eesmärk ei ole isikliku tulu saamine

Koalitsioonid – erinevate ühenduste grupid, mis on enamasti loodud küsimuste mitteformaalsena lahendamiseks, oluliseks poliitiliseks mõjutamiseks vms.

Ärireister ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste register maakonniti, 01.01.2003

Maakond	Mittetulundusühingute ja sihtasutuste register		Mittetulundusühingute ja sihtasutuste register kokku
	mittetulundusühing	sihtasutus	
Tallinna LK registriosakond	9 382	280	9 662
Harju maakond	7 891	248	8 139
<i>sh Tallinn</i>	6 189	223	6 412
Hiiu maakond	171	7	178
Järva maakond	400	7	407
Lääne maakond	480	8	488
Rapla maakond	440	10	450
Tartu MK registriosakond	3 507	122	3 629
Jõgeva maakond	278	7	285
Põlva maakond	278	11	289
Tartu maakond	2 085	78	2 163
Valga maakond	398	14	412
Võru maakond	468	12	480
Pärnu MK registriosakond	2 168	67	2 235
Pärnu maakond	1 104	29	1 133
Saare maakond	532	20	552
Viljandi maakond	532	18	550
Lääne-Viru MK registriosakond	2 717	33	2 750
Ida-Viru maakond	1 910	23	1 933
Lääne-Viru maakond	807	10	817
Kokku	17 774	502	18 276

ÜHEN-
DUSTE
HINDA-
MINE

Eesti ühenduste ja kolmanda sektori jätkusuutlikkuse võrdlev hindamine ja vajaduste analüüs

Alalise rahvastiku andmed on seisuga 01.01.2002 (EV Statistikaamet)

Ühenduste statistilised andmed on seisuga 01.01.2003 (EV Justiitsministeerium)

EV Pindala – 43 432 km²

EV Rahvaarv – 1 361 242

MTÜ – 17 774

SA – 502

1. Seadusandlik keskkond 3,3

Üldiselt arvatakse, et Eestis on head seadused ühenduste tegutsemiseks. Kuidas aga näevad seda ühendused ise? Kas seadused soodustavad ühenduste loomist ja tegutsemist? Millised on ühenduste õigused ja kohustused? Kas riik, KOV või Maksuamet saavad ühendusi mõjutada? Kui suur on ühenduste tegelik sõnavabadus? Millised on võimalused juriidilise abi saamiseks?

Ühendusi reguleerivad peamiselt kolm seadust: Mittetulundusühingute seadus, Sihtasutuste seadus ja Võlaõigusseadus, mille alusel toimivad seltsingud. Lisaks muidugi Tulumaksuseadus, Raamatupidamiseseadus jms.

Sellest, et Eesti seadused võimaldavad suhteliselt lihtsalt mittetulundusühinguid ja sihtasutusi registreerida, annab tunnistust kasvõi viimastel aastatel jõudsalt suurenenud ühenduste arv. Seadused tagavad sõltumatuse riigist, sõnavabaduse ning lubavad ühendustel tulu teenida. Puuduseks on, et MTÜ seaduses käsitletakse mittetulundusühingu ehk MTÜ mõiste all kõiki liikmetega organisatsioone, neid diferentseerimata. On oluline vahe, kas MTÜ loojad on eraisikud, KOV, ettevõtted või hoopis teised ühendused. Suur arv MTÜdena registreeritud korteriühistuid aga näitavad Eesti kodanikualgatuslikku sektorit kaks korda suuremana. Sihtasutuste puhul võib täheldada, et sihtasutuste vormi ei kasutata sageli eesmärgipäraselt ja selle nimetuse all tegutseb väga erinevaid organisatsioone riigieelarvelisest sihtasutusest kohaliku arengu fondini. Ühes pajas hoidmine ei võimalda saada selget pilti kodanikualgatuslike ühenduste riigipoolsest rahastamisest ega eraldada erinevaid ühenduste tüüpe.

Kuna ühenduste juhtimisstruktuur, lubatud tegevusalade ulatus, aruandlus ja tegevuse lõpetamine on praeguses seadusandluses väga detailselt käsitletud, siis tihtipeale kirjutatakse põhikirjad maha otse seadustest. Keerulise juriidilise sõnastuse tõttu vajavad põhikirjad aga liiga sagedast erialalist nõustamist. 2002.a.

Peamiseks seadusandlikuks raskuseks on muutunud raamatupidamise ja maksuametiga seonduv, kus nõuded on väikestele ühendustele kohati liiga keerulised. Eestis peavad suur äriettevõtte ja väike mittetulundusühing esitama sisuliselt samasuguse aruande. Maksuameti poolt igakuiselt nõutav TSD vorm (Tulu- ja sotsiaalmaksu ning kohustusliku kogumispensioni ja töötuskindlustuse makse deklaratsioon) tekitab asjatut tööd, eriti kui ühendus ei tegutse pidevalt või ta tegevus pole rahaline. Maksuameti töötajate selgitused ja nõudmised raamatupidamisaruannete osas erinevad maakonniti, samuti on audiitorid raskustes raamatupidamiseseaduste järgi ühendusele sobiva bilansi koostamisega.

Ühendusi puudutav maksuseadusandlus on Eestis edumeelne, kuid soosiv vaid formaalselt. Maksusoodustusi annetajatest äriühingutele ja eraisikutele kasutatakse suhteliselt vähe, sest protseduur on tehtud keeruliseks, mis omakorda ei motiveeri annetamist. Eestis võib ettevõtte maksuvabalt heategevuseks minevateks annetusteks eraldada kuni 10% maksueelsest tulust või 3% palgafondist, mis võib olla ettevõtjate jaoks liiga madal. Annetaja – olgu ta ettevõtja või eraisik – deklareerib oma annetuse Maksuametile kui maksustamisest mahaarvatava heategevuse. Aga seegi vähene (nagu ka soodustused annetajatele) kehtib juhul, kui toetuse saaja (MTÜ või SA) on tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirjas (Tulumaksuseadus § 11 ja § 49(2)).

Nimekirja saamine on aga jällegi keeruline ning seejuures puuduvad üheselt mõistetavad kriteeriumid. Seisuga 01.01.2003 oli selles nimekirjas 1 400 MTÜd ja SA-d. Need on siis nn avalikes huvides tegutsevad ühendused. Paljud ühendused on aga loobunud maksusoodustusnimekirja kandideerimast, eelistades kulutada aega oma põhitegevusele.

Otseselt ühendustele mõeldud maksusoodustused peaaegu puuduvad. Maksuseadusandlus pärsib ka vabatahtlike kasutamist, sest seaduse järgi loetakse vabatahtlikele tasutud kulud transpordile või söögile kingituseks. Lisanduvad maksud tähendavad, et ühendusele võib ainuüksi vabatahtliku sõidukulude või söögi- ja tasumise minna kallimaks, kui tema töö tegelik hind.

Ühenduste töö rajaneb aga suuresti just vabatahtlikele. Paraku on MTÜd ja SA-d asetatud äriühingutega samale pulgale ning nad peavad Eestis maksma samasid seadustes kehtestatud makse.

Ühenduste sõltumatus riigist on seadustega tagatud. Valitsus, KOV ja maksuamet saavad siiski ühendusi mõjutada nii otseselt kui kaudselt. Maksuamet teeb seda seaduste tõlgendamise kaudu: on näiteid, kus kohalik maksuamet ja üleriigiline maksuamet annavad samale küsimusele erineva vastuse. Muidugi on ühendustel õigus võtta avalikult sõna ja teha kriitikat igas valdkonnas, kuid nagu märkisid mitmed ühendused, KOVI tegevust ei kritiseerita, kuna KOV on nende põhiline rahastaja.

Kohalike omavalitsuste poolsed ühenduste mõjutamisvõimalused ongi peamiselt majanduslikud hoovad – toetused. Et selline mõjutamisvõimalus on küllalt suur, siis on see tegelikult sõnavabadust pärssinud. Pealegi sõltuvad ühenduste suhted kohalike omavalitsustega eriti väiksemates kohtades isiklikest kontaktidest. Samas tuleb märkida, et keegi ei saa ühendusi seadusandluse kaudu mõjutada, kui kõik kohustused riigi ees on täidetud. Riik ei saa ka omavoliliselt lõpetada ühenduse tegevust, kui see just ei ole vastuolus riigi strateegiliste või kaitsehuvidega. Vastupidi, vahel võiks riigipoolne kontroll olla tugevam, eriti kui on tegemist riiklike sihtasutustega (nt riigi poolt asutatud ja rahastatud Kultuurkapitalis, kus tegevjuht sai segamatult kõrvaldada üle 8 miljoni krooni).

Juristid tunnevad ühendusi puudutavat seadusandlust tavaliselt vaid esmasel, asutamist puudutaval tasandil. Erialaste küsimuste puhul on alati võimalik tellida spetsialist, aga abi saamist piiravad ühenduste napid rahalised vahendid. Lähitulevikus võib seoses ühenduste majandustegevuse kasvuga (ühenduste vara, teenuste müük vms) prognoosida juriidilise abi vajaduse suurenemist. Praegu on ühenduste võimalused taskukohase juriidilise abi saamiseks kesised, va MTÜde tugikeskused ja mõned üksikud erandid (nt Järvamaa MTÜde Tugikeskusel on juristi teenus, Narvas teenindab mittetulundussektorit ühing "Noored juristid", Hiiumaal Käina vallas saavad vallaelanikud pöörduda valla juristi poole, EMSLis on soodushinnaga juristi teenus). Ka Virumaa, Kagu-Eesti, Tartu- ja Jõgevamaa MTÜde tugikeskustest on võimalik saada abi juriidilist eriharidust mittenõudvates küsimustes. Saaremaal aitavad nii tugikeskus kui MTÜ EuroHouse. Ühendused leidsid, et takistuseks on eraisikute *ombudsmani* puudumine.

Eesti seadused lubavad ühendustel teenida tulu ja osaleda avalikel riigihangete konkurssidel nii kohalikul kui üleriigilisel tasemel. Hinne seadusandlusele oli tugev kolm ehk rahuldav. Just niimoodi tulebki seda mõista: Eestis on toimivad seadused ja neil on ühenduste tegutsemisele ka positiivne mõju, kuid nad on jäänud ühenduste vajadustele jalgu ja neid tuleb täiendada.

Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaua III suurokogul 1. veebruaril 2003 Tallinnas vastu võetud ühenduste avalikus pöördumises osalusdemokraatia põhimõtete rakendamiseks Eestis märgiti, et ühenduste tegevust reguleerivad seadused on arengule jalgu jäänud, tehes ainult vormiliselt vahet mittetulundusühingute ja sihtasutuste vahel. Lahendamata on küsimused, kuidas eristada avalikes huvides tegutsevaid ühendusi erahuvides toimivatest, kuidas eristada riigi ja kohaliku omavalitsuse poolt loodud ühendusi eraisikute, ettevõtete või ühenduste endi poolt loodud organisatsioonidest, milline peab olema väikeste ühenduste ja suurte organisatsioonide aruandlus. Praegu on tekkinud olukord, et ausad ühendused kannatavad mitmete avaliku võimu poolt loodud ühenduste ebaeetilise tõttu. Muuta tuleb annetuste tegemist puudutavaid seadusi – need on keerulised ja annetamist mittesoodustavad. Paljudel ühendustel on raskusi vabatahtlike kaasamisega seotud kulude kompenseerimisega, kuna kehtivad seadused peavad/loevad näiteks vabatahtlikele tasutud kulud nende tuluks. Seaduste järgi peab ikka saama ka toimida ja elada.

2. Organisatsioonide tegutsemisvõime 2,7

Milline on Eesti ühenduste tegelik tegutsemisvõime, see huvitab nii ühendusi endid, kui ka nende uurijaid ja rahastajaid. Võib vist väita, et ühenduste võimuses oleks mõnegi lootusetuna näiva arengu heaks pööramine, kuna ühendused tegelevad sageli teemadega ja valdkondadega, mis riigile vastumeelt ja ärile perspektiivitud. Kas ühenduste tegevus on aga rajatud tugevale alusele? Kas tulevikus võib loota nende võimekusele? Kas ühendused on määratlenud oma eesmärgid? On neil missioon? Kas nende tegevus lähtub rohkem sihtgruppide või projektide ja rahastusest? Kuivõrd palju on reguleeritud ühenduste sisemine töökorraldus? Mil määral kasutatakse palgalist tööjõudu ja mil määral vabatahtlikke? Kui palju tuntakse ja teatakse Eestis ühendusi kui eri arusaamade ja huvide esindamise kanaleid, mille kaudu on võimalik mõjutada ka avalikku või valdkondlikku poliitikat? Kuidas on erinevatel ühiskonnagruppidel võimalus oma huvisid ühenduste kaudu väljendada?

Enamik Eesti ühendusi tegutseb selgelt määratletud eesmärkidest lähtuvalt, paljudel on oma kindel missioon. Eesmärgipärasel tegutsemisel saab aga tihti takistuseks projektipõhine rahastamine. Sageli kohandatakse end rahastaja prioriteetidele vastavalt, sobitatakse end projekti raamidesse. Tegevust ei planeerita üldiselt pikaajaliselt (mitte üle paari aasta) ja see ei ole enamasti ka võimalik. Aga nt Saare- ja Võrumaa ühendused hindasid oma tegevusväljavaateid pikaajalisemas plaanis heaks.

Üldjuhul on ühenduste sihtgrupid selgelt määratletud, sest sihtgrupp ongi ühenduse tegevuse aluseks. Vaid mõnel pool (Tartumaa, Jõgevamaa) leiti, et projektipõhisest rahastamisest tulenevalt ei saa alati tegutseda sihtgruppidele suunatult.

Selgem juhtimisstruktuur ja alalised töökohad on ainult vanemates ja suuremates organisatsioonides, nagu nt katusorganisatsioonid. Endiselt puudub enamikel ühendustel selge juhtimisstruktuur ja suurema osa tööst teeb ikka üks või paar liidrit. Sellepärast on ka levinud põhjendatud arusaam, et MTÜd või seltsingud on ühe inimese, selle juhi või eestvedaja organisatsioonid. Ajutise palgalise töökoha võimaluse saab luua mõne projekti käigus, kuid see ei lahenda küsimust pidevast palgalisest tööjõust. Projektipõhiselt võib küll leida töötasu juhile, aga kuidas näiteks tasustada raamatupidajat? Kogemus on näidanud, et vahel ei taha mõne rahastava fondi või programmi funktsionäärid vastu võtta projekte, kus ette nähtud summad töötaja palgaks. Samas peab töötaja projekti aasta aega juhtima. Lahenduseks saab olla ühenduste ühine vastuseis sellisele lähenemisele ning keeldumine tasuta töö põhjendamatu tegemisest.

Sihtasutused on seadusandlusest tulenevalt selgema struktuuri ning tööjaotusega.

MTÜdes baseerub enamus tegevusest vabatahtlikkusele. Seadusandluse probleemidest rääkisime eelpool (vabatahtlikele nende kulude korvamine on praeguse seadusandluse juures osutunud probleemiks, sest seda peetakse kingituseks, mis kuulub maksustamisele). Lisaks aga tähendab see, et palju sõltub ühenduse eestvedajatest ning kedagi millekski kohustada on keeruline. Kui väsis eestvedaja, väsis sageli ka ühendus. Väljastpoolt liikmeskonda vabatahtlikke enamasti töös ei rakendata.

Ühendustel ei ole raha, et osta korralikku kontorivarustust (uusi arvuteid ja tarkvara, töötavat faksi, internetile juurdepääsu jne). Muidugi, alati pole täiuslik kontorivarustus ka vajalik ja oma tegevuses kasutatakse koduseid töövahendeid, põhitöökoha varustust, sotsiaalmajade, raamatukogude ja avalikke internetiühendusi, arvuteid kohalikes omavalitsustes vms. Hoopis täbar on, et paljudel ühendustel (eriti väiksemates kohtades) aga puudub internetile juurdepääs ja nii on mõned ühendused teadlikult loobunud e-posti kasutamisest tähtsama info edastamisel (nt Pärnumaa). Murelikuks teeb seejuures nõue, et tänapäeval peavad projektid olema kirjutatud arvutil ning saadetud e-postiga.

Ühenduste tegevust reguleerivate dokumentidena nimetati: põhikiri, aruanded (majandusaruanne, tegevusaruanne), raamatupidamisdokumentatsioon, eelarved, projektikavandid, koosolekute protokollid, ürituste plaan, tegevuskava, sisekorraeskirjad (suurematel organisatsioonidel), strateegia. Üldmulje on, et dokumente kasutavad aktiivselt ja paberimajandust peavad peamiselt vaid suuremad ja vanemad organisatsioonid. Ometi on tänu projektikonkurssidele sellised dokumendid mingil määral olemas enamikel organisatsioonidel, sest tihti on rahastamise kriteeriumiks aastaelarve ja -tegevusplaan.

Oleks hea kui riik süstematiseeriks ja teeks selgeks valdkonnad, milliseid ta ei soovi või saa ise täita, ning kasutaks partneritena rohkem vastavaid ühendusi. Kõikide ühiskonna gruppide jaoks ei ole mittetulundussektoris

praegu väljundit. Kodanikuaktiivsuse tase on parimal juhul rahuldav, paljuski takistab seda inimeste ülekoormatus igapäevaste muredega (ületöötamine või tööpuudus, kehvad majanduslikud võimalused), mis omakorda avaldab mõju ühenduste tegutsemisvõimele. Eestis tuntakse ühendusi vähe kui erinevate arusaamade ja huvide esindamise kanaleid, mille kaudu mõjutada avalikku või valdkondlikku poliitikat. Riik on sageli ühenduse taolise tegevuse suhtes ükskõikne või jätab tehtu tunnustamata. Ühenduste ühiskonda mõjutav tegevus ei ole nii efektiivne, kui võiks olla.

Küsitluse tulemusel hindeks saadud 2,7 ehk veidi alla rahuldava taseme näitas tegutsemisvõimekust neist komplekselt küsitud mõõdetest lähtuvalt. Tegelikult ollakse edukad ja paljudgi on tehtud. Kuid jätkusuutlikkuse seisukohalt on olukord veidi ebakindel. Lihtne tõde on see, et enamike ühenduste tegevus baseerub üksikute aktiivsete inimeste entusiasmil ning seega tuleb tähelepanu pöörata ühenduste tegutsemisvõime kasvatamisele juhtimiskoolituste ning strateegiliste tegevuste kaudu. Ühendused peavad olema nõudlikumad projektide rahastusotsuste suhtes, mitte müües oma teenuseid liiga odavalt, ning seisma oma teenuste väärtuste eest.

3. Majanduslik elujõulisus 2,5

Sarnaselt kogu ühiskonna rohkem või vähem kohanemisele varakapitalistlike majandusoludega on ka ühendused pidanud leidma ellujäämiseks erinevaid mooduseid. Oskus kohaneda uute oludega, mis tähendab ka tegutsemist projektipõhise rahastamise kaudu või oma tegevuse/toodangu müügi toel, on saanud vahel ellujäämisel määravaks. Loomulikult on erinevate eesmärkidega ning sihtgruppidega ühenduste võimalustes suured lahkuminekud, kuid üritasime ühtteist üldistatult siiski teada saada. Millised on ühenduste toetusallikad jätkamiseks? Kas ühendused saavad põhilise osa oma rahastusest kohapealt või mujalt? Kui suur on nende sissetulekutes vabatahtliku töö osa ning kui suur mitterahaliste toetuste ja liikmemaksude osakaal? Kas leidub kohalikke filantroopiaallikaid? Kuidas planeerivad ühendused oma majandustegevust? Millised on võimalused tulu teenimiseks?

Ühendustel on väga erinevad sissetulekuallikad. Suur osa aktiivsetest ühendustest tegutseb "projektist projektini" ja lõviosa rahastusest tuleb väljastpoolt antud kohalikku piirkonda – riiklikest või rahvusvahelistest fondidest ja programmidest. Kui aga lugeda kohalikuks allikaks ka Kultuurkapitali piirkondlikud osakonnad, kohaliku omalगतuse programmid, kohalike omavalitsuste jagatavad rahad jms, siis võivad ühendused mõnes piirkonnas saada kuni 2/3 rahastusest kohapealt. Nii arvasid nt Võrumaa, Järvamaa, Pärnumaa, Valgamaa ja Viljandimaa ühendused. Enamasti on ühel ühendusel küll mitmeid rahastusallikaid, kuid mitte piisavalt, et omada kindlustunnet ja planeerida oma tegevust pikemaajaliselt ka tulevikuks. Garantiid homse suhtes puuduvad. Paljusid ühendusi iseloomustab suhtumine "Pean saama tasuta" ja kurtmine majanduslike probleemide üle.

Filantroopia kohalikul tasandil on arenemas, kuid kohalikud annetajad toetavad eelkõige üritusi, mitte ühenduste igapäevast tegevust. Mida kohalikumal tasandil üritus aset leiab, seda suurem on toetuse tõenäosus.

Toetusi saadakse mitmesugustes vormides. Esimesel kohal näivad olevat mitterahalised toetused – annetatakse tooteid, transporditeenust, antakse kasutada ruume jms. Mitterahalise toetuse küllalt suurt tähtsust ei oska ühendused alati ise hinnata. Oma aruandluses oleks hea näidata mitterahalise toetuse hinda, kui selle eest peaks tasuma. See annab ühendusele endale ülevaate oma tegelikult majanduslikust võimekusest ning väärtustab annetajat. Tunnustada tuleb ka ühenduste pingutusi nende käsutada antud kinnisvara hooldamisel (nt majade korrashoiul).

Kuigi MTÜd peaksid olema liikmesorganisatsioonid, liikmemaksudest nad reeglina ei ela. Liikmemaks on enamasti sümboolne. Sihtgrupp on tihti maksujõuetu (külaelanikud, noored, puuetega inimesed), kellelt ei tule tagasi otsest sissetulekut. Ka katusorganisatsioonides moodustuvad sissetulekud liikmemaksudest väga väikese protsendi ning ei kata isegi organisatsiooni büroo kulusid.

Harva kasutatakse võimalust mitme sihtgrupiga tegutsemiseks, kus põhitegevuses vaesemalt sihtgrupilt küll erilist sissetulekut ei ole, nii otsitakse endale teine, ostujõulisem sihtgrupp. Näiteks UNICEF müüb jõulukaarte ostuvõimelistele, aga tegeleb saadud raha eest vaeste lastega.

Teenuste või toodete müügist või varade üürile andmisest saadav tulu annab ühendustele vähe lisasissetulekut (olenevalt tegevuse suundadest). Teenused ei ole tavaliselt välja arendatud. Ühendustel puuduvad turundusoskused ja selleks vajalikud teadmised ja vahendid (spetsialistide palkamine, kliendiuringute läbiviimine jms). Enamasti ei eeldatagi oma tegevusest "kasumit". Kinnisvara, mida välja üürida, on vähestel ühendustel.

Nõ "keskmisele organisatsioonile" on oluline KOVi toetus, kes saab olla peamiseks pakutavate teenuste ostjaks ja kellega sõlmitakse teenuste müümiseks lepinguid. KOV aga sõlmib teenuste osutamiseks lepinguid peamiselt vaid spetsiifilise suunitlusega ühendustega teatud valdkondades nagu sport, kultuur, sotsiaalhoolekanne või noorsootöö.

Aastaeelarveid teevad eelkõige vaid suuremad ja järjepidevalt tegutsevad ühendused. Sagedasem on üksikutele projektidele eelarvete koostamine. Finantskontrollisüsteemi arenemine on kujunemisjärgus. Praegu kasutatakse kõige enam revisjonikomisjoni või revidenti. Audiitorit kasutavad MTÜd peamiselt vaid siis, kui see on rahastaja poolt tingimuseks seatud või kui neil on väga suur käive. Sihtasutustele kirjutab audiitorkontrolli ette seadus.

4. Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 2,4

On olnud aegu, kui ühendused mõjutasid oluliselt Eesti arengut ja poliitikat. Kui palju suudetakse aga praegu kaasa aidata Eesti avaliku poliitika kujunemisele? Kuidas mõistetakse seadusandliku keskkonna mõju oma tegevusele? Kuivõrd püütakse seadusandlust suunata ja mõjutada? Tahtsime ka teada, kas ühenduste ja poliitikute vahel on sidemeid ja milliseid muid mehhanisme on poliitika mõjutamiseks? Kuidas on lugu ühenduste omavahelise vastava koostööga? Kas ühendused on korraldanud laiahaardelisi eestkostekampaaniaid probleemsete küsimuste lahendamiseks?

Pea kõikides maakondades on ühenduste ja poliitikute vahel sidemeid nii KOVi juhtide kui volikogude tasemel. Need on enamasti küll isiklikku laadi, mitte institutsionaalsed (nt ühenduse ja riigiameti vahel). Peamiselt kasutatakse neid sidemeid üksiku ühenduse või valdkonna arendamiseks. Enam kui pooltes maakondades arvati, et ühendused suudavad väga vähesel määral poliitikat mõjutada. Samas nt Harjumaal, Pärnumaal, Tartumaal, Viljandimaal ja Hiiumaal leiti vastupidi.

Eestkoste ja avaliku poliitika mõjutamine onoleb tahtmisest ja dialoogi loomise oskustest. Dialoog ei pruugi toimuda alati sellisel tasemel, nagu ühendused sooviksid. Leiti, et ühendused ei tunne piisavalt *lobby*-tööd, mõjutusvahendeid ja ei tea juriidilisi nüansse. Seaduseelnõude puhul kaasaraäkimise juures on mureks teadmatuse võimalustest. Eesti Õiguskeskuse seadusloomefoorum Themis võimaldab aga igal ühendusel ja üksikisikul lisada täiendusi ja teha ettepanekuid seaduseelnõudele. Taoline algatus on ainulaadne maailmas, kuid kahjuks ei leia üle-eestiliselt väärilist kasutamist.

Koalitsioone teiste samas valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega ühiseks poliitika mõjutamiseks tavaliselt ei moodustata. Vajadusel jõutakse küll kokkuleppetele ühe valdkonna, piirkonna või huvidega ühenduste vahel. Kuna pole moodustatud koalitsioone, pole põhjust kõnelda edukatest laiahaardelistest eestkostekampaaniatest üleriigilisel ega kohalikul tasandil. Juba mainitud Harjumaal, Pärnumaal, Tartumaal, Viljandimaal ja Hiiumaal maakondades on siiski tulemusi, kuid neid hinnatakse pigem tagasihoidlikeks, sest nende saavutamine nõuab palju aega. Kuna kohapeal kipuvad kõik omaette nokitsema, loodetakse rohkem üleriigilise poliitika mõjutamisest. Ühe väljendusvormina üleriigiliseks tegevuseks nähakse EMÜ ja EMÜ Suurkogu ning EMSLi. Mõõdunud aasta lõpust on olemas veel üks üleriigiline juriidiline alus, millele toetuda – Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioon (EKAK). EKAK on ühenduste endi algatusel ja EMSLi koordineerimisel koostöös avaliku võimuga valminud dokument, mis määrab avaliku võimu ja mittetulundussektori vastastikku täiendavaid rolle, koostöömimise põhimõtteid, mõlema poole tähelepanu all olevaid valdkondi ning nende reguleerimise mehhanisme avaliku poliitika kujundamisel ja teostamisel kodanikuühiskonna ülesehitamiseks. Sellest tuleks aga rohkem teavitada maakondade ja valdade tasandil.

Peamiseks takistuseks avaliku poliitika mõjutamisel peavad ühendused poliitiliste mõjutatismehhanismide mittetundmist. Loidus ja oskamatus takistavad edukat tegutsemist mõlemalt poolt. Seetõttu leiti, et selgetest mehhanismidest on olulisemad isikliikud suhted.

Vaatamata arvamusele oma suutmatusest on ikkagi sellised ühendused nagu EMSL, Eestimaa Looduse Fond, Kodukant jt andnud oma parima mitme seaduse väljatöötamisse, mõjutanud oluliselt Euroopa Liidu struktuurifondide jaoks Riikliku Arengukava (RAK) valmimist, osalenud väga mõjusalt haridus- ja keskkonnapoliitikas. Valitsusasutused on sunnitud valdkondlike ühendustega enne otsustetegemist nõu pidama, nende ettepanekuid arvestama ja andma ka tagasiside. Ministeeriumid ei tohiks ühendusi kaasata üksnes formaalselt, vaid tegeliku panuse saamiseks tuleks asjakohaste ühendustega ka pidevalt suhelda.

5. Teenuste osutamine 2,8

Mitmekülgse mittetulundussektoris on lisaks vabatahtlikkusele, ühishuvide hoidmisele ja kodanikualgatusele hulgaliselt ka neid ühendusi, kelle tegevuse väljenduseks on teenuste pakkumine. Tõepoolest, teenuse mõiste ei piirdu ju ainult kingade parandamise või harjade müügiga. Ühendused pakuvad erinevaid koolitus- ja nõustamis-teenuseid, sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid, haridus- ja kultuuriteenuseid. Tinglikult võib iga üritust või tegevust käsitleda teenusena.

Viimastel aastatel räägitakse järjest enam ühenduste poolt pakutavatest teenustest kui ühest nende panusest ühiskonna heaks. Teenuseid pakkudes saavad ühendused teenida ka tulu ja seeläbi suurendada oma jätkusuulikkust. Eelduseks on, et ühenduste seotus oma valdkonnaga on keskmisest tugevam, kõnelemata sellest, et paljudesse valdkondadesse riigi või äri sektori huvi ei ulatugi. Tahtsime teada, milline on ühenduste poolt pakutavate kaupade ja teenuste valik, kas need vastavad sihtgrupi ja kogukonna vajadustele ja kuidas ühendused neid pakuvad ja müüvad. Küsisime ka, kas saab teenuste ja toodete müügist kulusid tagasi teenida või koguni end elatada. Kuidas väärtustab avalik sektor ühenduste poolt pakutavaid teenuseid?

Ühendused pakuvad üsna laia valikut teenuseid nii levinumates valdkondades nagu tervishoid, haridus, majutus, koolitus, nõustamine ja keskkonnakaitse kui ka sellistes sfäärides nagu majanduslik areng, haldus- ja toetus-teenused jne. Valik võiks laiemgi olla, aga rahalised võimalused seavad piirid. Pidevate tasuliste töökohtade loomise võimalus sektoris on minimaalne ja tegevus rajaneb vabatahtlikkusel. Selle ressursi põhjal on raske välja arendada ühtlase kvaliteetse tasemega kaupu ja teenuseid.

Enamus teenustest, üritustest ja toodetest on sündinud kogukonna ja sihtgrupi vajadustest. Nad on mõeldud küll laiemale sihtgrupile kui ainult ühenduse enda liikmed, nende müümist tulu saamiseks esineb aga harva. Neid pakutakse tasuta või sümboolse hinna eest ja ühendused ei suuda kaupade ja teenuste müügiga oma kulusid tagasi teenida va teatud valdkondades (turism, koolitus, huviharidus, spordiklubid jms).

Teenuste turundus on alles kujunemas. Peamiselt keskendutakse klientide vajaduste rahuldamisele, levituskanalite otsimisele ning partnerite leidmisele. Nõudluse ja vajaduste uurimiseks puuduvad võimalused. Toimetatakse juba olemasoleva või kaasavõetud sihtgrupiga, kes on tavaliselt maksujõuetu. Aegajalt tehakse ja avaldatakse uurimusi üldistel ühiskondlikel ja sotsiaalsetel teemadel, aga need on harva suunatud teenuste ja turundusküsimuste lahendamiseks. Teised turundusvõtted, nagu reklaam ja pakkumine, on nõrgad, ühendustel puuduvad ka vastavad teadmised ja oskused. Kuid suuremad ja pikaajalise kogemusega ühendused on juba täiesti võimelised konkureerima erasektoriga ja avaliku sektoriga teenuste kujundamises ja pakkumises.

Kuna paljusid teenuseid pakutakse vabatahtlikult või projektist saadud toetusest, on vastava väljaõppeta ühendustel raske määrata teenuste ja toodete omahinda, müügihinnast rääkimata. Kulupõhiselt kalkuleerides teenusele või tootele ostjat naljalt ei leita.

Ühenduste arvates avalik sektor ei tunnusta neid väärtusi, mida ühendused saavad sotsiaalsete teenuste pakkumisel lisada, või tunnustab formaalselt. Lepinguid ühendustele pakutakse harva ning enamasti peab initsiatiiv tulema ühenduselt endalt. Heal juhul on riik valmis üle andma vähem kaalukamaid teenuseid. Potentsiaalselt edukamate puhul tehakse seda klausliga – vaadake ise, kuidas hakkama saate.

Riik ei ole kaardistanud ühenduste võimeid ja võimalusi. Mõnda teenust pakuvad mitu ühendust, tekitades konkurentsi (koolitused, sotsiaalteenused, lastele mõeldud üritused, kultuurilised teenused), mõne valdkonnaga, nagu näiteks majutusteenuste pakkumine või kodutute toitlustamine, tegeleb aga vähe ühendusi.

Rohkem tähelepanu pööratakse ühendustele kohalikul (vald, küla) tasandil ja olemas on ka toetused – antakse kasutada ruume, mõnikord rahalist toetust.

Ühendused pakuvad teenuseid peamiselt projektide kaudu.

Samas tuleb meeles pidada ohtu, mis valitseb teenuste üleandmise ületähtsustamisel. Kodanikualgatuslike ühenduste olemus ja ülesanne seisneb eelkõige ikkagi selles, et nad on rahvaalgatuse korras sündinud ja väljendavad inimeste tahet. Ühendused ei ole loodud mitte selleks, et olla kasulikud riigile, vaid selleks et täita puudujäävat, ühendada teatud ühiste vajaduste ja väärtustega grupe ning olla kasulikud oma liikmetele ja sihtgrupile. Tihti teenib üldkasulikke huve ka vaid oma liikmete heaks tegutsev ühendus.

6. Infrastruktuur 3

Varasematest uuringutest on selgunud, et võrreldes Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega on Eestis suhteliselt hästi arenenud kolmandale sektorile mõeldud infrastruktuur, st ühenduste tegutsemiskond on paremini struktureeritud kui vaid teatava valdkonna või piirkonna organisatsioonide kaupa.

Riik on pidevalt toetanud ettevõtluse arenguks loodud tugistruktuuri, kuid taoline tugisüsteem ühendustele puudub. Ühendused on pidanud ise hakkama saama. Praeguseks on mitmed mittetulundusorganisatsioonid ise vahendeid otsides ja välisrahastajate toetusel loonud toimivaid koostöövõrgustikke. Näitena võib tuua Väike-linnade ja Külade Liikumise Kodukandi keskused, Avatud Hariduse Liidu allorganisatsioonid ja Eestimaa Talupidajate Liidu allorganisatsioonid. Kõikidele ühendustele ja teistele abivajajatele mõeldud mittetulundusega seotud küsimuste lahendamiseks lõi EMSL üle-eestilise tugikeskuste võrgustiku, mille peatoetus on tulnud Balti-Ameerika Partnerlusprogrammist (BAPP). See tugisüsteem on aastaid taotlenud toetust ka riigieelarvest, kuid kahjuks tagajärjetult.

Ühendused on loonud kontaktid ja sidemed mõttekaaslastega ja loonud inimestele võimaluse, kuhu oma probleemidega pöörduda. Aruteludel tahtsime teada saada, kuidas olukord tegelikult tundub. Kuidas toimivad ühendustele mõeldud tugistruktuurid? Kas nende pakutavate teenuste hind ja kvaliteet vastab vajadustele ja ootustele? Kas ja kui palju on organisatsioone, mis jaotavad raha kohalikele vajadustele ja projektidele? Kuidas teevad ühendused omavahel koostööd? Kes esindavad ühenduste huve kohalikul ja üleriigilisel tasandil? Millised on ühendustes tegutsevate inimeste võimalused end täiendada ja koolitada? Kuidas sujub koostöö ärisektori, avaliku sektori ja meediaga?

Nagu eelpool öeldud, on ühendused ise loonud mitmesuguseid tugistruktuure, mis vahendavad kohalikele ühendustele teavet, pakuvad koolitusi ja tehnilist abi. EMSLi koordineerituna tegutsevad üheksa piirkondlikku MTÜde tugikeskust, mille töö/abi on osutunud väga tõhusaks – paljud ühendused tegutsevadki peamiselt tugikeskuse toel. MTÜde tugikeskused jagavad informatsiooni, koordineerivad infovõrgustikke, nõustavad ühendusi, korraldavad koolitusi, teevad koostööd teiste võrgustike ning ühendustega ja on sageli oma piirkonna mootoriks. Raskem on seal, kus üks tugikeskus teenindab mitut maakonda: nii Põlvamaa, Raplamaa, Ida-Virumaa, Pärnumaa kui Jõgevamaa vajaksid tegelikult omaette tugikeskust. Nendes paikades ei jõua tugikeskuse teenused praegu alati sihtgrupini. Teiseks mureks on tugikeskuste projektipõhine tegutsemisprintsip: BAPPi toetus väheneb, puudujääv osa tuleb ise leida. Nii kulutavad tugikeskused palju energiat enda olemasolu põhjenda-misele, projektide kirjutamisele jms, mis takistab sihtgrupiga tegelemist. (MTÜde tugikeskustest vaata lähemalt lk 93).

Lisaks MTÜde tugikeskustele on veel teisigi tugistruktuure. Eestis on mitmed katusorganisatsioonid, millel on toimivad maakondlikud esindused – Eesti Puuetega Inimeste Koda, Avatud Hariduse Liit, Vabaharidusliit, Eesti Naisliit, Eesti Tarbijate Liit, Pensionäride Ühendus, Perede Liit jt. Maaelu kõige tugevam ja toimivam võrgustik on Eesti Külade ja Väikelinnade Liikumine Kodukant.

Taoliste keskustena toimivate organisatsioonide teenused on tavaliselt tasuta või väikese tasu eest. Informatsioon nende kohta on kättesaadav. Kuna aga väiksematel ühendustel pole (sageli) internetiühendust ja avalikes internetipunktides on arvutite kasutusaeg üsna limiteeritud, jäävad peamiseks kanaliteks telefon, press ja suusõnaline info. Kahjuks on vallavalitsused info liikumise juures sageli pudelikaeladeks. Kogemus näitab, et teave jääb vallakeskustesse pidama, sest vallavalitsuste juures puuduvad inimesed, kes tegeleksid külades toimivate ühendustega. Just info ja julguse puudumine on aga väheste rahaliste võimaluste kõrval teiseks oluliseks põhjuseks, miks küladest tuleb koolitustele vähe inimesi.

Ühenduste omavaheline infojagamine on erinev. Kui maakonnas on olemas valdkondlikud katusorganisatsioonid, siis liigub nende koordineeritavates võrgustikes hästi ka info. Maakondades, kus ühenduste tugistruktuurid on nõrgemalt arenenud (nt Rapla, Valga, Jõgeva, Põlva, Jõhvi), liigub ka info halvasti. Aga seda mitte ainult vastavate struktuuride puudumise tõttu, vaid ka sellepärast, et üksteist peetakse konkurentideks. Infovõrgustik ei pruugi baseeruda ainult arvutisidel – on nt ka telefonivõrgustikke.

Lisaks infoliikumisele on katusorganisatsioonid ka ühenduste võimaluseks väljendada huve üleriigilisel tasemel. Kohalikul tasemel seistakse oma huvide eest sageli ise. Ühenduste huvide eest nii kohalikul kui üleriigilisel tasemel seisavad ka MTÜde tugikeskused ja nende emaorganisatsioonid.

Elementaarne ühenduste juhtide koolitamine on võimalik enamasti kõikjal, kus on koos vastav huvigrupp. Eri-

koolitus (strateegiline planeerimine, fundraising, vabatahtlike juhtimine, turundus vms) on samuti võimalik, kuid saadaval peamiselt Tallinnas ja Tartus. Teistesse piirkondadesse tuleb erikoolitajaid kohale tuua.

Üheks oluliseks arenguks on varem valdavalt ettevõtetele keskendunud koolitajate kaasamine ühendustele mõeldud koolitustele. Kuid erikoolitused on muutunud kallimaks ja käivad paljudele väikestele ühendustele üle jõu. Katusorganisatsioonid proovivad neid subsideerida lisaallikatest ja projektidest. Aga isegi sel juhul, kui korraldada tasuta koolitusi suuremates keskustes, võib see transpordi- ja ööbimiskulude tõttu olla kaugemate kohtade inimestele ülejõu. Koolitusmaterjalidega varustatus on keskmiselt hea ja avaldama on hakatud eestikeelseid juhtimis- ja organisatsiooni töökorralduslaseid materjale.

Ühenduste partnerlussuhted avaliku sektori ja ettevõtjatega on piirkonniti erinevad. Otsustavaks teguriks on koostöö kohaliku omavalitsusega. Nagu varem kirjas, saab see valdavalt alguse ühenduste initsiatiivil. Koostöö äri sektoriga erineb, kuid on tavaliselt tugevam siis, kui vastav ettevõtja rahastab mõnda ühendust või ühenduste poolt korraldatavat üritust.

Üheks infrastruktuuri osaks võime lugeda ka kohalikke fonde ja sihtasutusi, kelle kaudu on ühendustel võimalik saada toetust ja vahendeid. Eesti esimene kogukonnafond loodi 2002. aastal Viljandi maakonnas ja loomisel on Järvamaa kogukonnafond. Nende tegevuse hindamiseks on tegutsemisaeg olnud veel liialt lühike. Eestis tegutsevad ka Kultuurkapitali piirkondlikud sihtkapitalid, Ettevõtluse Sihtasutuse Kohaliku Omaalgatuse Programm, kohalikud puuetega inimeste fondid jms. On kohalikke organisatsioone, kes jagavad edasi rahvusvahelistelt fondidelt saadud toetusi. Teatud valdkondades (kiriklikud ja noorteorganisatsioonid) toimib süsteem väga edukalt.

7. Avalik imago 3

Endast teada andmine on oluline mitte ainult seetõttu, et teha end võimalikult paljudele nähtavaks-kuuldavaks, vaid ka seepärast, et ühenduste mitmekesisus ja nende nägemuste paljusus on ühiskonda rikastav ja selle jätkusuutlikkust tugevdav. Ükskõik, kas nimetada Eestit info- või äriühiskonnaks, on selge, et edu saavutab pigem see, kes endast ka teistele teada annab. Millised on ühenduste võimalused kajastada enda tegevust üleriigilises ja kohalikus meedias? Mida arvavad ühenduste meelest neist avalikkus, äri sektor ja avalik sektor? Kui palju hoolitsevad ühendused ise selle eest, et nendest oleks ühiskonnas tõetruu pilt?

Ühenduste kajastatus meedias ei ole iseenesest sugugi halb. Üleriigilises meedias on ühendustel uudisekünnist üldiselt raske ületada, kuid tegevust kajastatakse enamasti positiivses valguses. Tunduvalt hõlpsam on ühendustel sattuda kohaliku ajalehe veergudele või raadiosse. Kui kõrvale jätta juhtumid skandaale otsivate ajalehtedega (negatiivne kogemus on ühendustel olnud *Põhjarannikuga* Ida-Virumaal, *Pärnu Postimehega* Pärnumaal), siis on ühendused vägagi huvitatud oma tegemiste kajastamisest. Aga ainult ajakirjanikule lootma jääda ei saa ja tuleb ise endast rohkem kirjutada.

Paljudes väljaannetes on sotsiaalse teavitamise ja ärilise reklaami vahel hinnavahe. Tasuta teavitamise võimalus on ühendustel enamasti kitsalt kuulutuste või uudiste real.

Analüüse ühenduste rollist kodanikuühiskonnas teeb peamiselt üks väljaanne – *Postimehe* vahel ilmuv kodanikuühiskonna häälekandja *Foorum*. Kuid *Foorum* ei ole üldrahalik leht. Lehte teatakse väiksemates kohtades suhteliselt vähe (*Postimees* ei ole tellitud), ja peetakse veidi kildkondlikuks ja kuivaks ning mitte väga atraktiivseks. Pealegi pole *Foorum* kogu Eesti kodanikuühiskonda, vaid eelkõige selle arendustegevust kajastav ajaleht. Kõik lugejad ei ole sellest aga huvitatud, sest eelkõige huvitavad inimesi ju need teemad ja küsimused, mille pärast nad ühendustes on. *Foorumile* soovitatakse laskuda rohkem maakonna tasandile, tuua positiivseid näiteid ühenduste tegemistest. Ilmumissagedus kord kuus on ka liiga väike, et tekiks tunne nagu oleks ühendustel ajakirjanduses eraldi koht. Lahenduseks oleks see, et ühenduste aktivistid ise rohkem kirjutaksid ning endast *Foorumi* tegijatele teada annaksid. Selline mediavorm on aga Kesk- ja Ida-Euroopas väga ainulaadne ja teised riigid plaanivad samalaadse väljaande alustamist.

Saatesari "Kolmas sektor", mis detsembris 2002 lõpetati, oli ETV kavas potentsiaalsete vaatajate jaoks ebasobival ajal ja seetõttu vaadati seda vähe. Saade kajastas aastate jooksul kõiki suuremaid Eesti ühenduste sündmusi ning aitas oluliselt kaasa kolmanda sektori olemuse selgitamisele eesti avalikkusele.

2003. aasta talvel algas raadiosaade "Vabaühendused"

Viimasel ajal on ühenduste tegemisest ja mittetulundussektori vajalikkusest meedia vahendusel kasvavalt juttu olnud. Küsimus on pigem selles, kas iga ühenduse tegevus on ilmingimata selline, mis peaks meedias kajastuma. Ei ole see nii ettevõtete ega ka avaliku sektori puhul. Ühendusele peaks eelkõige oluline olema, et tema teema meedias märkimist leiaks. Mõnel pool on ühendused arendanud suhteid ajakirjanikega, et julgustada enda positiivset kajastamist ajakirjanduses, kuid mitte alati ei võta ajakirjanikud vedu.

Inimeste arvamus ühendustest jääb üldiselt positiivsele poolele, kuigi mõningate mööndustega. Ühendustest on hea arvamus eelkõige inimestel, kes ise on seotud kolmanda sektoriga, mõne ühenduse või teemaga. Laiem üldsus siiski ei mõista ühenduste ja mittetulundussektori olemust ega eesmärke ning on nende tegevuse suhtes ükskõikne. Põhjuseks on ka eelnevates mõõdetes selgitatud Eesti ühenduste juriidiline piiratus (ühes pajas on riiklik sihtasutus nagu Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK), väikeühendus nagu Kiideva Külaselts ja ettevõtjate liit Eesti Suurettevõtjate Assotsiatsioon). Arvamusi on kujundanud ka üldine vabathtliku töö heroiseerimine, mis ei pea otseselt tulutoovat tegevust mõtekaks.

Äri sektor suhtub ühendustesse sageli alavääristavalt ja ei võta neid võrdväärse partnerina. KOVI suhtumine on üldiselt parem, kuid sõltub isiklikest suhetest ja läbisaamisest kohalikul tasandil. Riigiametnikel suhtumise kohta on raske teha üldistusi, sest valgustatud inimesed (ka sõltuvalt oma tööülesannetest) peavad ühendustega nõu ning kaasavad neid oma töösse. Ühenduste kui usaldusväärse ekspert- ja infoallika peale aga alati ei loodeta. Teisalt saab öelda, et ühenduste endi suhtumine avalikku sektorisse ja ametnikesse on hooti samamoodi üleolev ning ettevõtteid võõrastatakse hoopis. Pikk tee üksteisemõistmiseni on veel käia, kuid olukord on võrreldes kahe aasta taguse suhtumisega väga palju paranenud.

Ühendustele on raskusi tekitanud ka avaliku sektori poolsed nõudmised, et kõik ühendused oleksid esindatud katuseorganisatsiooniga ning esitaksid alati üksmeelseid seisukohti. Ametnikud ja poliitikud ei mõista alati kolmanda sektori mitmekesisust ja dünaamikat, ega ka seda, et kolmanda sektori ülesehitus ei saa olla hierarhiline. Esindatus baseerub eelkõige ekspertiisil, teadmistel, kõlapinnal ning suutlikkusel infot koguda ja levitada, aga mitte kõlaval nimel või enda kuulutamisel katusorganisatsiooniks.

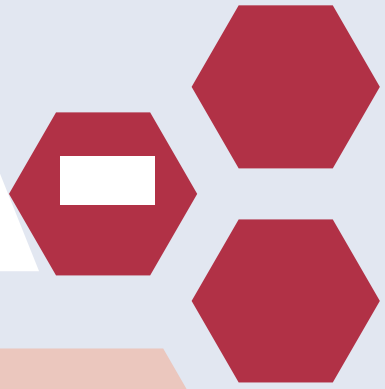
Ühendused ise avaldavad materjale oma tegevuse kohta ja kujundavad avalikku imagot vähe. Ühtteist siiski ilmub – suuremad ühendused annavad välja aastaraamatuid ning ennast tutvustavaid voldikuid ja infolehti, edukamatel on [www-leheküljed](http://www.leheküljed).

EMÜ suurkogul 07.04.2002 võeti vastu Kodanikuühenduste eetikakoodeks. Paraku selgub aruteludest, et seda rohujuure tasandil väga ei teata. Tegutsemisel lähtutakse peamiselt heast tavast ja südametunnistusest.

Ühenduste jätkusuutlikkuse hindamine maakondade kaupa

	Seadusandlik keskkond	Tegutsemisvõime	Majanduslik elujõulisus	Eestkoste	Teenuste osutamine	Infrastruktuur	Avalik imago	Keskmine
Harjumaa	4,10	2,20	2,60	2,50	2,50	3,00	3,00	2,84
Hiiumaa	3,10	2,00	3,80	2,50	2,00	4,00	3,20	2,94
Ida-Virumaa	3,30	2,00	2,50	2,50	3,40	2,40	2,60	2,67
Jõgevamaa	3,00	3,00	2,00	2,00	3,00	3,00	3,00	2,71
Järvamaa	4,00	2,00	3,00	2,00	4,00	3,00	3,00	3,00
Läänemaa	3,80	3,30	2,00	1,50	1,80	3,00	3,00	2,63
Lääne-Virumaa	3,00	3,80	2,50	2,20	2,40	3,40	2,60	2,84
Põlvamaa	3,20	2,20	2,00	2,20	1,80	2,60	1,80	2,26
Pärnumaa	3,50	3,50	2,10	3,30	2,70	3,50	3,00	3,09
Raplamaa	2,20	2,50	3,00	3,00	3,00	2,00	3,00	2,67
Saaremaa	2,80	3,00	1,50	3,00	4,00	2,00	5,00	3,04
Tartumaa	3,50	2,50	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00	2,86
Valgamaa	3,50	3,00	3,60	3,00	3,60	3,00	3,40	3,30
Viljandimaa	3,30	3,50	2,50	2,50	2,70	3,30	3,60	3,06
Võrumaa	3,00	2,30	3,00	1,20	2,60	3,40	2,60	2,59
Narva	3,60	3,10	3,00	3,00	3,60	2,60	2,60	3,07
Keskmine	3,31	2,74	2,57	2,46	2,88	2,95	3,03	2,85

STA

TISTI-

LINE

PILT

Mittetulundussektori statistiline pilt

Andres Siplane
Riigikogu Kantselei Majandus- ja Sotsiaalinfo Osakonna nõunik
www.riigikogu.ee

Käesolevas lühiuuringus vaaten arenguid mittetulundussektoris perioodil 01.10.2001 – 30.09.2002 ning mittetulundusühenduste finantsnäitajatega seonduvat. Allikadena kasutan Ettevõttereistri ning Maksuameti andmebaase. See lühiuuring on teatavas mõttes jätk 2000. ja 2001. aastal tehtud uuringutele^[1].

1. Ettevõttereistri andmed

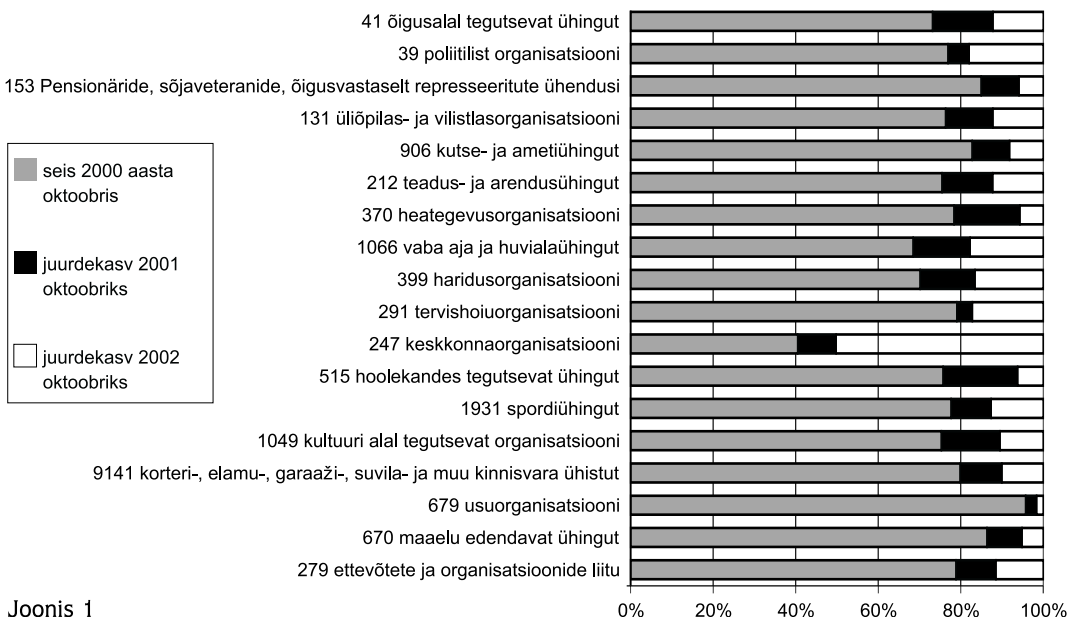
01.10.2001 – 30.09.2002 registreeriti 2 001 mittetulundusühendust ning nende arv koos usuorganisatsioonide ja omavalitsusliitudega kasvas 17 635-le (sh 482 sihtasutust). 12 kuu jooksul registreeritud organisatsioonidest oli 1 921 mittetulundusühingut, 70 sihtasutust ja 10 usuühingut.

1.1 Valdkonnad

Kuivõrd Ettevõttereistris kasutati viimase 12 kuuga registreeritud mittetulundusühenduse puhul 152 erinevat valdkonnanimetust, siis joonisel 1 on toodud mittetulundusorganisatsioonid autori poolt üldistatud valdkondadena.

Ilmneb, et kõige suurem proportsionaalne juurdekasv on toimunud keskkonnaorganisatsioonide seas, kus juurde asutati pisut rohkem organisatsioone, kui selles valdkonnas varem oli. Kuna aga 100 nn keskkonnaorganisatsiooni on asutatud kokku kahel aadressil (50 ühendust Kuressaarde ja 50 Rakverre), siis sisulises mõttes ei saa seda nimetada keskkonnaorganisatsioonide plahvatuslikuks kasvuks. Kuna nende mittetulundusühenduste nimed viitavad metsale (Aruaru - Astüri Metsamaad, Arakste - Arisbere Metsamaad, Külasema - Küütri Metsatukad, Laekannu - Labadõ Metsatukad jne), siis on ilmselt tegu metsa kokkuostmiseks loodud riuliühingutega.

Suuruselt järgmine kasv on olnud poliitiliste organisatsioonide seas – lisaks 32-le olemasolevale asutati juurde 7 organisatsiooni. Valdkond on kasvanud seega ligi viiendiku võrra.

Joonis 1

Arusaadavatel põhjustel on absoluutarvudes kõige arvukam kasv olnud korteri- ja muu kinnisvara hooldamisega seotud ühistute seas. Neid organisatsioone on juurde asutatud 909 ning vaadeldava perioodi lõpuks oli selliseid organisatsioone kokku 9 133.

Kõige vähem on juurde asutatud usuühinguid – 668-le olemasolevale usuühingule lisandus 10 ühingut.

1.2 Maakonnad

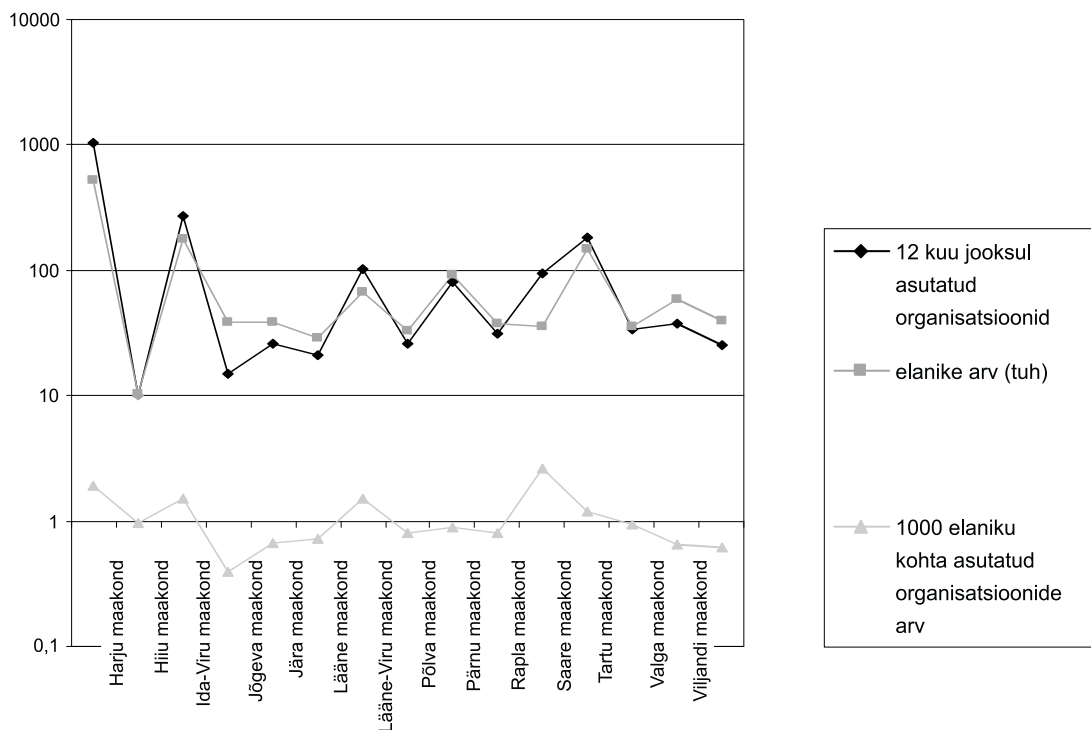
Absoluutarvudes asutati kõige rohkem mittetulundusühendusi Tallinnas ja Harjumaal (kokku 1.031), mis teeb tuhande elaniku kohta aasta jooksul asutatud organisatsioonide arvuks 1,9 (vt Joonis 2).

Proportsionaalselt asutati tuhande elaniku kohta kõige rohkem uusi ühendusi Saaremaal (2,6 organisatsiooni tuhande elaniku kohta). Aga nagu eelpool juba märgitud, oli Saaremaale asutatud organisatsioonide hulgas on 50 MTÜd, mis registreeriti kõik ühel ajal 2001. aasta novembris ning ühel aadressil Kuressaares Tallinna tänaval.

Kõige vähem tuhande elaniku kohta asutati organisatsioone juurde Jõgevamaal – vaid 0,4. Absoluutarvudes on asutatud kõige vähem ühinguid Hiiumaal – kokku 10, mis aga tuhande elaniku kohta teeb 0,96 uut organisatsiooni.

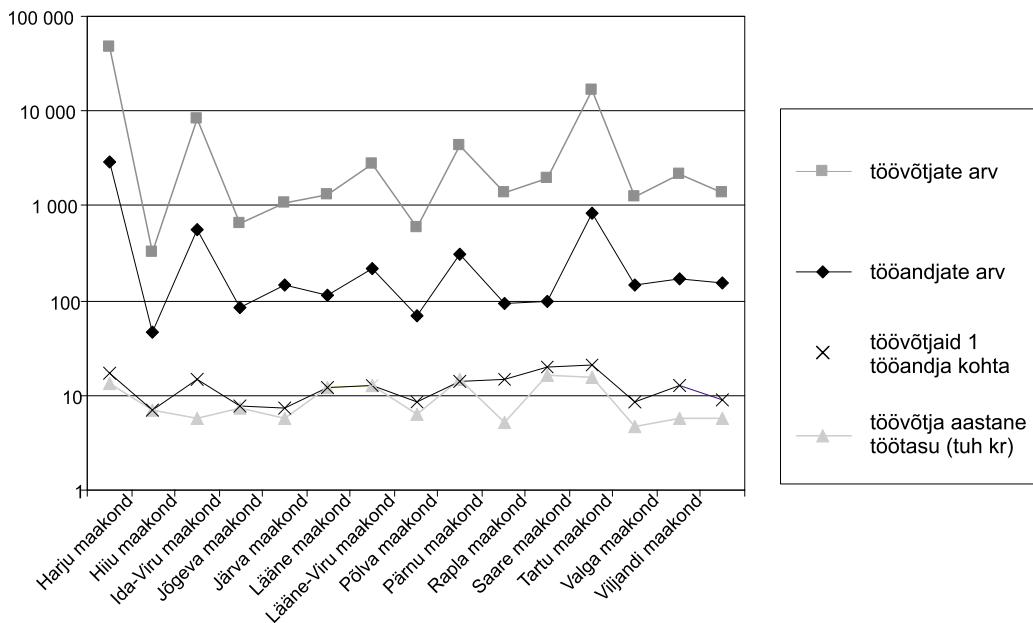
Eelneva aasta analoogsete andmete põhjal 2^[2] asutati keskmiselt üks organisatsioon tuhande elaniku kohta. Sel aastal on maakondade rahvaarvu aluseks võetud vahepeal avaldatud rahvaloenduse tulemused 3^[3] ning väiksema rahvaarvu valguses asutati Eestis keskmiselt tuhande elaniku kohta 1,38 mittetulundusühendust. Et aga viimase 12 kuu jooksul asutati kokku 2 001 ja eelnenud 12 kuu jooksul 1 892 mittetulundusühendust, siis põhineb suurem ühenduste asutamise aktiivsuse näitaja üheaegselt nii vähenenud rahvastikuarvul kui ka realselt kasvanud uute organisatsioonide arvu.

Jättes nüüd arvestamata 100 niinimetatud riiliühingut Kuressaares ja Rakveres, siis on uute organisatsioonide asutamine tase jäänud enam-vähem samale tasemele, nagu see oli eelmisel aastal.

Joonis 2. 01.10.2001– 30.09.2002 Asutatud organisatsioonide arv maakonniti.

Joonis 3.
01.10.2001–30.09.2002 aasta töötasu ja palk, töövõtjate ja tööandjate arv keskmiselt maakonniti

2. Maksuameti andmed

Oma tegevuse kohta esitasid ajavahemikus 01.10.2001 - 30.09.2002 Maksuametile deklaratsioone kokku 12 944 mittetulundusühendust (sh 396 fondi ja 452 usuühingut), kelledest 7 070 deklareerisid rahalise käibe puudumist ehk esitasid 0-deklaratsioonid. 5 842 organisatsiooni deklaratsioone ei esitanud (sh 2 297 mittetulundusühingut, 89 sihtasutust, 192 usuühingut ja 2 904 mittetulundusühistut) ning 913 jätsid deklaratsioonid tähtjaks esitamata.

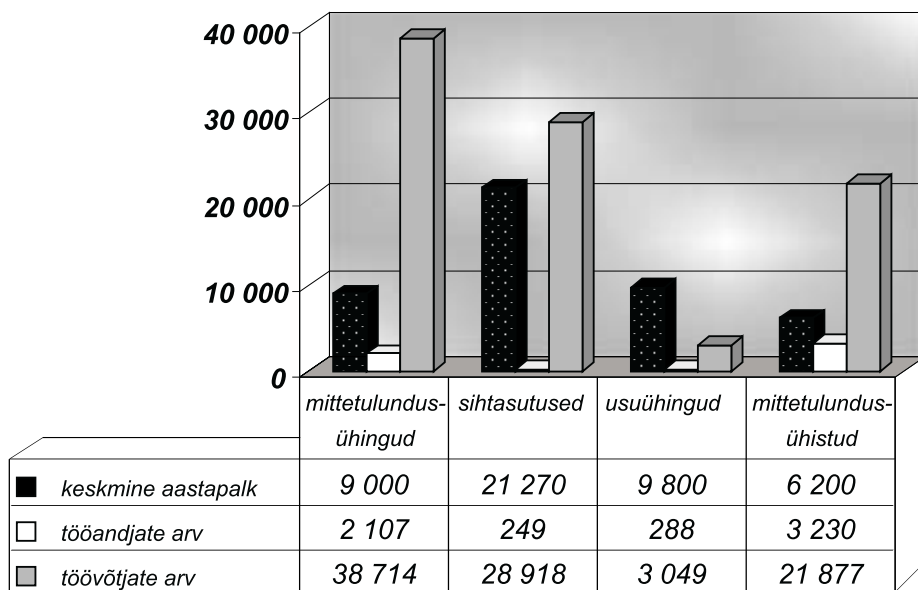
Üksikisiku tulumaksu maksid 5 874 rahalist käivet omanud organisatsiooni kokku 250,68 miljonit krooni ning sotsiaalmaksu 380,37 miljonit krooni. Need organisatsioonid on deklareerinud aasta jooksul töölepinguga töötanud isikute arvuks 92 558. Võiks arvata, et iga kuues tööealine ja -võimeline isik on lühemat või pikemat aega olnud töövõtja mõne mittetulundusühenduse juures, kuid tõenäolisemalt on olemas suur hulk inimesi, kes tegid aasta jooksul mitme organisatsiooni heaks tööd ja kajastuvad seetõttu töövõtjate koguarvus mitmekordselt.

Palka maksti perioodi jooksul ühele töövõtjale keskmiselt 12 300 krooni ehk pisut üle tuhande krooni kuus (sh tulumaks). Kui jagada makstud palgasumma riigi keskmise palga ja 12 kuuga, siis oleks selle palgafondi juures täistööajaga saanud aastaringelt töötada üle 16 000 inimese.

Seega on iga tööandjast mittetulundusühendus – vaadeldaval perioodil jooksul 5 874 – andnud tööd keskmiselt 15-16 inimesele (vt Joonis 3). Tartumaal oli ühe tööandja kohta 20,4 töövõtjat keskmiselt 15 300 kroonise aastapalgaga, Hiiumaal oli ühe tööandja kohta 7 töövõtjat keskmiselt 7 100 kroonise aastapalgaga. Vähim maksid palka Valga ühendused, kus töövõtjad said aastas keskmiselt 4 600 krooni.

Tähelepanu tuleb aga juhtida sellele, et suuremate tööandjate hulgas on sadakond raviasutust (ainuüksi Sotsiaalministeeriumi poolt rahastatavas SA Tartu Ülikooli Kliinikumis on 3 742 töövõtjat), mida ei saa käsitleda kodanikuühendustena.

Et Maksuamet jaotab mittetulundusorganisatsioonid neljaks – mittetulundusühingud, sihtasutused, usuühingud ja mittetulundusühistud – siis siinkohal osutan nende erinevate tööd andvate organisatsioonide osakaalule töökohade arvu ja palga suuruse lõikes (vt Joonis 4).

Joonis 4. 01.10.2001 – 30.09.2002. Erinevat tüüpi organisatsioonid tööandjatena.

Nagu selgub, on sihtasutustes kõige suuremad palgad ning neil on ühe organisatsiooni kohta ka kõige rohkem töökohti. Samas tuleb silmas pidada, et paljud sihtasutused on riigi poolt väga suurte summadega rahastatud (nt Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus, Keskonnainvesteeringute Keskus, TÜ Kliinikum, paljud teised haiglad jne). Ligi pooltes sihtasutustes pole üldse rahalist käivet ja seega ka töökohti.

Kõige väiksemad palgad on mittetulundusühistudel, kus makstakse aastas töövõtjale keskmiselt 6 200 krooni. Samuti võib arvata, et mittetulundusühistute poolt deklareeritud töövõtjate arv (21 877) on tegelikult väiksem, kuivõrd näiteks üks raamatupidaja võib teenindada kümnet korteriühistut korraga, kuid nende ühistute deklaratsioonide summana ilmneb, justkui oleks kokku kümme inimest tööd saanud.

Kokkuvõte

- Uute ühingute asutamise aktiivsus on eelmise aasta sama perioodiga sisuliselt võrreldes sama;
- Tähelepanuväärne verstapost kolmanda sektori arengus on 100 riuliühingu asutamine keskkonna valdkonnas (tõsi küll, erinevalt traditsioonilistest riulifirmadest on ühingud asutatud Eesti Vabariigi territooriumil ning nende asutajate isikud on avalikud);
- Mittetulundusühenduste töötasufond on võrreldes aastataguse ajaga oluliselt suurenenud: kui eelmisel vaatlusperioodil piisas sellest 8 000 täisaja ja keskmise töötasuga inimese palkamiseks, siis uuel vaatlusperioodil võis selle rahaga anda aastaringset täiskoha ja keskmise palgaga tööd 16 000 inimesele;
- Ligemale kolmandik ühendusi pole Maksuametile üldse deklaratsioone esitanud ning pisut üle kolmandiku on deklareerinud kogu aasta jooksul 0-käivet;
- Mittetulundusühenduste rollist töökohtade loojana saab rääkida sisulises tähenduses vaid usuühingute ja mittetulundusühistute lõikes, sest sihtasutusi ja mittetulundusühinguid puudutavates andmetes domineerivad ministeeriumide, omavalitsuste ja Haigekassa poolt rahastatavad organisatsioonid

¹ Eesti kolmanda sektori statistiline ja graafiline pilt (www.riigikogu.ee)

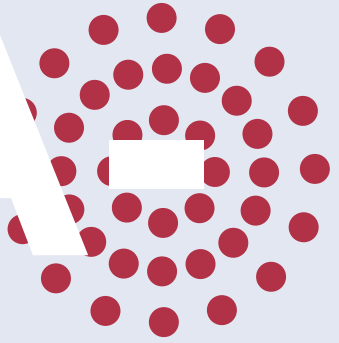
² Eesti mittetulundussektori statistiline pilt (www.riigikogu.ee)

³ Statistikaamet "Rahva ja eluruumide loendus 2000, I", Tallinn 2002 2.1.10.2002 6-7/112

Äriregister ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste register põhitegevusalade kaupa,
01.01.2003

Põhitegevusala	Mittetulundusühingute ja sihtasutuste register		Mittetulundusühingute ja sihtasutuste register kokku
	mittetulundusühing	sihtasutus	
A Põllumajandus, jahindus ja metsamajandus	122	4	126
B Kalandus	0	0	0
C Mäetööstus	0	0	0
D Töötlev tööstus	13	6	19
E Elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus	1	2	3
F Ehitus	0	0	0
G Hulgi- ja jaemüük; remont	2	0	2
H Hotellid ja restoranid	9	2	11
I Veondus, laondus ja side	24	10	34
J Finantsvahendus	1	6	7
K Kinnisvara-, üürimis- ja äritegevus	9 663	43	9 706
L Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	61	2	63
M Haridus	157	17	174
N Tervishoid ja sotsiaalhooldus	188	35	223
O Muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenindus	7 394	364	7 758
. Põhitegevusala täpsustamata	139	11	150
Kokku	17 774	502	18 276

MAA-
KOND-
LIKUD
LOOD

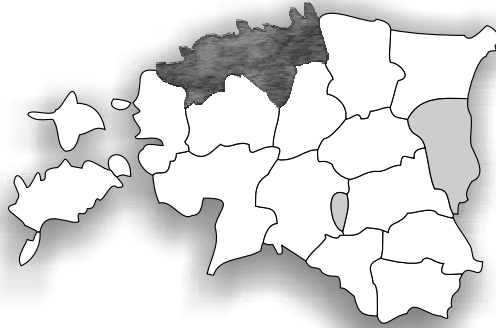

Alalise rahvastiku andmed on seisuga 31.03.2000 (EV Statistikaamet)

Ühenduste statistilised andmed on seisuga 01.01.2003 (EV Justiitsministeerium)

HARJUMAA ja TALLINN

Pindala – 4 333 km² 10 %
Rahvaarv – 523 588 38,5 %
MTÜ – 7 891
SA – 248
Kokku – 8 139 44,5 %

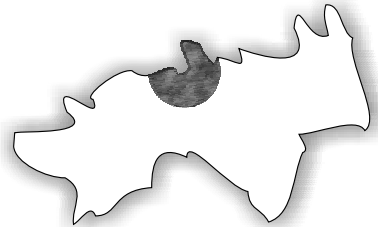

Harjumaa (va Tallinn)

Pindala – 4 175 km² 9,6 %
Rahvaarv – 125 154 9 %
MTÜ – 1 702
SA – 25
Kokku – 1 272 9%

Tallinn

Pindala – 158 km² 0,4 %
Rahvaarv – 398 434 29,3 %
MTÜ – 6 189
SA – 223
Kokku – 6 412 35%

Organisatsioonide tegutsemisvõime 2,2

Harjumaa ja Tallinna organisatsioonide juures võib näha erinevusi üheltpoolt vanade ja suurte, teiselt poolt noorte ja väikeste organisatsioonide vahel. Valdaval osal organisatsioonidest on olemas missioon ja domineerib selgelt määratletud sihtgrupile tegutsemine.

Ühenduste eesmärkides valitseb eri valdkondadest lähtuvalt paljusid. Reeglina on olemas lühiajalised kindlad eesmärgid. Enamik ühendusi ei planeeri aga oma tegevust teadlikult ja pikaajaliselt. Missioonist lähtuvalt ja pikemaajalistele eesmärkidele keskendudes tegutsevad vaid suuremad organisatsioonid. Väiksemate tegevus võib missioonist kõrvale kalduda nt rahastaja tõttu. Noortel organisatsioonidel puudub vahel ka täpsem missioon. Tuleb eristada kindla struktuuri ja tegevuskavaga MTÜsid ja väikeseid seltsinguid, mis toimivad edukalt ka ilma nimetatud tingimusteta. Kui Eesti Üliõpilaskondade Liit (EÜL) või EMSL ei saaks hakkama ilma kindla tegevusplaanita, siis väiksematele huviklubidele ja seltsidele pole seda alati vaja. Liigne formaalsus võib ka segama hakata.

Tavaliselt pole ühendustel selgelt määratletud juhtimisstruktuuri ega tööülesannete jaotust juhtkonna ja töötajate vahel. Enamasti puudub ühendustes alaline palgeline tööjõud ning sageli teeb suure osa tööst üks inimene.

Alaline tööjõud on olemas eeskätt suuremates ja vanemates organisatsioonides (nt katusorganisatsioonid). Suuremates vanades organisatsioonides on ka struktuur selgem, noortes väikestes organisatsioonides segasem – kõik teevad kõike. Piisavalt ei rakendata vabatahtlikke. Paljude ühenduste ressursid ei võimalda tänapäevast elementaarset kontorivarustust ega rahulda vajadusi. Seepärast ei jää töö siiski tegemata, sest kasutatakse avalikke internetipunkte, sageli ka vastavat varustust ning sidevahendeid töökohas või kodus.

Majanduslik elujõulisus 2,6

Võimalused leida rahastust kohalikest allikatest on pealinna ümbruses küllalt head, kuid toimivad piiratud mahu. Kohalikke filantroopiaallikaid on vähe. Mitterahalise või vabatahtliku toetuse saamine kogukonnalt ja sihtgrupilt sõltub konkreetselt juhust, kuid on üldiselt siiski levinud. Osa toetustest moodustab kasutatud vara annetamine.

Mõned ühendused teenivad ka ise ning mõnel pool on pandud kapital intresse tootma. N-ö "keskmisele organisatsioonile" on oluline KOVi toetus, kes enamasti ongi peamiseks ühenduste pakutavate teenuste rahastaja ja kellega sõlmitakse teenuste müümiseks lepinguid.

Liikmemaksud moodustavad ühenduste sissetulekust sümboolse ja väheolulise osa. Sihtgrupilt või liikmetelt raha küsimine on psühholoogilistel põhjustel raske, kuna seda võrdsustatakse sageli kerjamisega.

Organisatsioonid kasutavad aastaelarveid. Finantskontrollsüsteem on alles kujunemas. Kasutatakse nii revidendi, revisjonikomisjoni kui audiitori teenust.

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 2,5

Ühenduste ja poliitikute vahel on olemas side nii KOVi juhtide kui volikogude tasemel. Mitmete ühenduste tegevus mõjutab riigi poliitikat ja paljud Tallinna ühendused ongi loodud selle eesmärgiga. Maakonna ulatuses on suutlikkus madalamal ja sõltub rohkem inimsuhetest. Nii pealinnas kui maakohtades on ühendusi kaasatud mitmesuguste komisjonide töösse ja arengukavade koostamisse (peamiselt sotsiaal- ja kultuurivaldkondades). Küsimusi on aga palju ja ühendused suhteliselt nõrgad. Kokkulepped teiste samas valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega on harv nähtus. Edukam on koostöö spordi-, kultuuri- või noorsootöös. Sotsiaalvaldas jääb sageli puudu kodanikujulgusest. Vähem tähelepanu pööratakse keskkonnaküsimustele, kuigi on ka häid näiteid – Nõmme Tee Seltsi algatatud Ääsmäe prügilas küsimus.

Ühistest (suurtest) edukatest eestkostekampaaniatest ei saa rääkida ei üleriigilisel ega kohalikul tasandil. Ühendused ei tunne end ühtse sektorina ega suuna oma pingutusi seaduste parandamisele. Muretsetakse eeskätt oma asjade pärast. Põhjuseks koostööst keeldumisele võib olla nt (majanduslik) sõltuvus omavalitsusest. Laiem avalik kajastamine aitaks sellisele initsiatiivile kaasa.

Poliitilise mõjutamise vahendeid ja mehhanisme – komisjonid, omavalitsuste arengukavad, meedia jms – ei tunta veel piisavalt. Sageli need mehhanismid ka tõrguvad ja ei võimalda poliitilist mõjutamist või on tegemist formaalse ja vaid osalise võimalusega. Eriti tuntav on see seaduste puhul, mis pannakse avalikuks aruteluks vaid mõneks päevaks üles ja sellega teavitust ning kaasamine piirduvad. Ka pole ametnikud küllaldaselt avatud.

Teenuste osutamine 2,5

Tallinnasse ja selle ümbrusse on koondunud ühendusi, mis on sidunud oma tegevuse kogu Eesti arenguga. Regiooni eripära on suur arv koolitust pakkuvaid organisatsioone. Tallinn pealinnana esindab mõneti üleriigilist tasandit ja ühenduste poolt pakutavate teenuste valik on mitmekesine. Tugevalt on esindatud sotsiaalsesse valdkonda kuuluvad teenused: tervis, haridus, integratsioon vms. Muudest valdkondadest saab välja tuua: õigus, majandus ja keskkond. Üks suuremaid ühendusi kogu riigis on Eesti Korteriühistute Liit. Et aga suure osa Tallinna organisatsioonide tegevus on suunatud üle Eesti, siis ei saa rääkida ülepaikkumisest. Vastupidi, veel on täitmata nišše. Maakonna tasandil ei ole pilt nii mitmekesine. Vähe on näiteks kohapeal mõjukalt tegutsevad keskkonnaorganisatsioonid.

Teenuste müük ei ole väga laialt levinud. Teenuste ja kaupade müügist ühendused reeglina omakulusid tagasi ei teeni ja elatakse n-ö "projektist projekti". Ei osata eraldada maksujõulist sihtgruppi oma kaupadele ja teenustele ja alati pole see ka võimalik. Aga on ka ühendusi, kes sellest elavadki.

Valitsuse tunnustus ühenduste poolt sotsiaalsete teenustega pakutavatele väärtustele on kasin, kuid mitte olematu. Võrreldes mõne aasta taguse ajaga on edasiminek tuntuav. Avalik sektor sõlmib ühendustega sotsiaalsete teenuste ostmiseks ka lepinguid, kuid veel on välja kujunemata kogemused ja tavad.

Infrastruktuur 3

Harjumaal puuduvad spetsiaalselt kohalikele ühendustele mõeldud tugisüsteemid, mis pakuksid juurdepääsu infole, tehnikale, koolitusele ja tehnilisele abile. Olemasolevad tugisüsteemide ja katusorganisatsioonid tegutsevad Tallinnale suunatult ja või koordineerivad üle-eestiliselt (nt EMSL). Tugikeskuste teenuste maksumus ei ole väikestele organisatsioonidele ka jõukohane.

Kogukonnafondidest ja rahvusvahelistest annetamisfondidest pärinevat raha jaotatakse kohalikeks vajadusteks üldjoontes vähe, kuid siiski ilmselt rohkem kui ülejäänud Eestis. (Nt Külade ja Väikelinnade Liikumine Kodukant sai 3 miljonit eurot PHARE programmist, mida jaotatakse 15-le maakondlikule organisatsioonile projekti elluviimiseks. Eesti Rahvuskultuuri Fond aga jagab kohalikest allikatest kogutud raha kultuuriprojektidele).

Ühenduste koostöö on rahuldav. Omavahel jagatakse infot peamiselt interneti kaudu (e-listid), kuid see ei ole sugugi kõigile kättesaadav võimalus. Eksisteerivad katusorganisatsioonid, mis esindavad sektori huve üleriigilisel tasandil. Tallinna ja Harjumaal ühendustel eraldi oma huve väljendavaid esindusorganisatsioone ei ole. See on probleem, sest linnade MTÜd ja SAd erinevad oluliselt külaühendustest.

Ühenduste juhtide koolitamiseks sobivaid inimesi leidub Eestis piisavalt. Koolitusi tuleb sageli korrata, kuna arenenud juhtimiskustega inimesed lahkuvad ühendustest avalikku või äri sektorisse. Koolituste valik on lai ja kvaliteet kõrge, kuid tihti ülejõu käivate hindadega. Puudus on eestikeelsetest koolitusvahenditest ja kirjandusest.

Eri sektorite vaheline partnerlus erineb piirkonniti. Otsustav tegur on koostöö KOViga. Pajju oleneb suhtlemiskustest, mida eestlased peaksid veel õppima. Koostöö kasust ja võimalustest ollakse teadlikud.

Avalik imago 3

Ühenduste tegevust kajastatakse meedias positiivses valguses, kuivõrd see toetab demokraatliku ühiskonna arengut. Üldmuljet ei suuda rikkuda ka üksikud skandaalid. Paljud teemad jäävad aga kajastamata, kuna meedia ei huvitu võrdselt kõigest. Soodustusi sotsiaalsele reklaamile naljalt ei tehta. Tavaliselt nõutakse vastutasuks teenet vms. Vajalik on vastastikune huvitatus.

Ühenduste rolli kodanikuühiskonnas analüüsib peaauglikult vaid kodanikuühiskonna häälekandja *Foorum*. ETV saade "Kolmas sektor" oli ajal, mil potentsiaalsed vaatajad ei saanud istuda televiisori ees.

Kuigi avalik arvamus ühendustest on üldiselt hea, ei tähenda see ühenduste olulisuse tunnustamist ning nende olemuse ja eesmärkide mõistmist. Ühendusi ei kasutata ka kui usaldusväärset info- või ekspertallikat ega nähta neis kogukonna ressursside avajat. Sageli alavääristatakse sektori aktiviste võrreldes äri sektori või avaliku sektori tegelastega. KOVi tasemel on suhtumine parem – delegeritakse teenuseid, konsulteeritakse. Äri- ja riigitegelaste juures märkab positiivset suhtumist harvem.

Avalikke suhteid arendavad peaauglikult vaid suuremad organisatsioonid, väikestel puudub huvi ja võimalused. Kohaliku tasandi ja üleriigilise meedia vahel on selge erinevus. Suuremates lehtedesse on küllaltki raske pääseda, seevastu kohalikud lehed avaldavad ühenduste tegemisi valgustavaid kirjutisi meeleldi.

Eestis üldiselt puudub arusaam ühisest eetikakoodeksist ning tegevuse avalikustamise traditsioon. Sageli nähakse avalikustamises enda nõrgestamise kanalit. Vähene heade tavade järgimine avalikkuses on ühiskonna laiem probleem.

Arutelu toimus: 16.10.2002 Tallinnas

Arutelu juhtis: Kristina Mänd

Kirjutas: Siim Pede

Arutelul osalesid:

1. Eugenie Brusnitsin, Arno Tali Sihtkapital, 056 507 889, arnotali@er.e
2. Jevgeni Kristafovits, MTÜ Avatud Vabariik, 055 209 75, krisav@hotmail.ee
3. Kadri Leetmaa, Harju Maavalitsus, (0) 674 0870, kleetmaa@hotmail.e
4. Katrin Enno, Balti-Ameerika Partnerlusprogramm, (0) 631 3791, katrin@oef.org.ee
5. Katrin Kala, EMSL, (0) 626 3309, katrin@ngo.ee
6. Pirjo Vaarmaa, MTÜ Tallinna Puuetega Inimeste Koda, (0) 655 4161, koda@tallinnakoda.ee
7. Rait Talvik, Eesti Üliõpilaskondade Liit, 056 495 530, rait@eyl.ee
8. Riin Kranna, TTÜ, 056 496 40, riin.kranna@mail.ee
9. Sirje Vinni, Kodukant Harjumaa, (0) 608 9246, sirjevinni@hotmail.com
10. Tiit Riisalo, EMSL, (0) 626 3309, tiit@ngo.ee
11. Ülle Lepp, Eesti Nägemispuuetega Inimeste Fond, 055 275 43, yllelepp@tpu.ee

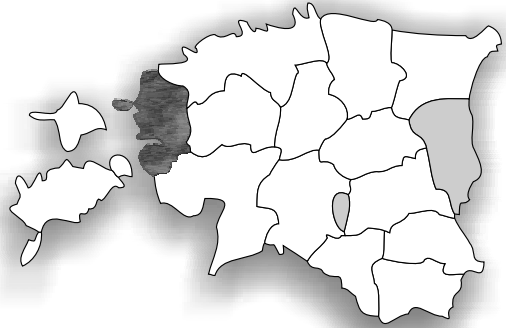
Arutelu jälgis:

Annika Veimer, USA saatkond, tel (0) 668 8177, aveimer@pd.state.gov

LÄÄNEMAA

Pindala – 2 383 km ²	5,5 %
Rahvaarv – 28 394	2,1 %
MTÜ – 480	
SA – 8	
Kokku 488	2,6 %

Organisatsioonide tegutsemisvõime 3,3

Hinnanguliselt on u 60% Läänemaa ühenduste tegevus suunatud sihtgrupile ja u 40% sõltuvad oma tegemistes rahastusest. Enamik ühendusi on määratlenud oma missiooni ja eesmärgid. Põhikirjaliselt on tööülesanded hästi määratletud, aga tegelikus elus langeb põhikoormus aktivistidele. Alalist palgalist tööjõudu üldiselt ei ole. Vabatahtlikku tööd tehakse küllalt palju, kuid väljastpoolt liikmeskonda vabatahtlike tellimise võimalust ei ole. Ühendused ei ole eriti edukad inimeste kaasamisel. Tegeletakse rohkem oma eesmärkide ja sihtgrupiga.

Tehniline varustatus on üldiselt vilets. Kasutatakse Läänemaa MTÜde tugikeskuse tehnikat (5 arvutit), samuti raamatukogu, sotsiaalmaja, KOVide ja töökohtade arvuteid, vähem avalikke internetipunkte, kuna seal on noored ees ja arvutite kasutamise aeg limiteeritud.

Majanduslik elujõulisus 2

Ühenduste suurima sissetulekuallika moodustavad fondid, järgnevad KOVid, siis ärisektor ja eraannetajad. Liikmemaksude osakaal ühenduste arendustegevuses on väike. Rõhutada tuleb fondi- või projektirahastuse erinevust sihtrahastusest – kui fondid sissetulekuallikaist välja arvata, oleks tulemus väga kesine. Kohalikud filantroopiaallikad ei ole järjepidevad ja märkimisväärset osa rahadest ühendused kohapeal ei kogu. Toetusi saadakse mitmesuguses vormis, kusjuures mitterahalised ületavad rahalisi toetusi. Ettevõtted annavad pigem kaupu, sest seadusandluse tõttu on raha andmine keerulisem. Teenuste, toodete või varade üürimisest saadavat lisatulu õieti ei ole. Samas ei küsi ühendused ise väga palju vabatahtlikke toetusi.

Organisatsioonid arenevad sageli vastavalt rahastaja prioriteetidele (ja mitte vastupidi!). Kui teatakse, et kuskilt on võimalik toetust saada, siis otsitakse ka oma huvidele vastav vorm.

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 1,5

Side ühenduste ja poliitikute vahel eksisteerib rohkem kohalikul tasandil, kuid poliitikat suudavad ühendused vähe mõjutada vähe. Kõrgem poliitiline *lobby* ei paista kohalikule tasandile jõudvat. Läänemaa on jäänud välja kõikidest riiklikest regionaalprogrammidest, va KOP.

Kõige tavalisem on skeem, kus otsitakse potentsiaalne rahastaja ja orienteerutakse sellele. Koalitsioone teiste samas valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega ei ole moodustatud, seetõttu ei saa rääkida kokkulepetest või efektiivsetest kampaaniatest. Tõsi, Läänemaa Ettevõtjate Liit võitles müügitaksu vastu ja seda vähendati 50% võrra.

Teenuste osutamine 1,8

Teenuste valik on mitmekesine ning erinev- linnas ja maal. Väga ebaühtlaselt on maakonnas jaotunud sotsiaalsete teenuste pakkumine ja selle valdkonnaga tegelevaid ühendusi on vähe, samuti haridusteenuse osutajaid (va loodusharidus). Haapsalus pakutakse küll teenuseid probleemsetele noortele. On ka koolitust, nõustamist ja laste päevakeskuse teenuseid. Teistest valdkondades on Läänemaal esindatud peamiselt loodusturism.

Teenuste ja kaupade müümist esineb peamiselt turismi, spordi, koolitamise ja nõustamise valdkondades. Need on ilmselt ka ainsad valdkonnad, kus on võimalik teenuste müügiga katta omakulusid. Turismi puhul eristatakse maksuvõimelisi sihtgrupe, lastele või koolidele loodusretkede pakkumisel sellega arvestada ei saa.

Infrastruktuur 2,9

Läänemaal on olemas Läänemaa MTÜde Tugikeskus, tänu millele paljud ühendused tegutsevadki. Keskuse ja ühenduste infovahetus toimub ajakirjanduse, e-posti ja otsepostituste kaudu. Tugikeskuse ja Haapsalu Ettevõtluskeskuse (tugikeskuse emaorganisatsioon) pöördutakse oma huvide väljendamiseks üleriigilisel tasandil. Eksisteerib ka teisi tugistruktuure, kuid nendest on informeeritus väike. Peale tugikeskuse jagab infot veel näiteks maavalitsuse arendusosakond.

Ka koolitusi kolmandale sektorile korraldab MTÜde tugikeskus. Paranenud on projektide kirjutamise oskus. Kuid info ei jõua nendeni, kel pole interneti ning jääb pidama vallavalitsustesse, kus pole ette nähtud inimest külaseltsidega tegelemiseks. Ilma koostööta KOViga külaseltsid ei eksisteeriks. Sõltuvus KOVidest on suur ja tehakse ka koostööd. Koostöö algataja on vallati erinev. Ridasal loodi esimesed külaseltsid valla initsiatiivil, siis tekkis ka teisi juurde. Läänemaale alles möödunud aastal laienenud Külade ja Väikelinnade Liikumine Kodukant ei ole veel väga tuntud. Läänemaal on aga nt tugev Puuetega Inimeste Koda.

Meedia huvi mittetulundussektori vastu on märgatav. Häid suhteid äripartneritega esineb rohkem linnas kui maal. Koostöö ühenduste vahel on kujunemas. Kogukonnafonde Läänemaal ei ole ja raha taotletakse enamasti kaugemalt.

Avalik imago 3

Kohalikus ajakirjanduses kajastatakse ühenduste tegevust enamasti positiivselt. (*Videvik, Lääne Elu, ka Läänemaa Portaali* internetis). Väikestel ühendustel jääb puudu oskustest või julgusest end reklaamida ja ajakirjanduse huvi on olnud väike – kui eelreklaamides pannakse lehte fotosid jms, siis juba toimunud üritust kajastab lehes sageli vaid nupuke.

Avalikkus on ühenduste tegevuse suhtes ükskõikne. Üldiselt suhtutakse positiivselt, aga esineb ka teistsuguseid arvamusi ("padjaklubi", "omaette nikerdajad", "projektide rahadest omakasu taotlejad"). Paljus on põhjuseks vähene informatsioon.

Arutelu toimus: 19.11.2002 Haapsalus

Arutelu juhtis: Kristina Mänd

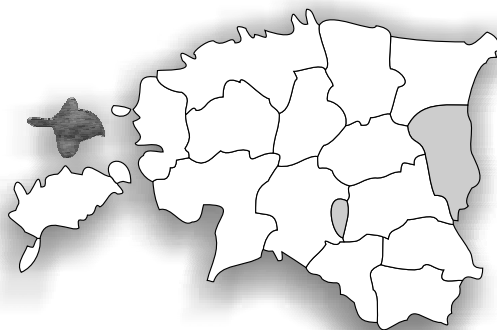
Kirjutas: Siim Pede

Arutelul osalesid:

1. Aide Leit-Lepmets, MTÜ Ehte Käsitöö-ja Kunstikoda, (047) 35 305, aidell@hotmail.ee
2. Aivo Hirno, Noarootsi Koolituskeskus, 050 96 180, aivo@ng.edu.ee
3. Atso-Enn Keskküla, Võnnu Külaselts, (047) 31 063, 056 471 419
4. Heli Hein, alustav MTÜ, 055 523 270, helire@hotmail.ee
5. Ingrid Kera, Läänemaa MTÜde Tugikeskus, (047) 35 538, evk@haapsalu.ee
6. Kaie Kork, Lääne Maavalitsus, (047) 25 615, 051 66 401, Kaie.kork@lmv.ee
7. Koidula Sildre, Läänemaa Pensionäride Ühendus, (047) 56 051
8. Lembitu Tarang, MTÜ Kullamaa Arboreetum, (047) 32 014, 051 59 898
9. Saima Mänd, Haapsalu Ettevõtluskeskus, (047) 35 538, evk@haapsalu.ee
10. Tiiu Tomingas, Kiideva Külaselts, (047) 29 070, 053 906 050, kiidevamuseum@hotmail.ee
11. Triin Laasi, Eesti Euroopa Liikumise Läänemaa koordinaator, 052 91 214, triinlaasi@hotmail.ee

HIIUMAA

Pindala – 1 023 km ²	2,4 %
Rahvaarv – 10 385	0,8 %
MTÜ – 171	
SA – 7	
Kokku – 178	0,9 %

Organisatsioonide tegutsemisvõime 2

Hiiumaa umbes 100 ühendusest tegutsevad väljapaistvalt ja on n-ö "pidevalt pildil" pooled. Samad 50 edukamat ühendust on määratlenud ka oma missiooni ja planeerivad oma tegevust teadlikult ja pikaajaliselt. Enamik ühendusi on kindla eesmärgi ja sihtgrupiga. Sihtgrupid aga muutuvad pidevalt.

Ühendust juhivad ja veab tavaliselt üks inimene. Koolitusel käinud juhid oskavad luua ja juhtida meeskonda.

Liidrid peab koolitama, et nad õpiksid endale looma meeskonda. Aastatega tekib väsimus ja siis tuleb leida veidi teine suund või tegevus, aga üksikliidril võib nappida potentsiaali jätkutegevuse leidmiseks. Ühendused ei ole eriti edukad inimeste kaasamisel omaalgatuslikuks ja vabatahtlikuks osalemiseks ühiskonnaelus ning kohaliku kogukonna ja paikkonna küsimuste lahendamises. Kõik on olnud liidrist ja ühenduse võimekusest.

Valdavalt puudub ühendustes alaline palgaline tööjõud (on nt Puuetega Inimeste Kojas). Vabatahtlikke rakendatakse veel mitte piisavalt.

Enamike ühenduste ressursid ei võimalda tänapäevast elementaarset kontorivarustust. E-posti kasutab u 30% ühendustest. Avalikud internetipunktid on abiks, aga arvutikasutamise oskus on puudulik.

Majanduslik elujõulisus 3,8

Ühendused ei kogu märkimisväärset osa rahastusest kohalikest allikatest, suurem osa tuleb ikka muudest projektidest. Kohalikud filantroopiaallikad puuduvad. Kogukonnalt ja sihtgrupilt on ühendused küsides peaaegu alati saanud mitterahalist või vabatahtlikku toetust. Valdavalt toetatakse üritusi mitmesuguste teenuste ja toodetega (kalakonservid, leib-sai, bensiin, transporditeenus, renditeenus), raha ei taheta anda. Piisavalt toetusallikaid selleks, et lähitulevikus elujõulisena püsida, on ainult kolmandikul ühendustel.

Teenuste, toodete või varade üürimisest saadav lisasissetulek on väike. KOVID ja äriühingud sõlmivad ühendustega teenuste osutamiseks lepinguid vaid vajadusel ning arenguruumi on kõvasti.

Ühendused tegelevad küll liikmete värbamise ja sihtgrupi arendamisega, kuid teadaolevalt ei ole Hiiumaal ühendusi, mis koguvad liikmemaksu. Ühendused teevad aastaelarveid.

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 2,5

Side ühenduste ja poliitikute vahel eksisteerib kohalikul tasandil, kuid ühenduste suutlikkus avaliku poliitika mõjutamisel üleriigilisel tasandil on väga väike. Üleriigiliselt on see olnud võimalik ainult läbi EMÜ suurkogu, kohalikul tasandil ühiskondliku dialoogi loomisega.

Hiiumaa ühendused on moodustanud liite probleemsete küsimuste lahendamiseks. Hiiumaa Suurkogu ühendab eri sektorite esindajaid ja erinevaid sihtgruppe ning on teinud mitmeid ettepanekuid kohaliku elu edendamiseks.

Valdades on ühendused juhtinud tähelepanu kohalikele probleemidele. (Kassari Haridusselts sekkus Kassari detailplaneeringu koostamisse; mitmed ühendused on püüdnud mõjutada KOVI eelarvete kujunemist.) Kohalikud kampaaniad on olnud efektiivsed – nad on suutnud mõjutada protsesse ja muutnud inimeste mõtlemist.

Teiste samas valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega tehakse koostööd. (Nt hariduseltside koostöö SA Tuuruga täiskasvanuhariduse alal; eri sektorite koostöö valdade kultuurielu arendamisel; kirikute koostöö kontserdite korraldamisel.)

Kuidas soodne seadusandlik ja korrastav raamistik võib ühenduste efektiivsust ja toetust ühendustele suurendada, teavad siiski vaid liidrid, kuid mitte liikmeskond laiemalt.

Teenuste osutamine 2

Ühendused pakuvad mitmesuguseid teenuseid, kõige enam kultuuri- ja haridusvaldkonnas, aga valik võiks olla mitmekesisem. Pakutavad tooted ja teenused vastavad sihtgrupi ja kogukonna vajadustele/prioriteetidele niivõrd kui võimalik. Võimalused katta omakulusid kaupade ja teenuste müügist on piiratud. Teadmistest nõudluse kohta jääb väheks ja puudub maksujõuline klientuur. Initsiatiiv riigipoolseteks toetusteks või lepinguteks MTÜga lähtub tavaliselt ühendustelt.

Infrastruktuur 4

Hiiumaal tegutseb Hiiumaa MTÜde Tugikeskus SA Tuuru juures. Tugikeskuse teenused on tasuta või väga väikese tasu eest. Informatsioon keskuse tegevuse kohta on piisav ning pakutavad teenused on vajalikud ja tasemel.

Ühendused jagavad omavahel informatsiooni. Eraldi võrgustikku info jagamiseks ei ole, kuid usinalt jagab infot SA Tuuru. Konkreetset milleski huvitatu saab vastuse. SA Tuuru läbi väljendab sektor oma huvisid. Üldiselt esindatakse huvisid kohalikul tasandil ise ja riiklikul tasandil katusorganisatsioonide (Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Maanaiste Liit, EMSL, Kodukant jne) kaudu.

Heaks näiteks ühenduste koostööst partneritena kohaliku äri- ja avaliku sektoriga on projekt "Toetatud töökohtade loomine puuetega noortele Eestis", mille käigus suunati tööturule 20 puudega inimest (koostööd tegid Hiiumaa Puuetega Inimesta Koda, KOVID ja ärisektor). Koostöö KOVIDega on saanud alguse ühenduste algatusel ja selle tulemuslikkus sõltub omavalitsusest ja selle juhust. KOV ise raha pakkuma ei tule. Eri sektorites ollakse teadlikud koostöö võimalustest ja kasust.

Algajate juhtide koolitamiseks võimalisi inimesi Hiiumaal leidub, kogenute jaoks oleks vaja koolitust sisse osta. Vajadusel saab pakkuda individuaalõpet. Koolitusmaterjalid ning vastavad raamatud on saadaval.

Avalik imago 3,2

Hiiumaa ühendused on arendanud häid suhted ajakirjanikega ja teavet kohalike ühenduste tegevuse kohta ilmub piisavalt. Oma häälekandja on nt Hariduseltsil Edu. Hinnavahe sotsiaalse teavitamise ja ärilise reklaami vahel on olemas.

Avalikkus on ühenduste tegevuse suhtes enamasti toetav ja inimestel on ühendustest positiivne arvamus. Hiiumaal peetakse ärisektori arvamust ühendustest veidi piiratuks, KOVIDe arvamust üldiselt heaks, riigiametnikel on veel arenguruumi selleni, et nad loodaksid ühenduste kui usaldusväärsete ekspert- ja infoallika peale.

Kohalikus eetikakoodeksis eraldi kokku lepitud ei ole, lähtutakse heast tavast, pealegi on Hiiumaa kogukond väike ja see distsiplineerib. Kes teeb pattu, saab ka karistada.

Arutelu toimus: 10.12.2002 Kärđlas

Arutelu juhtis: Tiit Riisalo

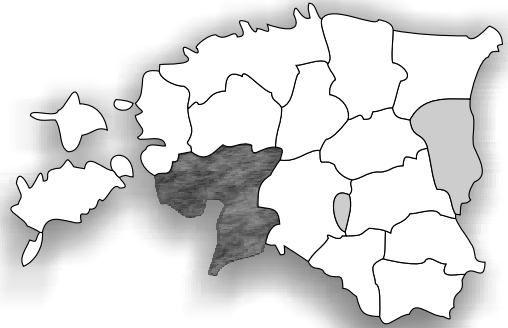
Kirjutas: Siim Pede

Arutelul osalesid:

1. Anneli Klaus, Käina Vallavalitsus, MTÜ Tobiase Selts, 056 153 265, anneli.klaus@mail.ee
2. Anu Juursalu, SA Tuuru, (046) 312 00, anu@tuuru.edu.ee
3. Harda Roosna, MTÜ Haridusselts EDU, 051 097 61, harda.roosna@mail.ee
4. Malle Kobin, Hiiumaa Puuetega Inimeste Koda, 051 496 81, malle.kobin@neti.ee
5. Raili Mägi, Pühalepa Naistekoda, 050 881 64, naistekoda@hotmail.ee
6. Tiiu Metsar, Pühalepa Naistekoda, (046) 910 08, naistekoda@hotmail.ee
7. Toomas Remmelkoor, MTÜ Hiiumaa Taluliit, (046) 311 91, taluliit@hiiumaa.ee
8. Veronika Kallas, Hiiumaa Puuetega Inimeste Koda, 056 609 717, Veronika.Kallas.001@mail.ee
9. Õrne Pöial, Hiiumaa MTÜde Tugikeskus, (046) 228 00, orne@tuuru.edu.ee

PÄRNUMAA

Pindala – 4 806 km ²	11,1%
Rahvaarv – 90 507	6,6 %
MTÜ - 1104	
SA – 29	
Kokku – 1 133	6,2 %

Organisatsioonide tegutsemisvõime 3,5

Enamik ühendusi on üsna selgelt määratlenud oma missiooni ja tegutsevad ka sellest lähtuvalt. Ühendused luuakse alati selgete eesmärkide täitmiseks ja kindlale sihtgrupile mõeldes. Rohujuure tasandil oleks küll vaja erikoolitust, eriti kaugemate eesmärkide seadmisel. Tegutsetakse nii, kuidas parasjagu raha on – pikaajalisi plaane on raske teha. Planeerimisoskus on hea rahvakultuuri ja hariduse valdkondades.

Ühenduste töötajad on põhiliselt vabatahtlikud põhitöö kõrvalt ja kolmas sektor töötab ka range struktuurita. Kuna raha palka maksta pole, täidetakse tööülesandeid eelkõige positiivse suhtlemise kaudu. Olulist osa etendavad eestvedajad ja inimeste sobivus. Palgelised töökohad tekivad projektidega ja on ebapüsivad, alalised palgalised töötajad on u 5% ühendustes (teatud valdkondades nagu koolitus).

Ühenduste ressursid ei võimalda elementaarset kontori varustust. Ainsana on hästi varustatud haridusvaldkond. Arvutimajandus on üldiselt igal pool kehv. Mõned organisatsioonid eelistavad saata pakilist infot postiga, sest e-post on ebakindel ja korraldajad jäävad sageli tagasisideta. Asjaajamises kasutatakse tavaliselt koduseid vahendeid, kindlaim infovahend on telefon.

Ühendused on teinud pingutusi inimeste kaasamisel osalemiseks ühiskonnaelus. (Surve EKAKi vastuvõtmiseks; Pärnumaa Naiste Ühendus tõstatas koolirahitsate raskuse piirmäära nõude küsimuse Riigikogus; Ravikindlustusseadusse sekumise eest säästeti emad, kes oleksid jäänud ilma ravikindlustusest pärast lapse 3-aastaseks saamist.)

Majanduslik elujõulisus 2,1

Kui pidada kohalikuks rahastuseks kohaliku omaalgatuse programme, Kultuurkapitali piirkondlikke sihtkapitale jms fonde, siis koguvad u 2/3 Pärnumaa ühendustest oma rahastuse kohapealt. Mõned KOVID toetavad ühendusi päris palju (nt Pärnu linn, Saarde, Lavassaare ja Vändra vallad). Pärnumaa Omavalitsuste Liit on laiendanud rahastamist spordilt ka teistele valdkondadele ja Pärnu maavalitsus rahastab usinalt ühiskonna "pehmemat" poolt. Kohati annavad KOVID raha isegi liialt lõdvalt kontrollides. Kuid rahastamine on äärmiselt ebastabiilne. Teavitamine on nõrk ja projektide ettevalmistusaeg liiga lühike. Palju määravad ka isiklikud suhted.

Ühendustel on tavaliselt mitu erinevat rahastusallikat: ärisektor, fondid, KOV, liikmed, omateenitud tulu, riiklikud ja rahvusvahelised programmid (KOP, PHARE) ning rahvusvaheline koostöö (sõprusmaakonnad). Millises vormis parasjagu toetust saadakse, sõltub toetajast. Saadakse ka mitterahalist toetust, kaupu või teenuseid soodushindadega (nt bussi odavamalt). Veidi lisaissetulekut annab teenuste-toodete müük, kuid puuduvad oskused teenust korralikult ette valmistada ja müüa. On omafinantseerimist läbi ürituste. KOVID ja ärieringkond sõlmivad ühendustega teenuste osutamiseks lepinguid (arenenum sport, kultuur ja sotsiaalhoolekanne.) Siiski ei ole ühendustel piisavalt toetusallikaid, et olla tulevikule kindel. Edukamatelgi on rahastamisallikad teada maksimaalselt 1-2 aastaks. Liikmete majanduslikust olukorrast sõltuvalt on liikmemaksud väikesed.

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 3,25

Side ühenduste ja poliitikute vahel eksisteerib osaliselt. Mõlemal poolel puudub oskus teha koostööd. Kui nt Väandra uus juhtkond pakkus, et soovib läbi rääkida, lükkas sealne naiselts pakkumise tagasi. Ühendused

suudavad avalikku poliitikat kohalikul ja riiklikul tasandil mõjutada küll. Tuntum näide on Pärnumaa Naiste Ümarlaua poolt Riigikogus tõstatatud küsimus koolilaste liigrasketest ranitsatest, mille lahenduseks oli ranitsa raskusele piirmäärade seadmine. Head tööd on teinud ka Pärnumaa Tarbijakaitse Ühing.

On moodustatud mõned koalitsioonid: Pärnumaa Naiste Ümarlaud, Pärnumaa Kodanikuühenduste Ümarlaud. Ühendused jõuavad teiste samas valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega kokkulepetele, ehkki see on Eesti oludes keeruline ja tavaliselt pikaajalise koostöö tulemus. Efektiveid kampaaniaid on olnud ikkagi suhteliselt vähe. (Pärnumaa Ühenduste Ümarlaud üritab jõuda kokkulepeteni KOV Liiduga, EMÜ Pärnu ümarlauda üritatakse korraldada sobival ajal.) Avaliku sektoriga suhtlemine nõuab palju kannatust. Ühendused on teinud pingutusi, juhtimaks tähelepanu spetsiifilistele küsimustele: Vändra alevivalitsuse koostöö kohalike ühendustega võiks areneda ümarlauaks, Pärnumaa Poliitikamess enne KOVide valimisi koos kohtumisega Pärnumaa erakondade esindajatega.

Mõjutamisel on olnud poliitilisel tasandil edu, aga poliitilises protsessis osalemine põhineb täna eeskätt suhtel (Vändras leiti: hea, et vana võim jäi paika, hakka veel uusi suhteid looma), kuid liigutakse selgete mehhanismide loomise suunas. Ühendused näevad peamiselt oma vajadusi, kogu sektori vajadusi ei mõisteta ja ei osata näha. Kõige rohkem pingutatakse, et muuta arusaamu filantroopia ja rahastamise poole peal, vähem aga üldistes asjades – EKAKi ei mõista sugugi kõik ühendused, teadmine sellest loodetakse viia maakonna, valla ja küla tasandile.

Teenuste osutamine 2,7

On mitmesuguseid sotsiaalseid teenuseid pakkuvaid ühendusi: MTÜ Tulevik, Pärnumaa Spordiliit, SA Saarkunda Maarjakodu, Vändra Naisselts, "Nooruse" maja, Pärnumaa Kultuuriseltside Liit, MTÜ "Harko" (Pärnumaa Ühenduste Ümarlaua vedaja) jt.

Päris palju on ka teistes valdkondades teenuseid ja kaupu pakkuvaid ühendusi (nt Eesti Õkoturismi Ühendus Pärnu maakonnas, Taluliit, Tootjate Liit, Agape Keskus, Rahvakultuuri Keskseits) ja Pärnus on mitu väga tugevat kultuuriühendust. Teenuste valik on üldiselt mitmekesine, kuigi võimalusi oleks rohkemakski.

Mõningaid tooteid müüakse teistele, aga omakulusid kaupade ja teenuste müügist on võimalik katta vaid osaliselt, kuna majanduslik olukord maakonnas ei ole kiita ja maksujõuline sihtgrupp on väike. Turu uurimiseks ei ole ühendustel raha.

Ühendustele pakutakse vaid üksikuid toetusi või lepinguid, seejuures vähem efektiivsete teenuste osutamiseks. Tasuvamate puhul tehakse seda klausliga: "vaadake ise, kuidas hakkama saate".

Infrastruktuur 3,5

Ühendustele mõeldud tugistruktuurid toimivad kõige paremini ja läbimõeldumalt kultuurivaldkonnas. Maakondlikud katusorganisatsioonid on nõrgalt välja arenenud. Pärnumaad teenindab Viljandis asuv Lõuna- ja Edela Eesti MTÜde Tugikeskus, aga seda ei kasutata ja paljud seda ei teagi. Kuna tugikeskusel puudub internetilehekülj ja paljudel Pärnumaa ühendustel omakorda e-posti aadress, jääb info levik ja konsultatsioonid telefonisuhtluse ja teadetetahvlite tasandile. Üks konsultatsioonipäev nädalas (tööpäeval ja tööajal) on Eesti ühe suurema maakonna jaoks vähe. Tugikeskuse teenuste maksumus on mõõdukalt jõukohane. Informatsioon ühenduste kohta on piisav, kuigi kohalik meedia on sellest vaatepunktist üsna kehv. Teenused on vajalikud ja tasemel.

Kohalikest organisatsioonidest pakub kohalikele vajadustele ja projektidele kogukonnafondidest või rahvusvahelistest annetamisfondidest pärinevaid toetusi vaid Pärnu Naiste Ümarlaud, mis vaatab projekte üle ja rahastab neid (naisliikumisel on mitmeid välistoetajaid)

Ühendused teevad omavahel koostööd ja jagavad infot eelkõige telefoni teel. Oma huvisid väljendatakse läbi keskseitside. Eri sektorites ei ole koostöö kasu teadvustatud, KOVidega sujub see keskpäraselt, äri-sektoriga kõige paremini haridusvaldkonnal, kel on ka sihtgrupiga tihe side.

Kohalike ühenduste juhtide koolitamiseks võimelisi inimesi maakonnas leidub, tuleb vaid otse nende poole pöörduda. Naisselts praktiseerib lektoritena ametnike ja Riigikogu liikmete kutsumist, kes ei tohi esinemise eest tasu küsida. Erialane koolitus on raskemini kättesaadav ja koolitusmaterjale vähe. Pärnus on olemas ka organiseerunud venekeelne sihtgrupp.

Avalik imago 3

Ühenduste tegevust ei kajastata kohalikul tasandil pärast *Pärnu Postimehe* muutumist *Postimehe* kontserni osaks eriti hästi. Ühendustel on endi soovist hoolimata leheveergudele raske pääseda, sest ajalehte huvitavad rohkem kõmulised lood. Naisseltside sõnul on võimalik lehte pääseda, kui teha alasti ristiretk. Sotsiaalne teavitamine on odavam kui ärireklaam, mis kehtib küll pisiformaadis teadete kohta. Alati on võimalik toimuvast teavitada ka kiirete uudise ribal.

Rohujuure tasandil on inimestel ühendustest positiivne arvamus. Laiem avalikkus on toetav, kui pakutakse huvitavaid üritusi erinevatele sihtrühmadele. Raskem on saada toetust nt seaduse pressingule, ehkki pärast kasutatavad seeläbi saadud hüvesid teisedki. Pärssivalt mõjub meedia üleolev suhtumine. Ärimeeste jaoks on kolmanda sektori tegelased veidrikud ja kohaliku omavalitsuse jaoks tüütud. Riigi suhtumine on allapoole arvestust. Ühenduste kui usaldusväärse ekspert- ja infoallika peale ei loodeta.

Ühendused üritavad ennast ja oma avalikku imagot reklaamida, aga meedial pole huvi ja pole ka häid suhted ajakirjanikega. *Pärnu Postimehes* on siiski häid näiteid. Leitakse, et oma tegevuse kaudu saab ka tasuta reklaami teha. EMÜ II suurkogul vastu võetud eetikakoodeks ei ole rohujuure tasandile jõudnud.

Arutelu toimus: 16.12.2002 Pärnus

Arutelu juhtis: Kristina Mänd

Kirjutas: Siim Pede

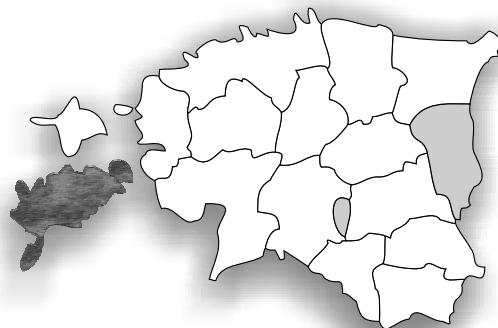
Arutelul osalesid:

1. Astrid Hindriks, MTÜ Kodanikujulgus, astrid.hindriks@neti.ee
2. Helmut Hallemaa, Lõuna- ja Edela-Eesti MTÜde Tugikeskus, (043) 33 769, 051 31 241, lee.tugikeskus@viljandimaa.ee
3. Juuli Paugus, Vändra Naisselts, (044) 95 642
4. Küllike Altberg, MTÜ Eesti 4H, 4h.eesti@neti.ee
5. Sirje Osipov, Pärnumaa Rahvakultuuri Selts "Hoiuspuu", (044) 64 353, 056 910 713
6. Varje Kodasma, Avatud Hariduse Liidu Pärnumaa Keskus, (044) 32 691, 055 88 225

SAAREMAA

Pindala – 2 922 km ²	6,7 %
Rahvaarv – 35 746	2,6 %
MTÜ – 532	
SA – 20	
Kokku – 552	3 %

Organisatsioonide tegutsemisvõime 3

Enamik ühendusi on määratlenud selgelt oma missiooni ja eesmärgid ning tegutsevad neist lähtuvalt. Ühendused planeerivad oma tegevust teadlikult ja pikaajaliselt ning see on suunatud selgelt määratletud sihtgruppi(de)le.

Ühenduste juhtimisstruktuur ning tööülesanded juhtkonna ja töötajate vahel on paberil paika pandud, aga tegelik elu võib tuua muudatusi. Alalise palgalise tööjõu puudumine takistab vahel tegutsemist. Vähesed projektipõhised võimalused ei rahulda vajadusi. Kogu tegevus on suuresti üles ehitatud vabatahtlikkusele.

Inimeste kaasamisel ühiskonnaelus osalemiseks ollakse aeg-ajalt edukad. Ühendusi tuntakse ja kasutatakse ning nad avaldavad vahel ka otsustele mõju (nt Saaremaa Linnuklubi ja Ornitoloogide Ühing sekkusid tugevalt Undva sadama ehitamise asjus). Inimeste kaasamine oleks efektiivsem, kui riik seda tunnustaks. Kodanikuaktiivsus on üldiselt rahuldav.

Ühendustel ei ole võimalik muretseda tänapäevast elementaarset kontorivarustust, aga kasutatakse küll avalike internetipunkte, raamatukogude internetiühendust jne.

Majanduslik elujõulisus 1,5

Ühenduste rahastamine on juhuslik, majandussuutlikkus puudulik ja seega arenguruumi palju. Peamine on vabatahtlik ehk ideeline töö. Kindlat rahaliste toetajate ringi ühendustel tavaliselt ei ole. Praegu on suureks puuduseks oskus ja võimekus projektipõhiselt töötada, ei tunta võimalusi ega osata raha taotleda. Mõned on aga väga edukad – nt Saaremaa Õppekeskus, Saaremaa Noor Matkaja. MTÜ Eurohouse taotleb raha, et koolitada projektide kirjutamist. Eurohouse'i sisenised koolitused on osalejate sõnul olnud praktilised ja head. Liikmete värbamise ja sihtgrupi arendamisega tegeletakse.

Võimalusi omatulu teenimiseks teoreetiliselt on, ent neid ei saa praktikas kasutada, kuna puudub algkapital. Pole eriti palju MTÜsid, kel on mingit vara. Tasapisi on KOVID hakanud ühendustele ka vara andma. Kuid ühendustega teenuste osutamiseks sõlmitud lepingute kohta on vaid mõned näited (MTÜ Eurohouse). Aastaeelarveid ei tehta, sest ühendustel üldjuhul pole plaanilisi laekumisi (va liikmemaks).

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 3

Ühenduste mõju poliitikale on valdkonnast sõltuvalt erinev, kõige suurem on see sotsiaal- ja haridusalal. Ühendused on teinud pingutusi, juhtimaks tähelepanu probleemidele seoses perede ja laste, pensionäride, puuetega inimestega. Pere- ja lastepoliitika valdkonnas on õnnestunud mõjutada riiklikku poliitikat maakondade koostöö baasil. (Pereliidu kaudu jõudsid Saaremaalt pärit ettepanekud üleriigilisele tasemele ja saadi ka tagasisidet.) Üldiselt aga ühendused poliitilist mõju ei oma.

Ühistegevuse ja koostöö arendamiseks asutati 2002. aastal Saaremaa Ühistegevuskoda. Enamasti jõuavad ühendused teiste samas valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega kokkulepetele lühiajaliseks koostööks. Mehhanismid ja suhted selleks, et ühendused saaksid osaleda poliitilises protsessis, ei oma aga reaalselt tulemit, mõjutamine baseerub isikutel, (nt on parteides ühenduste liikmeid). Tublimad ühingud on leidnud poliitikut.

kelle kaudu info edasi anda. Kuid puudub tagasiside. Info tuleb tagasi isiklikult, aga mitte volikogu või Riigikogu tasandilt. (Kui ettepanekuga nimeliselt kellegi poole pöörduda, tuleb üldjuhul tagasi teada, et see on edasi antud. Kui aga ettepanek saata organisatsioonile – volikogule või Riigikogule, siis kaob see nagu "musta auku".)

Teenuste osutamine 4

Ühendused pakuvad mitmesuguseid teenuseid, suurem osa neist asutatigi selle eesmärgiga. Tulemus on KOVide lõikes erinev. Linnas on tegijaid rohkem, maal vähem. Teenuste valik on mitmekesine, rohkemaks pole jõudu. Pakutavad tooted ja teenused vastavad sihtgrupi ja kogukonna vajadustele. MTÜde tehtav toimub tavaliselt ikka avalikult. Üritused on üldjuhul mõeldud laiemale publikule (nt politseiüritus "Turvaline Saaremaa") ja ka tooteid (nt käsitöö) müüakse avalikult. Kuid kaupade ja teenuste müügist on võimalik katta omakulusid vaid üksikudel aladel, nagu koolitus, huviharidus, spordiklubid, nõustamine, projektjuhtimine. Ühenduste teadmised nõudlusest on viimase 2-3 aasta jooksul paranenud. Mõnel pool saab isegi hinnata nõudluse kasvu. Kui ühendus püüab midagi müüa, siis tühja üritust ei tehta.

Valitsus tunnustab MTÜde osa sotsiaalsete teenuste pakkumisel juhuslikult. Toetusi või lepinguid teenustele sõlmitakse valdkonniti: ettevõtluse nõustamine, MTÜde nõustamine, EL alane nõustamine, töötute nõustamine. Regionaalprogrammid on küll olemas, aga rahastamine on ebaselge. Positiivse näitena otsustas Vajjala vald anda valla igale MTÜle 5000 krooni aastas baasfinantseerijana.

Infrastruktuur 2

MTÜ Saaremaa Tugikeskuse abi ei jõua alati maakohtadesse, kuna palju infot liigub interneti vahendusel. Projektist "Külatee" (internetiühenduste loomine) loodeti palju, aga see piirdus vaid vallakeskustega: vallavalitsustesse jääb info pidama. Vallaametnikud on vahel võtnud endale õiguse otsustada, mis inimesi huvitab. Kuna ka bussipilet on kallis, ei jõuagi info küladesse. MTÜde tugikeskus on noor ja suur osa energiast läheb "oma naba vaatamisele" – arengustrateegia kirjutamisele, raamatupidamisele, aruandlusele jms. Praegu on tugisüsteemides liiga suur rõhk struktuuri ülesehitamisel, sihtgrupiga saab sellevõrra vähem tegeleda. Aga kuna seegi on projektipõhine tegevus, siis sõltub palju rahastusest.

Ühenduste huvi üleriigilisel tasandil esindavad katusorganisatsioonid (Kodukant, Perede Liit, Pensionäride Ühendus jms). Koostöö KOViga algab tavaliselt ühenduse initsiatiivil ja sujub sõltuvalt KOVist erinevalt. KOV peab ühendusi sageli tülikaks, aga küllalt on ka positiivset suhtumist. Koostööst kohalike ettevõtjatega ei saa mõnel pool maapiirkondades üldse rääkida, sest ettevõtjaid pole.

Kohalikele vajadustele ja projektidele pakuvad kogukonnafondidest või rahvusvahelistest annetamisfondidest pärinevaid toetusi nt rahvusvaheline koostöökeskus MTÜ Eurohouse, mitmed kirikud ja noorteorganisatsioonid. Välisabi jaotamine toimub üldjuhul hästi.

Koolitusvõimalused on olemas, üldjuhul puudub raha osalemiseks. Isegi kui toimub tasuta üritus linnas, võib bussipileti hind osutada kokkuvõttes liiga kalliks. Sama lugu on koolitusmaterjalidega.

Avalik imago 5

Avalikkus kolmanda sektori olemust ei mõista. Äri sektoril, KOVi ja keskvalitsuse ametnikel on ühendustest üldiselt positiivne arvamus. Ühendusi on kasutatud kui usaldusväärset eksperti ja infoallikat. Hinnavahet sotsiaalse teavitamise ja ärilise reklaami vahel ürituste puhul ei ole. Artiklid, mis teavitavad ühenduste tegevusest, ilmuvad tasuta. Ühendused on püüdnud demonstreerida tegevuse läbipaistvust.

Arutelu toimus: 28.11.2002 Kuressaares

Arutelu juhtis: Riin Kranna

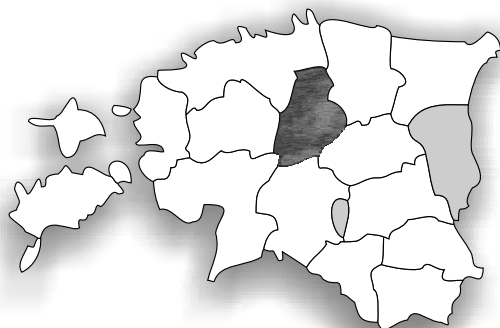
Kirjutas: Siim Pede

Arutelul osalesid:

1. Elvi Nuija, Saaremaa Kodukant, 050 41 095, elvi@saaremaa.ee
2. Helga Nurmekann, Kuressaare Linna Pensionäride Ühendus, 052 94 046
3. Helja Pihelpuu, MTÜ Kuressaare Rahvakool, (045) 54 931, rahvakool@kuressaare.ee
4. Helje Pent, Saaremaa MTÜde Tugikeskus, (045) 33 064, helje.pent@mail.ee
5. Kaie Rõõm-Laanet, MTÜ Eurohouse, (045) 39 008, eurohouse@kuressaare.ee
6. Leida Undrest, Kuressaare Linna Pensionäride Ühendus, (045) 57 510.
7. Leo Filippov, KOP programmi kontaktisik Saare maakonnas, (045) 20 512, leo@saare.ee
8. Pille Toomsalu, Saaremaa Perekлубi, 051 05 652, pille@bc.ee
9. Viive Reinväli, Saaremaa Perekлубi, (045) 54 783
10. Villu Vatsfelt, Saaremaa Ettevõtluskeskus, (045) 33 224, villu@saare.ee

JÄRVAMAA

Pindala – 2 622 km ²	6 %
Rahvaarv – 38 514	2,8 %
MTÜ - 400	
SA – 7	
Kokku – 407	2,2 %

Organisatsioonide tegutsemisvõime 2

Enamik Järvamaa ühendusi ei ole oma missiooni ja eesmärgi selgelt määratlenud. Tegevust ei planeerita pikaajaliselt – see sõltub päevapoliitikast, rahastajatest jne. Üldjuhul on selgelt määratletud ühenduste sihtgrupid. Enamikel ühendustel struktuuri kui sellist pole, on üks tugevam liider. Välja arvatud Paide linna spordiklubid ja sihtasutused, puudub ühendustes alaline palgaline tööjõud. Ühendused ei ole maal ega ka Paide linnas arvutite või kaasaegse kontoritehnikaga kuigi hästi varustatud. Kasutatakse põhitöökohta varustust, avalike internetipunktide olemasolu puhul ka neid.

Majanduslik elujõulisus 3

Kindlat rahaliste toetajate ringi pole enamasti leitud. On mitmeid erinevaid rahastusallikaid, kusjuures märkimisväärne osa kogutakse ka kohalikest allikatest. Kohalikke filantroopiaallikaid on. Toetustest on esimesel kohal mitterahalised toetused, seejärel rahalised (KOVide ja projektitoetused). Üldjuhul on tegemist ühekordsete taotluste ja toetustega. Kogukonnalt ja sihtgrupilt saadakse ka mitterahalist ja vabatahtlikku toetust. Liikmeskonnal põhinevad organisatsioonid koguvad (tavaliselt) liikmemaksu, aga liikmete värbamise ja sihtgrupi arendamisega tegeletakse vähe. Aastaeelarveid teevad mõned ühendused.

Teenuste ja toodete müügist või varade üürimisest saadav tulu annab Järvamaa ühendustele väga vähesel määral lisasissetulekut, kuna teenused pole välja arendatud. Kaupade ja teenuste müügist on võimalik teenida, kuid see ei kata omakulusid. Rahastus tuleb valdavalt projektidest ja seda on raske planeerida. Kasuliku tulemuse puhul kasutatakse äriühingu vormi. Lepingute sõlmimine KOVi ja äriühingutega teenuste osutamiseks sõltub tegevuse sisukusest ja tasemest, samuti usaldusest ja vajalikkusest paikkonnas.

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 2

Side ühenduste ja poliitikute vahel eksisteerib isiklikul tasandil. Ühendused ei suuda avalikku poliitikat kohalikul ja üleriigilisel tasandil mõjutada. Koalitsioone ja laiahaardelisi eestkoste kampaaniaid tehtud ei ole. Eksisteerivad aga mehhanismid ja suhted selleks, et ühendused saaksid osaleda poliitilises protsessis: nt kaasab Paide linn korteriühistuid elamuprobleemide lahendamisse; Süda-Eesti MTÜde Tugikeskus korraldab ümarlaudu; tugikeskus, maavalitsus, KOVi ja SA Järvamaa Ettevõtluskeskus korraldasid 2001. aastal ühisprojekti "Keskkonnahariduse ja tööhõive integreeritud projekti elluviimine" (sellel oli mõju jäätmemajanduse korraldamisele). Lepingute kaudu kultuuri- ja spordiklubidega on mõjutatud kultuuri- ja hariduspoliitikat, loodud tingimusi vaba aja sisustamiseks, rajatud elamukvartalitesse mänguväljakud, paraneb heakord jne. Puuetega Inimeste Koda seisab hea oma sihtgrupi eest jne. Puuduvad tugevad erialaliidud, ametiühingute osa vms.

Teenuste osutamine 4

Järvamaa ühendused pakuvad erinevaid kaupu ja teenuseid. Hästi on kaetud arendusvaldkond ja koolitus (SA Järvamaa Ettevõtluskeskus, Kesk-Eesti Noortekeskus, Lõuna-Järvamaa Arendusühing, MTÜ Süda-Järvamaa

Vabavald, teabekeskused jne). Teatud teenuste osutamist ei ole avalik sektor valmis kolmandale sektorile delegerima (nt majutust katab valdavalt erasektor). Teenuste valik võiks olla laiem. Ühendused enda poolt pakutavat ka otse ei reklaami. (Mõnedel organisatsioonidel on identiteedikriis – kutsutud ellu teatud projekti läbiviimiseks, ei ole nad hiljem jätkusuutlikud.)

Umbes 2/3 ühendustest tegutseb laiemalt, kui ainult oma liikmeskond. Maksuvõimelist sihtgruppi oma kaupadele ja teenustele ühendused aga eraldada ei suuda. Ei osata määrata toodete omahinda, rääkimata müügihinnast. Kulupõhiselt kalkuleerides kaubale ostjat ei leia. Tasuliste töökohtade loomise võimalus ühendustes on minimaalne ning selle ressursi põhjal pole võimalik kaupu ja teenuseid heal tasemel välja arendada jne. Sünergia, sisemine tahtmine ning jõudude ühendamine tekib siis, kui osapooli on rohkem kui üks huvigrupp (nt MTÜ Mäo Keskus Arenguorganisatsioonide juhtumil).

Välja arvatud üksikud näited, ühendustele toetusi või lepinguid ei pakuta. Kohalike omavalitsuste liit on delegeerinud rea ülesandeid enda poolt algatatud organisatsioonidele (Järvamaa Kultuurifond, Kesk-Eesti Arenduskeskus, Lõuna-Järvamaa Arendusühing, MTÜ Súdamaa Vabavald) Valitsuse tunnustust ei tunnetata, kuid on paar väga head kogemust maakonna tasandil (Koeru, Järva-Jaani).

Infrastruktuur 3

Järvamaal tegutsevad mitmed ühendustele mõeldud tugistruktuurid: Süda-Eesti MTÜde Tugikeskus, SA Järvamaa Ettevõtluskeskus, Korterühistute Liit, Külade ühendus, Kesk-Eesti Noortekeskus, Lõuna-Järvamaa Arendusühing ning projekti "Vaata maailma" raames loodud keskused. Tugikeskuste teenused on enamasti tasuta (tasustatakse teistest allikatest) või alla omahinda. Informatsioon tegevuse kohta on piisav ja kättesaadav. Probleemiks võib olla dubleerimine ja koordineerimatus, mis tähendab et ühendused võiksid ka ise omavahel rohkem informatsiooni vahetada. Info jagamise võrgustikku korraldab Järvamaa Ettevõtluskeskus. Eriti positiivne on Süda-Eesti MTÜde Tugikeskuse juures olev juristi nõustamisteenus ja seda kasutavad ka ühendused väljastpoolt Järva maakonda, kuna juristid üldiselt ei tunne huvi MTÜde ja SAde probleematika vastu.

Organisatsiooni või vormi kolmanda sektori huvide väljendamiseks juriidiliselt ei ole. Sisuliselt täidab seda rolli aga Süda-Eesti MTÜde Tugikeskus Järvamaa Ettevõtluskeskuse kaudu. Kohalikul tasandil esindavad huvisid organisatsioonide esindajad, üleriigilisel tasandil tugikeskus läbi EMSLi. On olemas vajadus ja eeldus valdkonniti organiseerumiseks maakondlike katusorganisatsioonide alla – nt Kultuuriseltside Koda, Spordiseltside Liit.

Järvamaalt on häid näiteid eri sektorite koostööst. Ühenduste koostöös kohaliku äri ja avaliku sektori ning meediaga sündis Kesk-Eesti Noortekeskus (KENK), arenguorganisatsioonide koostöös sündis MTÜ Mäo Keskus (äri sektori ja avaliku sektori koostöö, millega kaasnes meedia huvi, erinevad osanikud ja projektide kaasfinantseerimine). Selline koostöövorm on olnud kõige tõhusam. Ühenduste koostöö KOVidega sõltub kokkupuutepunktidest ja konkreetsest olukorrast. Koostöö on tugevam, kui see on seotud rahastusega ettevõtjate poolt. Peale avaliku sektori poolt loodud programmide (KOP) muid kogukondlikke finantseerimisvõimalusi ei ole.

Avalik imago 3

Ühenduste tegevust kajastatakse kohalike uudiste tasandil positiivses toonis ja meedia on ühenduste tegevuse suhtes toetav, tutvustades tulemust või protsessi. Äri sektoriga võrreldes saab ühendus oma info kohalikus meedias hästi edastada. Ühendused ise on oma tegevuse avalikustamisel tagasihoidlikud. Sotsiaalne reklaam on oluliselt odavam või lausa tasuta. Antakse hinnasoodustusi (nt Järvamaa Ettevõtluskeskus saab soodustust 20%). Läbi kohaliku raadio on võimalik sattuda üleriigilisse meediasse ning maakonna koduleheküljel saab kõike tasuta kajastada. Ühendused on ka ise arendanud suhteid ajakirjanikega.

Avalikkusel on ühendustest küll positiivne ja toetav arvamus, aga üldiselt võetakse kolmandat sektorit sama passiivselt kui avalikku sektorit. Kuid ühendustest palju ei teata, nad on olulised tegijatele endile ja nende tekkimine on seotud konkreetsete vajadustega ja inimressursi kokkusaamisega. Äri sektoril, KOVidel ja keskvalitsuse ametnikel nii positiivset arvamust ühendustest ei ole. Ühendusi ei võeta sageli tõsiselt, sest nad on siiani olnud paluja, mitte partneri rollis. Põhjus on ka kolmanda sektori organisatsioonides endis, kes peavad ennast tõestama (maine, reklaam, teenuste väljatöötamine, pakkumine jne). Ühendused publitseerivad oma tegevuse kohta ja reklaamivad

oma avalikku imagot väga vähe, kuigi võimalused ja vajadused on olemas – ärisektor on huvitatud teenuse ostmisest, aga ei tea, mida pakutakse. Eetikakoodeksi järele ei tunta vajadust. Läbipaistvuse mudelid on tagasi-hoidlikud.

Arutelu toimus: 28.10.2002 Paides

Arutelu juhtis: Kristina Mänd

Kirjutas: Siim Pede

Arutelul osalesid:

1. Anne Toompere, Eesti Korterühistute Liit Türi Büroo, (038) 79 696, 056 49 22 69, tamppere@hotmail.ee
2. Arno Kreitsman, Järva Maavalitsus, 050 87 928, aino.kreitsman@jarvamv.ee
3. Eha Pehk, Süda-Eesti MTÜde Tugikeskus, (038) 52 865, evkeskus@estpak.ee
4. Inge Mihkelson, SA Järvamaa Kultuurifond, (038) 59 623, 050 58 915, inge.mihkelson@jarvamaa.ee
5. Jüri Hansen, Paide Linnavalitsus, (038) 38 621, 051 79 379, jyri.hansen@paide.ee
6. Marika Toots, MTÜ Lõuna-Järvamaa Arendusühing, (038) 48 238, 052 79 775, ljarva@tyri.ee
7. Piret Sapp, SA Kesk-Eesti Noortekeskus, (038) 51 489, 052 20 894, kengike@hotmail.ee
8. Richard Dobrus, Viking Window AS, 050 11 356, rd@viking.ee
9. Silva Anspal, Järvamaa Ettevõtluskeskus, (038) 52 365, 050 64 211, evkeskus@estpak.ee

RAPLAMAAL

Pindala – 2 979 km ²	6,9 %
Rahvaarv – 37 319	2,7 %
MTÜ – 440	
SA – 10	
Kokku – 450	2,5 %

Organisatsioonide tegutsemisvõime 2,5

Enamike ühenduste eesmärgid on määratletud, kuid kõik ei planeeri tegevust pikaajaliselt. Suunatus täpselt määratletud sihtgrupile on tugev. (Eelkõige just sotsiaalvaldkonnas, aga ka muudes valdkondades. Kui nt Taluliidu sihtgrupp on üle-eestiliselt hägustunud, siis Raplemaal on see selge.)

Kindel juhtimisstruktuur ning tööülesannete jaotus juhtkonna ja töötajate vahel puuduvad. Enamasti teeb juht kogu töö, liikmed tahavad pigem saada kui anda. Ühendused pole aga nii arenenud, et kedagi palgata. Sotsiaalvaldkond on suutnud siiski vabatahtlikke kaasa haarata.

Kui ühendustel ongi kontorivarustus, siis on see enamasti saadud humanitaarabi korras. Interneti kasutamisel on kogemus vähene.

Majanduslik elujõulisus 3

Märkimisväärset osa rahastusest ühendused kohalikest allikatest ei kogu. KOVide osa on vähene ja ka annetajaid on vähe. Kohalik filantroopia on väga kasin, sest puuduvad rikkad sponsorid ja traditsioonid. Ühendused saavad mitterahalist või vabatahtlikku toetust oma kogukonnalt ja sihtgrupilt eelkõige vabatahtliku töö näol, st panuseks on oma aeg. Annetatakse ka toodangut. Liikmete ja sihtgrupi toetustest ongi esimesel kohal aeg või töö, seejärel liikmemaksud ning siis muud mitterahalised annetused.

Ühendustel on erinevaid rahastusalikaid, kuid mitte piisavalt selleks, et lähitulevikus elujõulisena püsida. Rahaliste toetajate ring on kitsas. Hoogsalt liikmeid ei värvata, kuid sihtgruppi arendatakse. Liikmeskonnal põhinevad organisatsioonid koguvad tavaliselt liikmemaksu. Teenuste, toodete või varade üürimisest saadav tulu annab ühendustele rahuldavalt lississetulekut. KOVid ja äriühingud ühendustega teenuste osutamiseks lepinguid eriti ei sõlmi. Aastaeelarveid teeb üle poole ühendustest.

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 3

Side ühenduste ja poliitikute vahel on olemas, kuid ühendused suudavad avalikku poliitikat väga vähe kohalikul tasandil mõjutada. Seda suudavad ühenduste meelest rohkem üleriigilised liidud. Ei moodustata koalitsioone probleemsete küsimuste lahendamiseks, pole ka tehtud efektiivseid kampaaniaid, aga vajadusel jõuavad ühendused teiste samas valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega kokkulepetele.

Mehhanismina poliitilises protsessis osalemises nähakse kandideerimist KOVidesse, osalemist ümarlaudadel jms. Raplas on kolmas sektor viinud ühe liikme volikogusse.

Spetsiifilistele probleemidele on juhitud tähelepanu vaid kitsalt kohalikul tasandil. Altruismi ideed tunda pole. Kohalikud ühendused ei pinguta, et teha reklaami reformidele, millest on kasu ühendustele, kohalikule filantroopiale jne.

Teenuste osutamine 3

Kogukonna vajadusteks tegutseb Raplamaal vähe ühendusi. Omakulude katmine teenitud tulude arvelt on lapsekingades. Ühendustel pole teadmisi nõudlusest, nad ei suuda eraldada maksuvõimelist sihtgruppi oma kaupadele ja teenustele ning teenuseid ei arendata. Nõrgad ühendused pole võimelised olema lepingupooleks. Tugevates on sageli vaid üks liider ja ei mingit ühistegevust. Selliselt on raske huvi äratada. Näiteks Kehtnas püütakse käivitada MTÜd puuetega lastega tegelemiseks, kuid ei leita eestvedajat.

Infrastruktuur 2

Raplamaad teenindab Järvamaal asuv Süda-Eesti MTÜde Tugikeskus. Tuntav on vajadus kohaliku infopunkti järele. Praegu saadav info ei ole piisav ega ühendustele kättesaadav, samuti ei rahulda pakutavad teenused. Ei sobi aeg ega raha – mõlemad on kallid. Raplasse on plaanis luua tugikeskus Rapla maavalitsuse, Järvamaa Ettevõtluskeskuse ja Rapla Ettevõtluskeskuse koostöös 2003.a.

Ühendused omavahel informatsiooni ei jaga. Kuna teistes samalaadsetes organisatsioonides nähakse konkurentsi, siis ei tehta ka koostööd. Pole info jagamist hõlbustavat võrgustikku ega organisatsiooni või vormi, mille läbi sektor oma huvisid väljendaks (va sotsiaalsfääris).

Elementaarne ühenduste juhtimise koolitamine on võimalik. Spetsiifilisemad koolitused ei ole kättesaadavad, st ei ole raha, ei ole ka infot! Koolitusmaterjalid ning vastavad raamatud saab koolitusel osaledes. Eraldi koolitusmaterjale (projektide koostamine, raamatupidamine) saadaval pole.

Näiteid ühenduste koostööst partneritena teiste sektoritega (kohaliku äri ja avaliku sektori ja meediaga) siiski on. Koostöö KOVidega, mis saab alguse ikka ühenduse initsiatiivil sujub kuldse keskteele, koostöö kohaliku äri ja suju nii hästi. Eri sektorites ei olda päris teadlikud koostöö võimalustest ja kasust.

Avalik imago 3

Ühenduste tegevust kajastatakse vähemalt kohalikul tasandil üldiselt positiivses valguses ja ühendused on sellest huvitatud. Hinnavahe sotsiaalse teavitamise ja ärireklaami vahel on olemas. Sotsiaalne teavitamine on võimalik ka päris tasuta, kuid siis ei tohi nimetada toetajaid/sponsorsid. Kohalikkude raadiot Raplamaal ei ole.

Ühendused publitseerivad enda kohta ka ise ja reklaamivad oma avalikku imagot. Põllumeestel on oma leht, mõnel ühendusel on internetilehekülg.

Avalikkuse suhtumises on valdav ükskõiksus, kui inimesel ei ole just spetsiifilist huvi. Maakonnas puudub süsteemne lähenemine kolmandale sektorile. Ehkki hinnang paraneb, ei tea enamik inimesi ühendustest suurt midagi. Varem peeti mittetulundussektorit millekski humanitaarabi sarnaseks. Vajadusest lähtuv vahetu kogemus ja huvi parandavad suhtumist. Ühenduste imago on ühistegevuse imago.

KOVidel on ühendustest parem arvamus kui keskvalitsusel. Rapla maavanem ja maavalitsus toetavad kolmandat sektorit, sotsiaal- ja kultuurivaldkonnas on määratud toetusi, samuti on toetanud vallavalitsused. Et nad loodaksid ühenduste kui kogukonda väärtusi tutvustava võimaluse või kui usaldusväärse ekspert- ja infoallika peale, on enneaegne jutt.

Mõnes ühenduses on olemas eetikakoodeks, aga üleriigiliselt kokku lepitud eetikakoodeksist ei olda teadlikud.

Arutelu toimus: 06.11.2002 Raplas

Arutelu juhtis: Riin Kranna

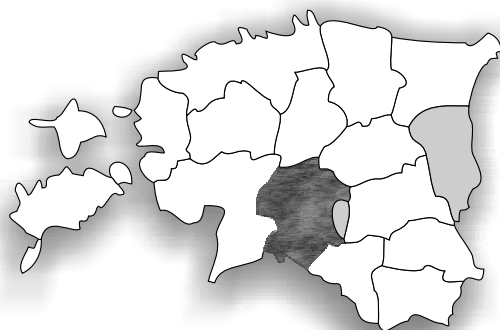
Kirjutas: Eha Pehk

Arutelul osalesid:

1. Age Tekku, Mahtra Rahvakool, Mahtra.rahvakool@mail.ee
2. Alvar Timmi, Raplamaa Talupidajate Liit, timmi@neti.ee
3. Anne Raadik, Rapla ISK Refleks, refleks@hotmail.ee
4. Anu Naser, Kohila Turvakeskus, arnekati@hotmail.ee
5. Endel Asser, Rapla Vaimupuetega Inimeste Koda, raplakoda@hotmail.ee
6. Inna Tamm, Rapla Linnavalitsus, innarlv@tugi.ee
7. Janek Kadarik, Raplamaa Ettevõtluskeskus, retk@estpak.ee
8. Olga Malken, Mahtra Rahvakool, olga.malken@mail.ee
9. Rein Järvik, MTÜ Elupuu, rein.jarvik@neti.ee
10. Silvi Ojamuru, Rapla Maavalitsus, silvi@raplam.vee

VILJANDIMAA

Pindala – 3 422 km ²	7.9 %
Rahvaarv – 57 482	4.2 %
MTÜ – 532	
SA – 18	
Kokku – 550	3 %

Organisatsioonide tegutsemisvõime 3,5

Enamik ühendusi on end luues määratlenud oma missiooni ja tegutsevad sellest lähtuvalt (nt Tarbijakaitse Ühing – tarbijate nõustamine, letieelne ja letijärgne nõuanne, hoolitsus tarbijate eest; Viljandimaa Naisliidu tegevus on suunatud naiste igakülgsele arendamisele, peresid abistavale heategevusele jms; Reumaliit – reumahaigete nõustamine, ühistevetus). Ühendustel on selgelt määratletud eesmärgid ja sihtgrupid. Üldjuhul planeeritakse oma tegevust teadlikult umbes aastaks. Pikaajalist planeerimist päsib projektipõhine tegevus. Valdavalt lähtutakse kindlatest sihtgruppidest.

Ühenduste juhtimisstruktuur on paika pandud vastavalt põhikirjale ning tööülesanded juhtkonna ja liikmete vahel selgelt jagatud. Palgaline tööjõud on vaid suuremates ja katusorganisatsioonides. Teised kasutavad vabatahtlikke, kelle töö põhineb peaaegu kogu tegevus ühendustes. Sageli on tuntav selle töö tasustamise vajadus (nt infovahetusel, telefoni kasutamine, sõidukulud jms).

Ressursid kontorivaraks, ruumide hankimiseks jms on väga väikesed. Kuid e-post on levinud, palju kasutatakse avalikke internetipunkte, raamatukogude arvuteid jms.

Ühendused võiksid inimeste kaasamisel aktiivsemad olla.

Majanduslik elujõulisus 2,5

Ühendused koguvad enamuse raha kohalikul tasandil, kuna kohapealsetel rahastajatel on usaldusväärne ülevaade projektide võimalustest, eesmärkidest ja tegijatest. Kohalikke filantroopiaallikaid ei ole, on üksikud sponsorfirmaid ja kindel väike grupp kogukonna liikmeid, kes toetavad.

Üldiselt antakse toetuseks raha, harvem tooteid ja teenused (nt AS Vilma). Ühendustel on tavaliselt 3-5 erinevat rahastusallikat. Lähitulevikus elujõulisena püsimiseks on piisavalt (toetus)allikaid/rahastajaid juhul, kui MTÜs on aktiivseid tegutsejaid. Paljud ühendused on leidnud kindla rahaliste toetajate ringi, aga see on rahaliselt mahult vähene.

Teenuste ja toodete müügist või varade üürimisest saadavast tulust on olemas üksikud näited. Lepingute sõlmimine teenuste osutamiseks pole levinud. Mitmete KOVide ning Viljandimaa Omavalitsuste Liidu eelarves on küll igal aastal ette nähtud summad ühenduste tegevuse ja projektide rahastamiseks. Liikmeskonnal põhinevad organisatsioonid koguvad tavaliselt liikmemaksu. Ühendused tegelevad liikmete värbamise ja sihtgrupi arendamisega. Aastaeelarveid üldiselt ei tehta.

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 2,5

Ühendustel on poliitikutega sidemeid ja mõned poliitikud kuuluvad ka ühendustesse. Teatud määral suudavad ühendused avalikku poliitikat mõjutada. Ühenduste tuntud liikmeid kaasatakse valimisnimekirjadesse. Tegusad külavanemad ja ühendused suudavad mõjutada kohaliku tasandi poliitikat.

Ühendused moodustavad koalitsioone probleemsete küsimuste lahendamiseks ja korraldavad eestkoste

kampaaniaid (Külavanemate Kogu, naisliikumise üritused). Kampaaniad on olnud efektiivsed nt keskkonna ja maaturismi valdkonnas (korjandusaktioonid, teeäärte puhastamine, külapäevad). Kodukant Viljandimaa ja Viljandimaa Taluliit on juhtinud tähelepanu maaelu olukorrale, Viljandimaa Naisliit tõstatanud eestkosteta perede küsimuse.

Võimalused ja mehhanismid selleks, et ühendused saaksid osaleda poliitilises protsessis, on teoreetiliselt olemas, kuid ei toimi. Põhjusteks ühelt poolt loidus riigi ja KOvide poolt, teiselt poolt ühenduste vähesed oskused. Edu saavutamine on väga pikaajaline protsess. Viljad (mõtteviisiide muutumine, võtmeisikute vahetumine) võivad tulla alles aastate pärast. Teiste samas valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega jõuavad ühendused enamasti kokkulepetele. Ühenduste kogukond laiemalt pigem kasutab seda, mida pakutakse, kui et pingutab reformide heaks.

Teenuste osutamine 2,7

Viljandimaa ühenduste pakutavate teenuste valik on väga mitmekesine. Nt sotsiaalsed teenused tervishoiu valdkonnas: Klubi Kodu projekt "Senior" (eakate tervislik liikumine, matkad), Sudiiste Maanaiste Seltsi projektid "Metsamoori apteek" (ravimtaimede kasutamine) ja "Kolm soovi" (vererõhu ja -suhkru testrite soetamine), MTÜ Toomesoo "Südameprojekt".

Haridusvaldkonnas korraldab Abja Koolituskeskus noorgiide koolitust, Kodukant Viljandimaa külavanemate koolitust ja Viljandi Rahvakoolituskeskus keeleõpet. MTÜ Karksi Areng annab välja vallakoolide õpilastele ja õpetajatele rahalisi preemiaid. Majutusega tegelevad Külaselts Tabu (kodumajutus Lillis), Soomaa SA, Kitzbergi Sõprade Selts.

Muud valdkondadest pakub MTÜ Karksi Areng pesupesemisteenust, koolitusi (projektiõpe, EL info) ja turismi teenust; Karksi-Nuia Aiandus-mesindusselts hoolitseb heakorra eest ja korraldab aiandus-mesinduskoolitusi; Kodukant Viljandimaa korraldab nõustamist ja annab välja keskkonnalethte; Sudiiste Maanaiste Selts nõustab lapsi ja vanemaid; valdades toimuvad kultuuriüritused (simmanid, külapäevad, trükised, ajaloo kogumine, talletamine); Karksi-Nuias on spordi klubi Sops jms.

Kogukonna vajadused on väga suured. Teenused ja tooted ongi tekkinudki vajadustest ja mõeldud enamasti laiemale sihtgrupile kui ühenduse enda liikmed. Neid jagatakse rõõmuga, ent müüakse üldiselt vähe. Ostujõud on nõrk ja koolitustel on sümboolne osalustasu. Kodukant Viljandimaa on müünud väljaandeid (külavanemate käsiraamat jmt) ja koolitusteenust KOvidele, Karksi Kultuuriselts arvutiõpet, Karksi-Nuia Aiandus-mesindusselts heakorrateenust. Ühendustel ei ole tavaliselt võimalik katta omakulusid kaupade ja teenuste müügist. Kui on ka teadmisi nõudlusest, puudub ikkagi maksuvõimeline sihtgrupp.

Valitsuse poolt ei ole ühendusi tunnustatud, valla tasemel pööratakse mõnikord tähelepanu, pakutakse ka toetusi või lepinguid teenustele ja antakse kasutada ruume on võimalik taotleda mõningat toetust valla eelarvest.

Infrastruktuur 3,3

Viljandis tegutsevad Lõuna- ja Edela-Eesti MTÜde Tugikeskus ja mitmed katusorganisatsioonid (Eesti Tarbijakaitse Liit, Puuetega Inimeste Nõukoda, Eesti Naisliit), omavalitsustes on ametis ametnikud-spetsialistid. Tugiteenuseid saab tavaliselt minimaalse tasu eest, info neist on hea, teenused on tasemel.

Kohalikud organisatsioonid jaotavad kohalikele vajadustele ja projektidele mõningaid kogukonnafondidest või rahvusvahelistest annetamisfondidest pärinevaid toetusi. On olemas kohaliku omaalgatuse programm, kohalik Kultuurkapital, KOvid toetavad ühendusi läbi eelarvete, projekte rahastatakse katusorganisatsioonide kaudu. Tarbijakaitse Ühing on Eesti Tarbijakaitse Liidu vahendusel jaganud Inglismaalt pärinevat toetust. Reumaliit abi Puuetega Inimeste Nõukoja kaudu. Viljandimaal loodi möödunud aastal ka Eesti esimene maakonna tasemel kogukonnafond.

Sama suunitlusega organisatsioonide vahel toimub normaalne infovahetus. Võrgustikke, mis hõlbustavad info jagamist, koordineerivad tugikeskus, katusorganisatsioonid ja ametnikud KOvides. Ka oma huvisid väljendatakse läbi katusorganisatsioonide ning Lõuna- ja Edela-Eesti MTÜde Tugikeskuse.

Ühendused on teinud partneritena koostööd kohaliku äri ja riikliku sektoriga (nt on kultuuriürituste peasponsor AS Vilma, Viljandimaa Naisliidul on koostöölepingud Viljandi Linnavalitsusega). Suhtlemine meediaga on nõrk, üldjuhul meedia ühenduste tegevust eriti ei tunnusta. Eri sektorites ollakse teadlikud küll võimalustest ja kasust, mida selline koostöö võimaldab, aga tegelikkuses võiks see paremini toimida. Koostööga KOVidega võib rahule jääda. Ärisektori puhul on see ebapiisav, mõlemal poolel napib soovi.

Avalik imago 3,6

Ühenduste tegevust kajastatakse üldiselt positiivses valguses. Ühendused on huvitatud ajakirjanike poolt moonutamata info jõudmisest meediasse. Eriti vajalik on, et kohalik tasand, et ühenduse tegutsemispiirkond saaks täpse ja värske info. Hinnavahet sotsiaalse teavitamise ja ärilise reklaami vahel õieti ei ole.

Arvamus ühendustest on inimestel positiivne. Üldiselt avalikkus teab ühendusi ja kolmandat sektorit, aga mitte alati sisuliselt. Ärisektoril on tihti ükskõik. KOVid enamasti toetavad ühendusi, sest tehakse ära nende töö, aga kui huvid ristuvad, siis avaldatakse negatiivset survet. (Sama kehtib riigiametnike kohta.) Aeg-ajalt on ühendused avalikule sektorile oluline infoallikas.

Ühendused avaldavad materjale oma tegevuse kohta ja kujundavad oma avalikku imagot, kuid vaja oleks tunduvalt shipärasemat lähenemist. Etikakoodeksis ei ole omavahel kokku lepitud ega ole ka oma tegevuse läbipaistvust spetsiaalselt taotletud.

Arutelu toimus: 17.12.2002 Viljandis

Arutelu juhtis: Kristina Mänd

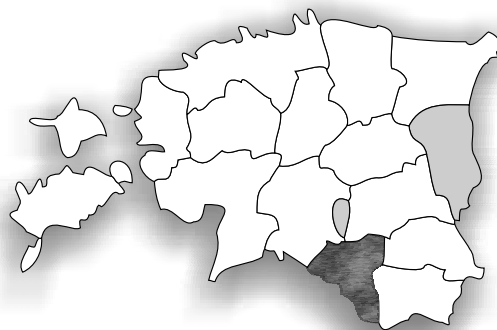
Kirjutas: Siim Pede

Arutelul osalesid:

1. Ele Saar, Viljandimaa Omavalitsuste Liit, ele.saar@vol.ee
2. Helve Joon, Sudiste Maanaiste Selts, (043) 32 695
3. Kaja Kaur, Kodukant Viljandimaa, (043) 33 769, 052 20 716, kodukant@viljandimaa.ee
4. Lea Saareoks, Viljandimaa Naisliit, (043) 37 918, 055 677 095, lea.saareoks@mail.ee
5. Liivika Rebane, Tänaassilma Külaselts, (043) 59 376
6. Piret Koorep, MTÜ Karksi Areng, 051 68 099, piret.koorep@karksi.ee
7. Rita Oja, Eesti-Vene Kultuuriselts, 056 64 386
8. Tõnu Mõistus, Viljandimaa Ettevõtluskeskus, save@viljandimaa.ee
9. Õilme Tsikina, Viljandimaa Tarbijakaitse Ühing, (043) 45 559, 055 668 416

VALGAMAA

Pindala – 2 043 km ²	4,7 %
Rahvaarv – 35 479	2,6 %
MTÜ – 398	
SA – 14	
Kokku – 412	2,2 %

Organisatsioonide tegutsemisvõime 3

Ühendused on enamuses oma missiooni määratlenud ja tegutsevad vastavalt. Mõnedel ühendusel on eesmärgid selged, kuid paljudel küllalt ähmased. Vähesed planeerivad tegevust teadlikult ja pikaajaliselt. Tegevus lähtub osalt sihtgrupist, osalt projektidest ja rahastusest. Tegutsetakse killustatult.

Liidritest sõltuvalt on mõnedes ühendustes selgelt määratletud juhtimisstruktuur ning tööülesanded jagatud. Alaline palgaline tööjõud on vaid üksikutes suuremates ühendustes (nt Talupidajate Liidul), teistes ühendustes on peamiseks tasuta töö või ajutised projektipõhised hüvitused. Osaliselt rakendatakse vabatahtlikke. Inimeste kaasamine toimub tutvusringkonna ja isikliku aktiivsuse kaudu. Üldiselt on inimesed oma igapäevaste küsimustega ja olmemuredega nii hõivatud, et vabatahtlikkus on haruldaseks muutunud.

Ühendustel, mis ei tegele majandustegevusega, kontorivarustus tavaliselt puudub. Võimalused e-posti ja avalikke internetipunktide kasutamiseks on piiratud (nt Valga linnas on koormused internetile suured, avalikus internetipunktis saab üks inimene kasutada arvutit 1 tund nädalas). Maakohtades on mõnel pool võimalik kasutada arvutit kohalikus küla raamatukogus.

Ühendusi kui eri arusaamade ja huvide esindamise kanaleid teatakse Eestis vähe. Tuntud ollakse vastavalt töö tulemustele.

Majanduslik elujõulisus 3,6

Ühendused koguvad suure osa oma rahastusest kohalikest allikatest. Üldiselt saadakse kohapealt toetust, kas rahaliselt või muus vormis. Kui sponsoritel küsida, eelistavad ettevõtjad aidata toodetega vms, eraisik võib tulla appi oma tööga. Kohalikud rahalised toetajad on siis abivalmis, kui ühendus on tuntud-tunnustatud. Tavaliselt on mitmeid erinevaid rahastusallikaid, kuid kindlasti mitte piisavalt, et lähitulevikus elujõulisena püsida. Ühendused saavad ka mitterahalist ja vabatahtlikku toetust oma kogukonnalt ning sihtgrupilt. Töötatakse vabast tahtest – aga kahjuks järjest vähem. Liikmeskonnal põhinevad organisatsioonid koguvad ka liikmemaksu. Liikmete värbamise ja sihtgrupi arendamisega tegeletakse. Valga linnas on võimalik küsida ka linnavalitsuselt liikmemaksu toetust.

Omatulu teenimiseks võimalusi on, aga reaalselt on see väga raske. Valga linn küll sõlmib ühendustega teenuste osutamiseks lepinguid, nt spordiklubidega lastega tegelemiseks. Avalikke konkursse korraldatakse ainult sotsiaalhoolekande osas, aga ka teistel aladel on turg kõigile avatud. Maapiirkondades tuleb ette, et KOV sõlmib lepinguid ilma rahalise garantiita. KOV delegerib oma ülesande ja vastutuse, aga tasu vastutuse ülevõtmise eest ette nähtud ei ole. Kui ühendus tulu ei teeni, pole ka mingit tagatisraha. Aga valdavalt tegutsevad ühendused valdkondades, kus on väga raske kuulutada hanget, sest nad tegutsevad alla turuhinna. Valga linnavalitsuse jagab toetusi eelkõige laste ja noortega tegelevatele ühendustele.

Varade arendamine on suhteliselt ebastabiilne. Pikapeale kujunevad siiski kindlad kohad, kust raha saadakse. Valga linnas on nt välja töötatud suhteliselt kindlad eeskirjad raha taotlemiseks ja ka poliitikutel ei ole soovitatav neid rahasid kärpida. Aastaeelarveid teevad ühendused vähe.

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 3

Ühenduste ja poliitikute vahelised sidemed eksisteerivad. Algatus pärineb ühendustelt, kuid ühendused suudavad avalikku poliitikat kohalikul ja riiklikul tasandil mõjutada vaid osaliselt. Mehhanismid ja suhted poliitilises protsessis osalemiseks on piiratud. Poliitilisel tasandil mõjutamisel on olnud vähe edu.

Siiski on tehtud üksikuid pingutusi, juhtimaks tähelepanu spetsiifilistele probleemidele, nagu maaparandusühistute asutamine ühiselt kolmes külas (Helmes, Tagalas, Aakres) riigi toetusel koos maafondi korrastamisega.

Teenuste osutamine 3,6

Teenuste valik on üldiselt päris mitmekesine. Pakutavad teenused on mõeldud ka laiemale sihtgrupile – kui poleks nõudlust, pole ka pakkumist. Õnnestumise korral tooteid ka müüakse. Kuid teenuste müügist saab katta omakulusid vaid osaliselt. Teadmisi nõudlusest on, aga ühendused tegelevad peamiselt maksujõuetu sihtgrupiga. Avalik sektor pakub ühendustele vahetevahel toetusi või lepinguid teenuste peale.

Infrastruktuur 3

Valga maakonnas tegutseb Kagu-Eesti MTÜde Tugikeskus. Olulist rolli maapiirkonnas täidab Valgamaa Kodukandi Ühendus. Siiski on tuntav vajadus oma maakondliku tugikeskuse ja tugiisikute järele valdades. Tugikeskuse teenuste maksumus on jõukohane, kuid majandustegevusest ühendustele ikkagi kättesaamatu. Info on ebapiisav, kuna see on peamiselt e-postil põhinev, aga külas on ainult üksikutele internet. Pakutavad teenused on vajalikud.

Info jagamist hõlbustavad võrgustikud on nõrgalt arenenud. Ka jagavad ühendused omavahel infot vähe. Kui kellelgi on õnnestunud infot saada, siis ei taheta sageli seda avaldada. Need, kes raha saanud, kaovad vahel lihtsalt ära. Kuid nt Talupidajate Liidus infovahetus toimib. Valgamaa Fond avalikustab oma jagamised ajalehes *Valgamaalane*. Valga linnavalitsuse hinnangul ei tunne üldsus nende poolt jagatavate rahade edasise käekäigu õieti huvi. Kuigi on tegemist avalikustatud infoga, on tagasiside hiljem napp.

Koostöö KOVidega sõltub konkreetsest paigast, algatajais on enamasti ühendused. Aktiivsem ja parem on koostöö Paluperä, Karula, Taheva ja Tõlliste vallaga. Koostöö kohaliku äri toimib rahuldavalt, kuid seda on olnud vähe.

Huvide esindamise eest tuleb sageli ise seista (Talupidajate Liidu juhid esindavad huve nii kohapeal kui pealinnas). Kuid omaalgatus ja suhtlemine Riigikoguga vms nõuab palju jõudu ja nahaalsust.

Elementaarne ühenduste juhtimise koolitamine maakonnas oleks teoreetiliselt võimalik, aga mitte majanduslikult. Spetsiifilisemad koolitused puuduvad. (Kui Kagu-Eesti MTÜde Tugikeskus küsis, kas oleks võimalik korraldada ühendustele koolitust uue raamatupidamiseseaduse osas, vastas kohalik omaalgatuse programm, et Valgamaale pole selleks koolitust vaja.) Koolitusmaterjalid ning vastavad raamatud on eesti keeles osaliselt saadaval.

Avalik imago 3,4

Ühenduste tegevust kajastatakse kohalikul ja riiklikul tasandil suhteliselt positiivselt. Sotsiaalse teavitamise ja ärilise reklaami vahel on hinnavahe olemas. Inimeste arvamused ühendustest on erinevad. Avalikkus ei mõista ühenduste ja kolmanda sektori olemust ning on nende tegevuse suhtes üldiselt ükskõikne. Ärisektori, KOVide ja riigi arvamus on valdavalt positiivne. Ühenduste kui usaldusväärse ekspert- ja infoallika peale siiski ei loodeta.

Ühendused üritavad publitseerida oma tegevuse kohta, reklaamida oma avalikku imagot ja arendada häid suhteid nii toetajate kui ajakirjanikega (nt Theodor Pooli Fond annab igal aastal oma toetajatele paarsada kilo mett). Püütakse olla oma tegevuses läbipaistvad.

Arutelu toimus: 17.01.2003 Valgas

Arutelu juhtis: Tiit Riisalo

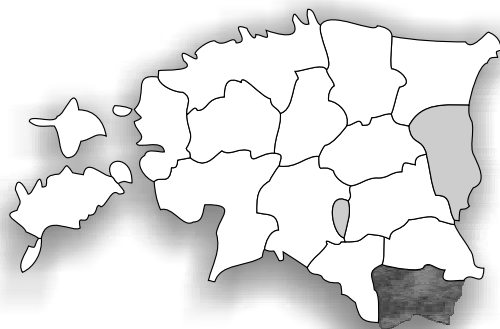
Kirjutas: Siim Pede

Arutelul osalesid:

1. Helgi Kapp, Kagu-Eesti MTÜde Tugikeskus, 052 51 547, info@vaip.werro.ee
2. Ivar Unt, Valga Linnavalitsus, (076) 69 909, ivar.unt@valgalv.ee
3. Jaan Kits, SA Theodor Pooli Fond, (076) 70 109, 056 155 502
4. Kersti Peet, Heategevusühistu ANTV, (076) 70 214, 051 901 657
5. Pii Ardel, MTÜ Sooru Arendus, (076) 79 860, soorumtu@hotmail.ee
6. Urmas Tekkel, Valgamaa Talupidajate Liit, (076) 42 995, vat@estpak.ee

VÕRUMAA

Pindala – 2 305 km ²	5,3 %
Rahvaarv – 39 465	2,9 %
MTÜ – 468	
SA – 12	
Kokku – 480	2,6 %

Organisatsioonide tegutsemisvõime 2,3

Enamik ühendusi on selgelt määratlenud oma missiooni ja tegevuse eesmärgid ning planeerivad tegevust teadlikult ja pikaajaliselt. Kas tegevus on suunatud sihtgrupile või lähtub see rohkem rahastusest ja projektidest, sõltub konkreetsest ühendusest. Ühenduste sihtgrupid on määratletud piisavalt selgelt.

Enamasti langeb koormus ühele inimesele. Põhjusteks on puudulik juhtimisoskus ja liikmeskonna passiivsus. Ühenduse edukus oleneb juhi võimekusest, aga juhte saab parimalgi juhul tasustada vaid projektide kaudu. Vabatahtlikke ei värvata ega rakendata piisavalt.

Ühenduste kontorivara on napp ja töid tehakse isiklike vahenditega. Projektide rahadest ei ole tavaliselt võimalik varustust osta. (Samal ajal peavad aga projektid olema kirjutatud arvutil, saadetud e-postiga jms.) Siiski püütakse kasutada e-posti, linnauhingud saavad seda teha läbi avalike internetipunktide, maal tihti peale võimalusi pole.

Ühendused ei ole edukad inimeste kaasamisel ühiskonnaellu, sest Võrumaa inimesed on koormatud oma muredega (tööpuudus, ületöötamine, rahapuudus). Äriühendusi kuulatakse rohkem.

Majanduslik elujõulisus 3

Ühenduste rahastusest kogutakse: põhiline osa kohapealt (50-70%), osa projektidest (kuni 30%) ning dotatsioonidena KOVidelt ja riigilt 10-30%.

Tavaliselt on ühendustel mitmeid erinevaid rahastajaid, kuid kohalikud filantroopiaallikad puuduvad. Põhiliselt saadakse toetusi rahalises vormis. Mitterahalist või vabatahtlikku toetust oma kogukonnalt ja sihtgrupilt saavad kuni 80% ühendustest. Ei ole leitud kindlat rahaliste toetajate ringi (va liikmemaksud, kuid neidki ei küsita alati). Liikmete värbamise ja sihtgrupi arendamisega tegelevad ühendused vähe, kuna pole püsivaid toetajaid.

Teenuste, toodete või varade üürimisest saadav tulu võib anda ühendustele olenevalt põhitegevusest väikest lississetulekut. KOVid ja äriühingud sõlmivad ühendustega teenuste osutamiseks lepinguid.

Ühendused teevad usinalt aastaelarveid ja aruandeid. Finantskontrolli mehhanismina kasutatakse põhiliselt revisjonikomisjoni.

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 1,2

Side ühenduste ja poliitikute vahel on vähene. Ühendused ei suuda avalikku poliitikat mõjutada, nad ei oska kasutada mõjutusvahendeid ega tunne juriidilisi võimalusi. Puudub ka oskus koalitsioonide moodustamiseks (va Rõuge Noorteklubi). Teiste samas valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega jõutakse ühistele kokkulepetele küll.

Poliitilises protsessis osalemiseks napib ressursse. Ei osata läheneda õigel ajal ja õiges kohas, ehkki erihuve on vaja välja tuua. Ühendused ei ole teinud pingutusi, juhtimaks tähelepanu spetsiifilistele probleemidele, ega reklaaminud vajalikke reforme.

Teenuste osutamine 2,6

Teenuste valik on üldiselt mitmekesine. Võimalusi oleks rohkemgi, aga need ei ole ühendustele kättesaadavad. Samas ei ole kasutatud kõiki olemasolevaid võimalusi, et teenused vastaksid sihtgrupi ja kogukonna vajadustele. On vahendite killustatust, mõnda teenust pakub mitu ühendust, teist mitte keegi. Osalt on põhjuseks riigipoolne koordineerimatus: kuna kõik on oma tsunftides, siis keegi ei tea millega teine tegeleb.

Võrumaal ei ole kindlasti reaalselt võimalik teenuste müügist katta omakulusid, kuna klientide maksevõime on üldiselt väga madal. Nt ei saa võtta nii palju koolitustasu kui Tallinnas, ehkki hinnad transpordile, kütusele, elektrile jms on igal pool samad. Enamikel ühendustel pole võimalik eraldada maksujõulist kliendigrupi.

Valitsuse tunnustus väärtustele, mida ühendused saavad peamiste sotsiaalsete teenuste pakkumisel lisada, puudub pea täielikult. Toetusi või lepinguid teenusteks pakutakse ühendustele väga harva. Võrumaal toetab ja kaasab riik ühendusi vaid vähesel määral.

Infrastruktuur 3,4

Võrumaal tegutseb edukalt Kagu-Eesti MTÜde Tugikeskus ja selle emaorganisatsioon MTÜ Kodukant Võrumaa. Teenuste maksumus on olnud ühendustele jõukohane, informatsioon tegevuse kohta piisav ja kättesaadav ning pakutavad teenused tasemel. Neist on olnud tuntavat kasu

Kohalikele vajadustele ja projektidele pakuvad toetusi Kohaliku Omaalgatuse Programm (raha jagamine avalikustatud) ja Eesti Kultuurkapitali Võrumaa Ekspertgrupp (projektide esitamise tähtaegu ei avalikustatud). Info jagamise võrgustikke koordineerivad Kodukant Võrumaa nõustamiskeskus, Võru maakonna Ettevõtluskeskuse Sihtasutus, aga ühendused jagavad ka omavahel infot. Oma huvisid saavad ühendused väljendada peamiselt infopäevadel, ümarlaudadel ja linna/maakonna pressis. Huvisid üleriigilisel tasandil esindavad katusorganisatsioonid (Kohalike Omaavalitsuste Liit, Eesti Vabaharidusliit, Andras, EMSL)

Kohalike ühenduste juhtide koolitamiseks võimelisi inimesi leidub ning nii elementaarne kui ka spetsiifiline koolitamine on võimalik. Koolitusmaterjalid on eesti keeles saadaval.

Eri sektorite koostöö toimub Võrumaa Partnerluskogus. Koostöö KOVidega sujub tõusude ja mõõnadega, seejuures domineerib ühendustepoolne initsiatiiv. Aeg-ajalt peetakse kolmandat sektorit omavalitsuse tegemisi "takistavaks" institutsiooniks. Koostöö kohaliku äriaga on paikkonniti erinev, kuid seda võib hinnata küllaltki heaks.

Avalik imago 2,6

Kui ühenduste tegevust üldse kajastatakse, siis positiivses valguses. Ühendused ise on küllalt passiivsed, kuigi püüavad publitseerida oma tegevusest ja tegelevad ka oma imago.

Inimestel enamasti ei ole ühendustest positiivne arvamus (a la: istuvad, kõlgutavad jalgu ja jooivad kohvi, elavad riigi kulul jms). Avalikkus ei mõista ühenduste ja kolmanda sektori olemust. Ärisektoril, KOVide ja keskvalitsuse ametnikel on ühendustest erinevaid arvamusi. Kui vaja midagi ära teha ja kaela sokutada, siis on arvamus hea.

Eetiliseks tegutsemiseks reegleid kirja pandud ei ole. Mingil määral toimib vastastikune lugupidamine, aga see on rohkem kogemuslik, mitte reegleid järgiv. Samal ajal tegutsevad kõik konkurentidena ühel-samal projektiturul.

Arutelu toimus: 15.11.2002 Võrus

Arutelu juhtis: Tiit Riisalo

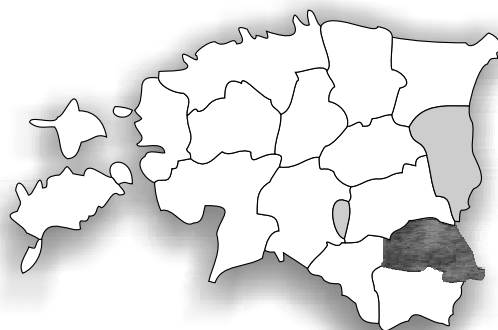
Kirjutas: Siim Pede

Arutelul osalesid:

1. Aleksander Saaremets, MTÜ Võrumaa Pensionäride Ühing
2. Ebe Zeirus, Misso Maanaisteselts
3. Gerta Hääl, MTÜ Võrumaa Turismiliit
4. Helgi Kapp, Kagu-Eesti MTÜde Tugikeskus
5. Maie Kõiv, MTÜ Võrumaa Arenduskeskus
6. Marika Parv, MTÜ Kodukant Võrumaa
7. Reet Käär, Sulbi Maanaisteselts
8. Tiiu Toots, SA Võrumaa Ettevõtluskeskus
9. Veevi Hõrak, MTÜ Võru Segakoor Tervis

PÕLVAMAA

Pindala – 2 164 km ²	5 %
Rahvaarv – 32 308	2,4 %
MTÜ – 278	
SA – 11	
Kokku – 289	1,6 %

Organisatsioonide tegutsemisvõime 2,2

On tugev orienteeritus sihtgruppidele ja sihtgrupid on selgelt määratletud. Pikaajaliste traditsioonidega ühendused tegutsevad elujõuliselt.

Tavaliselt langeb töö ühenduses ühe inimese õlule. See ainus ei suuda aga kõigege tegeleda. Vabatahtlikke leidub, aga mitte piisavalt. Kuna palka ei maksta, tehakse tööd vabast ajast ja sageli pere arvelt.

Majanduslik elujõulisus 2

Kohalikest allikatest toetavad ühendusi enam Põlva ja Räpina linnavalitsused ning Laheda ja Orava vallavalitsused. Ruume antakse seitsidele tasuta. Ühendused ei oska end müüa ega oma tegevust selgitada. Fonde on, aga konkursid on väga suured.

Eelarveid tehakse eelkõige projekti tasemel. Aastaeelarve on neil ühendustel, kes igapäevaselt tegutsevad.

Ühenduste omateenitud tulu annab vähe lississetulekut. Ei osata müüa oma teenuseid ja seega KOVID ja äri-ringkond ühendustega teenuste osutamiseks lepinguid suurt ei sõlmi. Liikmemaksude osakaal ühenduste rahastamisel on pidevalt vähenenud, kuna inimestel ei ole piisavalt sissetulekuid, et maksta liikmemaksu.

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 2,2

Side ühenduste ja poliitikute vahel eksisteerib, aga kasu sellest ei ole. Poliitikud ei saa aru, et neile on kasulik suhelda kolmanda sektoriga. Poliitikat ühendused ei mõjuta. (Lastetöö osas on küll kokku tulnud ja sündinud ka üks projekt.)

Ühendused on teinud pingutusi, juhtimaks tähelepanu probleemidele, aga see on muutunud raskemaks. Pole enam kohalikku raadiot, volikogu komisjonide töös osalemises ei nähta mõtet. Peaks olema koht, kust infot saada, sest info tasub ära.

Teenuste osutamine 1,8

Mitmesuguste teenuste valik on olemas. Suurim viga on see, et teuseid ei osata veel korralikult pakkuda müüa. Tegevused ja teenused on tavaliselt liikmeskonnast väljapoole suunatud, kuid üldjuhul jagatakse neid niisama. Ostjaid ei ole. Omakulusid teenuste müügist katta ei ole võimalik, sest pole teist poolt, kes suudaks maksta. Põlvamaa on majanduslik tupik-piirkond.

Et jõuda kogukonna vajaduste rahuldamiseni, tuleb enne inimesed "üles äratada". Inimesed on passiivsed ja ei tule kodust välja.

Valitsus tunnustab vähe väärtusi, mida ühendused saavad sotsiaalsete teenuste pakkumisel lisada. Raha kolmandale sektorile antakse, aga see ei jõua üldjuhul tegijateni. KOVID ei tule ühendustele midagi pakkuma – iga ühendus peab endale teenuse ise välja võitlema.

Infrastruktuur 2,6

Põlva maakonda teenindab Võrus asuv Kagu-Eesti MTÜde Tugikeskus. Informatsioon tugikeskuse kohta on kättesaadav. Takistuseks on vahemaa. Maakonna mittetulundussektori huvide kaitsmiseks omaette struktuuri pole. Külased ja väikelinnu esindab liikumine Kodukant. Põlvamaa Kodukant võiks kõne alla tulla vastava kõiki ühendava struktuurina. Infot jagavad ühendused omavahel küll. Ka tugikeskus jagab infot, toimivad e-posti listid. Ühistegevus on tugevam Räpina poolel.

Rahastamisvõimalusi pakuvad kohalikele vajadustele ja projektidele SA Põlvamaa Kultuur ja Räpina Kultuurkapital.

Kohalike ühenduste juhtide koolitamiseks võimelisi inimesi leidub, aga spetsiifilisemad koolitused maksavad väga palju. Koolitusmaterjalidest on puudus.

Põlvamaal on olemas sektoritevaheliseks koostööks mõeldud Partnerlusprogramm. Partnerluskogus on koos 4 sektorit (riigi-, äri- ja mittetulundussektor ning KOV), kuid selles domineerivad KOVide esindajad. Toimivat partnerlust Põlvamaal ei ole. Koostöö ei toimi, sest tegelikult nähakse üksteist konkurentidena. Koostöö KOViga saab alati alguse ühenduse algatusel. Koostöö äriaga aga ei suju hästi – äri ei näe motivatsiooni, toetades rohkem neid üritusi, kus liigub raha (nt motokross).

Avalik imago 1,8

Kohalikus lehes võiks mittetulundussektori temaatika olla rohkem kajastatud. On olemas hinnavahe sotsiaalse teavitamise ja ärireklaami vahel. Kohalikku raadiot ei ole.

Avalikkuse arvamus on üldiselt toetav, aga avalikkus mõistab kolmanda sektori olemust väga ähmaselt. Arvamust on vaja tõsiselt kujundada. Infoallikas kolmanda sektori kohta puudub. Ajakirjanike huvi on vähene, nad ei tule kohale ka siis kui neid kutsutakse.

Mõnel ühendusel on Eetikakoodeks ja selle avalikustamisega tegeletakse.

Arutelu toimus: 30.10.2002 Põlvas

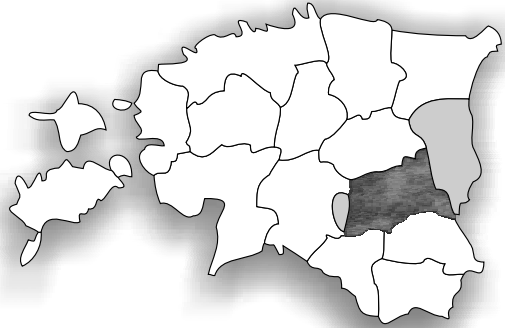
Arutelu juhtis ja kirjutas: Riin Kranna

Arutelul osalesid:

1. Helgi Kapp, Kagu-Eesti MTÜde Tugikeskus, 052 51 547, info@vaip.werro.ee
2. Mati Kirotar, Räpina Vabahariduse Ühendus, (079) 62 694, 056 989 574, mati@aed.rapina.ee
3. Sirje Org, MTÜ Põlvamaa Nõustamiskeskus, (079) 94 388, 055 651 011, sirjeorg6@hotmail.ee
4. Sirje Org, MTÜ Põlva Lastekaitse Ühing, (079) 94 044, 056 639 791

TARTUMAA

Pindala – 2 992 km ²	6,9 %
Rahvaarv – 149 160	11 %
MTÜ – 2085	
SA – 78	
Kokku – 2 163	11,8 %

Organisatsioonide tegutsemisvõime 2,5

Ühendustel on üldiselt eesmärgid olemas, kuigi tegevust eriti pikaajaliselt ei planeerita. On olemas kindlad sihtgrupid, kuid tegevus on projektipõhine, kuna mujalt pole baasraha loota.

Juhtimisstruktuur ja tööülesanded ei ole täpselt paika pandud. On 1-3 eesvedajat. Palgalise tööjuga on üksikud. Väljastpoolt oma liikmeskonda vabatahtlikke eriti ei otsita. Maal kutsutakse appi oma küla, kui on vaja midagi teha.

Kontorivarustuse hankimiseks ei ole ühendustel vahendeid, e-posti kasutatakse aga aktiivselt. Kasutatakse raamatukogude, avalike internetipunktide ja isiklike või töökoha arvuteid. Ühenduste tegutsemisvõime tagab inimeste aktiivsus. Tänu aktiivsetele ja võimekatele inimestele viivad ühendused oma asjad ikkagi ellu.

Majanduslik elujõulisus 2

Mõned pool koguvad ühendused märkimisväärse osa oma rahastusest kohalikest allikatest. See oleneb KOVIDest ja nende prioriteetidest (nt Rõngu vallas on toetus suur, Tartu linnavalitsuses valikuline). Kohalikud omavalitsused toetavad ühendusi enamasti üsna hästi. Kohalikud filantroopiaallikad on aga kasinad. Ühendused saavad rahuldavalt mitterahalist või vabatahtlikku toetust oma kogukonnalt. Tavaliselt on ühendustel küll mitmeid erinevaid rahastusallikaid, kuid mitte piisavalt, et lähitulevikus elujõulisena püsida. Nad ei tohiks nii palju KOVIDest sõltuda.

Aastaeelarveid tehakse vähe. Kogutakse liikmemakse, aga nende osakaal eelarves on väike. Omatulu teenimise võimalused on piiratud. Isegi kui on võimalusi, puuduvad oskused. Teenuste või toodete müügist saadakse vaid lisasissetulekut, mis kindlustab eksistentsi, aga ei anna tulu.

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 3

Side ühenduste ja poliitikute vahel on rahuldav. Mehhanism ühenduste osalemiseks poliitilises protsessis puudub. Vajadusel suudavad ühendused avalikku poliitikat mõjutada, kuid poliitilisel tasandil mõjutamine ei ole olnud edukas. Koalitsioone ja kampaaniaid probleemsete küsimuste lahendamiseks on tehtud juhuslikult. Sellega tegelevad suuremad sihtasutused. Kampaaniad on olnud kohati efektiivsed. Teiste samas valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega jõutakse kuidas kunagi kokkulepetele.

Ühendused on teinud pingutusi, juhtimaks tähelepanu spetsiifilistele probleemidele. Puuetega inimeste poolt on algatatud toetavate teenuste pakkimine (isikliku abistaja teenus). Aga kõik ei suuda olla edukad ja plaanitud ellu viia. Kohalikud ühendused ei püüa eriti, reklaamimaks reforme, millest oleks kasu ühendustele, kohalikule filantroopiale jne. Kohalikul tasandil pingutatakse muude asjade pärast.

Edukamad on suured sihtasutused, aga neid on vähe. Rohujuure tasand toimib ikkagi ühendustena ja need tegelevad rohkem oma eksistentsiga. Viimastel KOVIDe valimistel ei jäänud kõrvu, et ühendused oleksid suutnud kohalikke valimisi mõjutada. Valimiskohtumistel tunnustasid kandidaadid küll sõnades kolmandat sektorit, aga programmides mitte. Ühendused ei ole suutnud ennast veel tõestada. See saab peale hakata väiksematest haldusüksustest ja alles siis laiemalt välja paista.

Teenuste osutamine 3

Tundub, et teenustest pakutakse peamiselt haridusvaldkonda puutuvat. Tartu linn on ostnud kultuuriteenuseid (nt tehakse konkurss kevadlaada ja sügislaada korraldajale). Kultuuriasjade puhul see võimalus on. Väiksemates valdades teenuste ostmine puudub.

Pakutavad tooted ja teenused vastavad kindlasti sihtgrupi ja kogukonna vajadustele, sest umbes midagi ei pakuta. Mittetulundussektor ongi väiksemates kohtades suunatud just kogukonna vajadustele. Pakutavad teenused ja kaubad on mõeldud laiemale sihtgrupile kui ainult ühenduse enda liikmed. Aga enda müümisega on ühendustel raskusi, see ei ole arenenud. Siiamaani pakutakse end suhteliselt sümboolse tasu eest, sest ka töö on suuresti vabatahtlik. Müügist omatulusid tagasi ei teenita ja äraelamiseks sellest ei piisa. Maksuvõimelist sihtgruppi eraldada ei suudeta.

Valitsuse toetus võiks parem olla. Tunnustamisel ja toetamisel on praegu oluline vahe. Kui ka tunnustust jagub, siis toetuse puhul saab arvestada vaid kohalikke võimalusi, kus antakse kasutada ruume vms. KOVide ja riigi initsiatiiv ühendustele lepingute pakkumisel puudub, ühendused lähevad ise küsima.

Infrastruktuur 3

Tartumaal on ühendustele vajalikud tugikeskused olemas (nt Kodukant Tartumaa, Tartu- ja Jõgevamaa MTÜde Tugikeskus). Teenuste maksumus on jõukohane, pakutavad teenused on väga vajalikud ja heal tasemel. Kogu info tugikeskustest on Tartumaa oludes väga hea

Külade seltsid peavad ka ise jõudma arusaamiseni, et arenemiseks on vaja koolitusi.

Omavahel jagavad ühendused infot kehvasti ja ainult suure vajaduse korral. Info jagamist hõlbustav võrgustik on olemas vaid internetis meililistide näol.

Elementaarne ühenduste juhtimise koolitamine on võimalik. Küllalt on leida ka spetsiifilisemaid koolitusi ja Tartus ka väga heal tasemel koolitajaid, kuid koolitused ise on väga kallid. Koolitusmaterjale ja -raamatuid on vähe saada.

Koostöö meediaga on keeruline, sest meedia on valiiv. Koostöö KOVidega sujub sõltuvalt paigast. See on aga alati alguse saanud ühenduse initsiatiivil. Koostööst kohaliku äri suuremaid näiteid ei teata. Külaürituste puhul on kohalikud äriettevõtted küll tihti toetanud (nt andnud auhindu vms). Firmadega on vaja teha pikemalt eel-tööd.

Avalik imago 3

Ühenduste tegevust kajastatakse üleriigilisel tasandil vähe, meedia eriti ei huvitu. Tõenäoliselt on kolmas sektor Tartu maakonnas valdade lõikes erinevalt kajastatud, mõne valla lehtedes on kõik olemas, kuid *Tartu Postimehes* on raske ületada uudisekünnist. Hinnavahe sotsiaalse teavitamise ja ärilise reklaami vahel on *Tartu Postimehes* olemas, juhul kui pole tegu tuluüritusega.

Inimestel ei ole ühendustest alati positiivne arvamus. Tehakse küll kriitikat, aga appi ei tulda. Avalikkus mõistab ühenduste ja kolmanda sektori olemust kasinalt, kuid on ühenduste tegevuse suhtes üldiselt toetav. Äri sektoril positiivsem arvamus puudub – ilmselt nähakse konkurentsi. KOVide ja keskvalitsuse ametnike arvamus on oluliselt positiivsem (kolmas sektor abistab neid).

Ühendused publitseerivad materjale ja reklaamivad avalikku imagot vähe, sest see on kallis.

Arutelu toimus: 29.10.2002 Tartus

Arutelu juhtis: Riin Kranna

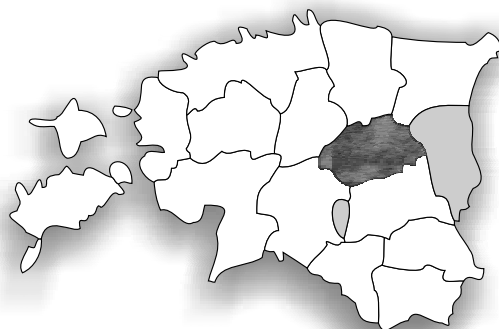
Kirjutas: Siim Pede

Arutelul osalesid:

1. Heili Uuk, Tartu Maavalitsus, (07) 305 237, heili@tartumaa.ee
2. Margit Rosental, Noorteklubi Händikäpp, (07) 348 328, 052 03 47, margitr@fi.tartu.ee
3. Ene Kukk, Vaia Maanaiste Selts, (07) 315 825, 052 53 165, ene.kukk@mail.ee
4. Tiina Konsen, Taru Linnavalitsuse Kultuuriosakond, (07) 361 358, tiina.konsen@raad.tartu.ee
5. Aime Randveer, Eesti Akadeemiliste Naiste Ühing, (07) 375 625, aimer@ut.ee
6. Sirje Kruusel, Rõngu Vallavalitsus, (07) 459 209, 051 65 531, rongu@rongu.ee
7. Reet Lepa, Avatud Hariduse Liit, (07) 441 822, ahl@ahl.ee
8. Alma Otsma, Eesti Tervisekasvatuse Ühing, (07) 482 133

JÕGEVAMAA

Pindala – 2 603 km ²	6 %
Rahvaarv – 38 060	2,8 %
MTÜ – 278	
SA – 7	
Kokku – 285	1,5 %

Organisatsioonide tegutsemisvõime 3

Jõgevamaa ühenduste enamik on oma missiooni määratlenud ja tegutsevad sellest lähtuvalt (olenevalt kui suure ja vana ühendusega on tegemist). Olulisemad on siiski eesmärgid. Ühenduste sihtgrupid on määratletud võimaluste piires. Projektipõhine rahastamine on eesmärgipärasel tegutsemisel mõnigi kord takistuseks. Väiksemates ühendustes jagatakse ülesanded iga ürituse jaoks eraldi. Töötajaid on tihti vaid üks, teised liikmed annavad oma panuse vastavalt võimalustele, aga kõik muutub pidevalt. Vabatahtlikke ei suudeta igal pool küllaldaselt kaasata. Kuid nt Jõgeva Metsaselts kaasab nii vabatahtlikke kui ka teisi seltse. Reegliina pole ühendustel ressursse elementaarsegi kontorivarustuse soetamiseks.

Majanduslik elujõulisus 2

Kunagine põllumajanduslik Jõgevamaa on praegu üks vabariigi vaesemaid piirkondi ja ühendustel on raske leida kohapealt rahastust. On kohalikku filantroopiat, aga see on pigem vaid hea tahte märk. Ühendused saavad ka mitterahalist või vabatahtlikku toetust oma kogukonnalt ja sihtgrupilt, kuid ka see pole küllaldane. Toetusi saadakse eri vormides, põhilises osas rahas. Ühenduste suurimad rahastusalikuid on fondid. Ka KOVid rahastavad ühendusi, kuid nende eelarve väheneb tegelikult iga aastaga. Kindlat rahaliste toetajate ringi ei ole enamik ühendusi leidnud. Teenuste ja toodete müügist või varade üürimisest (kui sellega tegeletakse) saadakse minimaalset lisasissetulekut. Liikmete värbamise ja sihtgrupi arendamisega tegelevad rohkem suuremad liikmesorganisatsioonid, kuid liikmemaksudest ära ei ela.

Valdavalt ei tee ühendused aastaeelarveid (va suuremad organisatsioonid). Elatakse üritusest ürituseni. Finantskontrolli mehhanismina toimib revisjonikomisjon.

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 2

Eriolist poliitilise mõjutamise võimalust Jõgevamaa ühendused ei näe, kuid see teema ei ole üheselt mõistetav. (On küll Jõgeva Omavalitsuste Liit, mis arutab asju läbi ja jõuab ühiste seisukohtadele, kuid see vormiliselt mittetulundusühing on sisuliselt avaliku sektori esindus.) Koalitsioone ei ole praktiliselt moodustatud. Teiste samas valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega jõutakse mõnikord kokkulepetele. Mõned ühendused on teinud pingutusi juhtimaks tähelepanu spetsiifilistele probleemidele. On soovitud Jõgeva linnale muuseumit, Spordiliit Kalju on teinud ettepanekud olümpiakomiteele ja mõjutab spordipoliitikat maakonnas. SA Betti Alveri Fondi töösse on nõukogu liikmena alati kaasatud mõni poliitik KOVist või volikogust.

Teenuste osutamine 3

Maakonnas pakutakse teenuseid üsna laial skaalal, seejuures sotsiaalsetest teenustest enam muudes valdkondades. Enda tooteid või teenuseid müüakse vähe, kuid omakulu reaalset tagasi ei teeni. Põhjuseks on vähene info ühenduste tegevuse ja teenuste kohta ja ühenduste vähesed teadmised nõudlusest ning maksuvõimelisest sihtgrupist. Valitsusepoolne tunnustus on üldiselt vähene, toetusi ja lepinguid pakutakse harva.

Infrastruktuur 3

Jõgevamaal tegutseb Tartu- ja Jõgevamaa MTÜde Tugikeskus. Info, nõustamise ja koolituse pakkumisega ollakse rahul. Omavahel jagatavad ühendused infot peamiselt neis valdkondades, kus on olemas katusorganisatsioonid (nt spordiliikumist koondav Spordiselts Kalju, Tartu ja Jõgevamaa Naiste Ümarlaud, Jõgevamaa Kodukant)

Kohalikele vajadustele ja projektidele kogukonnafondidest või rahvusvahelistest annetamisfondidest pärinevaid toetusi jagab edasi vaid Jõgevamaa Omavalitsuste Liit, mõningal määral ka Ettevõtluskeskus. Ühenduste koostöö kohaliku äri, avaliku sektori ja meediaga võiks olla parem. Äri sektor toetab üritusi, aga raha on nii põllumajanduskui maareformiga maakonnast välja viidud ja äriettevõtted on suhteliselt vaesed. Tegevustoetusi ühendustele ei anta.

Elementaarne ühenduste juhtimise koolitamine on võimalik igas paigas, kus on huvigrupp koos, kuid spetsiifiline koolitus on kallis. Saadaval on koolitusmaterjalid, aga ka need on kallid.

Avalik imago 3

Kui Jõgevamaa ühenduste tegevust üldse kajastatakse, siis pigem positiivselt, eriti kohalikus ajakirjanduses; üleriigiline meedia tahab pigem konflikti. Ühenduste endi meelest ei ole kajastatu sageli ootustele vastav. Nt räägitakse sageli küll toimunud üritustest, aga korraldaja jääb seajjuures tahaplaanile. Hind sotsiaalse teavitamise ja ärilise reklaami vahel erineb.

Laiem avalikkus on ühenduste tegevuse suhtes üldiselt toetaval ja positiivsel arvamusel, kuid ei mõista ühenduste ja kolmanda sektori olemust. Äri sektori, KOVide ja keskvalitsuse ametnike suhted ühendustega on teravamad rohkemate kontaktide tõttu (see ei tähenda et negatiivsemad). KOVid ei usalda alati ühendusi, aga ka kolmas sektor hindab end üle ja ei käitu alati adekvaatselt. Mida suutlikum ühendus, seda raskem on konkurentsi tõttu äri sektoriga suhelda. Väiksemate KOVide suhted ühendustega on üldiselt paremad ja tehakse koostööd.

Avalik sektor ja äri sektor ei looda ühenduste kui usaldusväärse ekspert- ja infoallika peale. Nt keskkonnakaitse ja metsafirmad ei usalda Rohelise Liikumise ekspertiisi metsaraide mahtude suhtes.

Arutelu toimus: 28.10.2002 Jõgeval

Arutelu juhtis: Riin Kranna

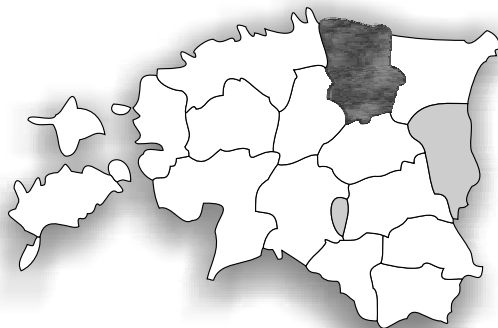
Kirjutas: Siim Pede

Arutelul osalesid:

1. Angelika Rehema, Peipsi Koostöö Keskus, 052 97 703, angelika@ctc.ee
2. Ants Orgulas, Jõgevamaa Omavalitsuste Liit, (077) 60 135, ovl@jogevamaa.ee
3. Ellen Kliiman, Palamuse Spordiselts, 052 58 509, ellen@palamuse.ee
4. Hele Tallinn, Jõgeva Linnavalitsus, (077) 66 505, hele@jogevalv.ee
5. Heljo Repkina, Mustvee Ökoturismiühing, (077) 26 740, 052 26 740, heljo@peipsi.ee
6. Kaupo Ilmet, Eesti ja Jõgevamaa Metsaselts, 052 30 058
7. Maimu Valdman, SA Betti Alveri Fond, (077) 21 976, 051 85 801, mvaldman@joggym.edu.ee
8. Mati Jõgi, Jõgeva Maavalitsus, (077) 66 318, 050 56 172, matij@jogevamv.ee
9. Signe Uustal, Jõgevamaa Ettevõtluskeskus, 050 56 386, Signe.uustal@jogevaevk.ee

LÄÄNE-VIRUMAA

Pindala – 3 464 km ²	8 %
Rahvaarv – 67 364	4,9 %
MTÜ – 807	
SA – 10	
Kokku – 817	4,8 %

Organisatsioonide tegutsemisvõime 3,8

Enamik ühendusi on selgelt määratlenud oma missiooni ja tegutsevad sellest lähtuvalt, aga mõningase aktiivsusperioodi järel muutub määratlus vahel ähmaseks. Ühenduste eesmärgid on selged – ilma nendeta ei saaks tegevust alustadagi, samuti on tegevus suunatud selgelt määratletud sihtgruppidele. Enamik ühendusi ei planeeri oma tegevust pikaajaliselt, vaid projektist projektini.

Ühendustes pole selgelt määratletud juhtimisstruktuuri ega selgelt jagatud tööülesandeid juhtkonna ja töötajate vahel. Juhtida soovivad kõik, aga vastutust ei taheta jagada. Palgalist tööjõudu omavad vaid jõukamad ühendused (see võib tuleneda nt liikmeskonna staatusest – kas ühenduse on moodustanud ettevõtte-organisatsioonid või füüsilised isikud), suurem osa ühendustest tegutseb ainult vabatahtlikul alusel.

Kuigi ühenduste ressursid ei võimalda tänapäevast elementaarset kontorivarustust, on leitud juurdepääs internetile ja infole. Faks või internet on olemas tugikeskuses, vallavalitsustes, raamatukogudes, e-posti jaoks kasutatakse ka avalikke internetipunkte.

Laiemalt inimesi tegevusse ei kaasata. Töö käib oma liikmeskonnaga. Ühendusi tuntakse ja kasutatakse küll kui erinevate arusaamade ja huvide esindamise kanaleid, aga nende häält ei ole kuulda. (168 000 allkirja, mis koguti elektri jaamade erastamise vastu, jäid tähelepanuta.)

Majanduslik elujõulisus 2,5

Ühenduste põhiline tuluallikas on edukatest projektidest saadav raha, mis pärineb kas riigilt või välisfondidest. Kohalikud filantroopiaallikad oleks nagu olemas enne valimisi, hiljem tavaliselt mitte. Ka KOVid kuulutavad igal aastal välja konkursse oma toetustele. Tavaliselt on ühendustel mitmeid rahastusallikaid (äri sektor, KOV, eraannetajad, liikmed, fondid, omateenitud tulu), kuid on väga kahtlane, kas piisavalt selleks, et lähitulevikus elujõulisena püsida. Alles jäävad tugevamad ja vajalikumad.

Kohalikelt inimestelt saavad ühendused mitterahalist või vabatahtlikku toetust. Antakse kasutada autot, ruume, jagatakse toodangut vms. Mida madalama kohaliku tasandi üritus, seda suuremat toetust see kohapeal leiab (nt perepäevad). Kuid raha ei taheta eriti anda. Kindla rahaliste toetajate ringi on leidnud püsivalt tegutsevad ühendused (“kui juba keegi toetab, siis toetab”).

Liikmeskonnal põhinevad organisatsioonid koguvad liikmemaksu, kuid summad on sümboolsed. Teenuste ja toodete müügist või varade üürimisest saadav annab vaid üksikutele lisatulu. Ühendused on liiga vaesed, et selliselt omatulu teenida. KOVid ja äri ringkond sõlmivad teenuste osutamiseks lepinguid üksikute spetsiifilise suunitlusega ühendustega (nt sotsiaalabi või noortega tegelemine.)

Aastaeelarveid üldiselt ei tehta. Peamiselt koostatakse projektide lahtikirjutamisele tuginevaid eelarveid. Finantskontrolli mehhanism sõltub ühenduse suuruselt, enamasti on selleks revisjonikomisjon. Kuna peetakse kassapõhist raamatupidamist, ei tule tegelik raamatupidamine sageli välja. (Maal viivad ühendused tihti vaid valla raamatupidajale tšekid jms ja pole ise oma finantsasjadest teadlikudki.) Projektiaruandluse ja raamatupidamisaruandluse vahel on käärid. Ka projektikoolitustes üritatakse selgitada, et projektiraamatupidamist tuleb teha koos ühenduse raamatupidamisega.

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 2,2

Ühenduste ja poliitikute vaheline side võiks olla tugevam. Avalikku poliitikat kohalikul ja maakondlikul tasandil suudavad ühendused mõjutada vähe. On moodustatud erinevaid koalitsioone, kuid tulemus on olnud igapäevaelu tõusude ja mõõnade tõttu küsitav. Teiste samas valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega jõuavad ühendused küll vastavalt seatud eesmärkidele kokkulepetele. Mõned kampaaniad on olnud efektiivsed. Sotsiaalühenduste Ümarlaud tegi pöördumise Rakvere Linnavalitsusele kodutute küsimuses. Mõned ühendused on juhtinud aktiivselt tähelepanu spetsiifilistele probleemidele (Lääne-Virumaa. Puuetega Inimeste Koda, Lääne-Virumaa Lastekaitse Liit, Tarbijakaitse Liit, Korteriühistute Liit, Suurte Perede Ühendus, külaliikumine "Virumaa Lootus"). Külade liikumisega seoses on hakanud end liigutama vallavanemad. Puuetega Inimeste Koda teeb pingutusi uurimaks, milline on keskkond puuetega inimeste jaoks – mõõtnud kaldteid jms.

Mehhanisme ühenduste osalemiseks poliitilises protsessis ei ole, küll aga suhteid. Mõjutamisel on poliitilisel tasandil olnud vähe edu. Üldiselt tegeleb iga sihtrühm iseendaga. Kõige edukam on olnud Eesti Korteriühistute Liidu Rakvere osakond.

Kohalikud ühendused ei pinguta, et teha reklaami reformidele, millest on kasu ühendustele, kohalikele filantroopiale jne. Kodanike teadmiste tase on madal ja kogukonnas oleks teha suur töö kodanikuhariduse edendamiseks.

Teenuste osutamine 2,4

Ühendused pakuvad kaupu ja teenuseid paljudes valdkondades, kuigi valik võiks laiemgi olla, eriti hariduses. Teenused ja kaubad on mõeldud enamasti sihtgrupile. Ka lepingud KOVidega sõlmitakse konkreetset sihtgruppi arvestades. Enda tooteid ei müüda, vahel jagatakse niisama, seetõttu pole ka märgatavat sissetulekut ja müügi arvelt midagi ei kaeta. Nõudlust pole ühendused uurinud. Toimetatakse omaette või reorganiseeritakse tegevust juba kaasa võetud sihtgrupi järgi.

Valitsuse tunnustus väärtustele, mida ühendused saavad peamiste sotsiaalsete teenuste pakkumisel lisada, on tihti ebaselge ja põhjendamatu valikuga. Avalik sektor ei paku ise ühendustele toetusi või lepinguid, et võimaldada neil selliseid teenuseid pakkuda.

Infrastruktuur 3,4

Rakveres on erinevad ühendustele mõeldud tugikeskused, mis pakuvad kohalikele ühendustele juurdepääsu informatsioonile, tehnikale, koolitusele ja tehnilisele abile. Rakveres tegutseb üleriigilisse MTÜde tugikeskuste võrgustikku kuuluv Virumaa MTÜde Tugikeskus. Info tugikeskuste tegevuse kohta on kättesaadav, see on interneti kodulehekülgedel, liigub posti teel ning ka suuliselt. Teenuste maksumus on jõukohane. Pakutavate teenuste hulk ja valik on küllalt lai. Puudust tuntakse nt raamatupidamisteenusest väikese mahuga ühenduste abistamiseks (selline püsitenus nõuab kulutusi, milleks tugikeskus praegu võimeline ei ole).

Ühenduste omavaheline koostöö on vähene. Puudulik on ka infovahetus, ilmselt kardetakse konkurentsi. Võrgustik, mis tegeleks sellise info jagamise hõlbustamisega, on arenemisjärgus. Huvisid esindatakse kohalikul tasandil ise (minnakse ise kohale), riigi tasandil teevad seda katusorganisatsioonid.

Koostöö kohaliku äri ja avaliku sektori ning meediaga on võimalik ja toimib päris hästi suuremate ja tähtsamate ürituste puhul. Tihti on kasu sellest mitmepoolne. KOVidele tuleb osata oma ideid serveerida, siis võib koostöö sujuda üle ootuste hästi, vastasel juhul mitte. Mida paikkondlikum on projekt, seda tõenäolisem on ka ärielu toetus üritusele. Eri sektorites ollakse teadlikud võimalustest ja kasut, mida koostöö võimaldab, aga eelnev selgitustöö peab olema põhjalik. Nt kui Tapa Majaomanike Selts oli korraldanud fassaadikampaania ja alustus korjandust laste mänguväljaku tegemiseks, toetas kohalik firma Lexus neid oma küpsetatud pannkookidega (5 kr tk), mida müüdiigi heategeval otstarbel.

Elementaarne ühenduste juhtimise koolitamine on võimalik, aga ei toimi tasemel. Spetsiifilised koolitused on kättesaadavamad üleriigilisel tasemel. Projektidena on kvaliteetkoolitust raske sisse tuua, aga inimestel endil on

järjest raskem nt Tallinnasse sõita. Heade koolitajate kohaletoomine on tähtis: kui ühendusel on kohustus tekkepõhise raamatupidamist pidada, siis seda ühe päevaga selgeks ei õpi. Ka teadmised oma kodanikuõigustest on väikesed. Koolitusmaterjalid ning vastavad raamatud on saadaval peamiselt eesti keeles.

Avalik imago 2,6

Lääne-Virumaa on üks parim näide meediasõbralikkuse poolest. Nii raadio kui kohalik leht *Virumaa Teataja* kajastavad mittetulundussektorit piisavalt palju positiivses valguses. (Suvel ei lähe nädalatki mööda, kui mõnest kohalikust ühendusest ei kirjutata.) Ajakirjanikud on toetavalt meelestatud, kuid ühendused ei kasuta võimalusi piisavalt. Kirjutatakse palju, aga enamasti uudiste ja sõnumite tasemel. Avaldatu ei vasta alati ootustele, aga *Virumaa Teatajas* on võimalus ka ise avaldada ja üldse peaks kolmas sektor aktiivsemalt suhtlema meediaga. Ühendustel on meeldiv komme tänada sponsoreid ringi kohalikus pressis.

Avalikkus on ühenduste tegevuse suhtes üldiselt toetav, aga kolmanda sektori olemust ei mõista. Inimeste arvamus on positiivne, kui on korraldatud mõni hea üritus ja seda on kajastatud ka meedias. Ärisektor, KOVid ja riigiametnikud on ühenduste suhtes viisakalt erapooletud.

Arutelu toimus: 02.12.2002 Rakveres

Arutelu juhtis: Tiit Riisalo

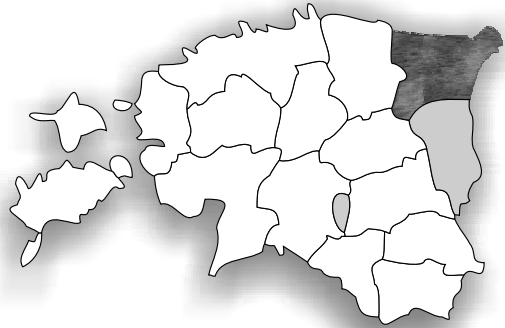
Kirjutas: Siim Pede

Arutelul osalesid:

1. Hilma Männik, MTÜ Virumaa Lootus, (032) 40 116, virumaalootus@hotmail.ee
2. Jaan Lõõnik, Lääne-Viru Ühisomavalitsus, (032) 580 45, jaan.loonik@l-virumv.ee
3. Marek Leemets, Virumaa Õppekeskus, (032) 554 82, marek.leemets@mail.ee
4. Rinno Lell, MTÜ Virumaa Linuxikasutajad, AS Rakvere Elamuhooldus, 056 621 147, rinno.ell@neti.ee
5. Samuel Golomb, Seltsing Lääne-Viru Vene Klubi, 055 901 782, samuel.golomb@mail.ee
6. Sven Trofimov, Eesti Jõujaamade ja Kaugkütte Ühing (AS Rakvere Soojus), 050 21 756, rsoojus@hotmail.ee
7. Tiina Vilu, Lääne-Viru Maavalitsus, (032) 58 015, tiina.vilu@l-virumv.ee
8. Urmas Tamm, Lääne-Viru Ühisomavalitsus, (032) 28 430, urmas.tamm@tamsalu.ee
9. Vaike Salveste, Virumaa MTÜde Tugikeskus, 052 89 623, virumaa.tugikeskus@mail.ee
10. Valentina Alte, MTÜ Virumaa Töötajate Ühing, 053 952 628, vallialte@hotmail.ee

IDA-VIRUMAA

Pindala – 3 364 km ²	7,7 %
Rahvaarv – 177 471	13 %
MTÜ - 1 910	
SA – 23	
Kokku – 1 933	10,6 %

Organisatsioonide tegutsemisvõime 2

Umbes pooltel Ida-Virumaa ühendustel on tunnetatav missioon (mis pole enamasti selgelt sõnastatud). Tegevuse eesmärgid on tihti üldised ning ajas muutuvad, seda tingib projektipõhine rahastamine. Pikaajalise teadliku planeerimise oskus on haruldane. Mõnes valdkonnas (nt noorsootöö) on olnud võimalik leida oma ideedele ka rahastajad.

Väikesed ühendused ei määratle selgelt juhtimisstruktuuri ega tööülesandeid juhtkonna ja töötajate vahel. Läbivaks probleemiks keskmistes ja suuremates ühendustes (samuti KOVIDes) on info peatumine juhi käes ja kui lahkub juht, läheb temaga ka info. Alaline palgaline töäjõud on mõnes suuremas ühenduses. Vabatahtlikke ja uusi liikmeid värvata on Ida-Virumaal raske. Puudub traditsioon, vanemate eeskuju jms. Jõhvis osutus vabatahtlike kirjapanek mõttetuks. Vabatahtlikena tehakse palju tööd maapiirkondades, väga palju ka Sillamäel ja Narvas.

Suurel osal ühendustest puudub nii kontorivarustus kui arvutite kasutamise kogemus. Probleemiks on puudulik arvutiside. E-posti, avalikke internetipunkte ja raamatukogude arvuteid kasutatakse vähe.

Inimeste kaasamisel on ühendused vaid mõnel pool edukad (Nt on Sondas tugev kontakt KOVI ja ühenduste vahel. Kui Koduperenaiste Selts korraldab perepäeva, tuleb sinna kohale suur osa kogukonnast. Sondas on ka oma ümarlaud, kuhu kuuluvad KOV, vallavanem ja ühendused.)

Jõhvis üritati enne valimisi noori aktiivselt kaasata. Pettumus oli suur, kui selgus, et potentsiaalsete valijate asemel oli tegemist hoopis konkurentidega (Jõhvi Noorte Parlament). Kolmandas sektoris on esindamata ilmselt töötud ja sotsiaalselt tõrjutud.

Majanduslik elujõulisus 2,5

Suur osa ühendustest tegutseb kitsal territooriumil, ometi tuleb nende rahastus mitte kohapealt, vaid kaugemalt (fondid, abiprogrammid vms). Ei puudu ka kohalike ettevõtete toetus. Kindel toetajate ring on olemas vaid mõnel puhul ning seotud traditsiooniliste üritustega (Avinurme Pütilaat, külaseltside suveüritused vms). Püsi-lepinguid finantseerijatega üldiselt ei ole. Enamikel ühendustel pole liikmemaksu või see on sümbolne. Madal elatustase maakonnas mõjutab omakorda ühenduste toimetulekut.

Ühendusi teatakse hästi, kui nende tegevus on traditsiooniline või heategev, mitmel pool ka siis, kui nad täidavad KOVIDe ülesandeid. Muude funktsioonide puhul on raskem toetust leida. Kuid KOVIDega teenuste osutamiseks sõlmitud lepingud ei pruugi alati tähendada edu. On paiku, kus ka ilma lepinguta on suhted väga head (Sonda) ja paiku, kus lepingutest hoolimata asi ei edene (Kiviõli). Teenuste, toodete või varade üürimisest saadav tulu annab ühendustele vaid veidi lisasissetulekut.

Mitterahalist toetust (ruumide või vara tarvitada andmine jms) saadakse üsna rohkesti, kuid ühendused ei oska seda sageli hinnata. Vabatahtlikku abi kogukonnalt saadakse samuti (nii töötab nt külade esindus). Aga noorsootöö puhul ei tule sihtgrupilt raha ega ka aktiivset vabatahtlikku toetust. Nüüd püütakse Ida-Virumaal vabatahtlike tööd ka registreerida. Ainult vabatahtlike tegevusele ei saa aga kauaks loota, kuna inimesed ei taha pöörata endast anda nii palju.

Valdavalt ei tee ühendused aastaelarveid, üldjuhul on projektielarved. Finantskontrolli mehhanismina vaadatakse sageli vaid aastakoosolekul üle juhatuse aruanne.

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 2,5

Ühenduste ja poliitikute vaheline side on nõrgavõitu. Ühendused suudavad mõjutada avalikku poliitikat olenevalt valdkonnast, nt maal on hakatud poliitikat mõjutama külade liikumise kaudu.

Koalitsioone probleemsete küsimuste lahendamiseks moodustatud ei ole. Ida-Virumaal (Kohtla-Järvel, Jõhvis) ajab igaüks oma asja. Kampaaniad pole enamasti olnud efektiivsed; meenutada võib kunagi edukat tegutsemist vanametalli kokkuostu vastu, mis on aktuaalsuse kaotanud.

Enamik liikumisi ei ole pürginud poliitikasse. Mehhanismid selleks, et ühendused saaksid osaleda poliitilises protsessis (ümarlauad, volikogude komisjonid) on olemas, aga neid ei kasutata. Inimesed ei tea, kuidas mõjutada poliitikat kohalikul tasandil ja edu pole üldiselt näha, mõned erandid välja arvatud (Jõhvis on olemas noortekeskuse koostatud Jõhvi noorsootöö arengukava). Mitmetes väiksemates kohtades on ühendused sageli "hallid kardinalid", kes mõjutavad oma liikmete kaudu kohalikku poliitikat. Tegutseb tarbijakaitse, korteriühistud on tõstatanud küsimusi, Narvas võeti ühenduste abil tähelepanu alla narkomaania, Jõhvis tegid puuetega inimesed ratastoolides demonstratsiooni, et osutada nende jaoks ebasõbralikule linnakeskkonnale.

Teenuste osutamine 3,4

Teenuste valik on mitmekesine, kuid nad pole laialt levinud. Üldiselt pakuvad ühendused kogukonnast lähtuvaid teenuseid, kuid kogukonna ja sihtgrupi vajadused võivad vahel lahkneka. Väheste ühenduste teenused ja kaubad on mõeldud ka laiemale sihtgrupile, kui ainult ühenduse enda liikmed (hooldekodud, noortekeskus). Müügis puudub kasumi pool ning see pidurdab arengut. Pole midagi investeerida arendusse või koolitustesse. Hea, kui saadakse kulud tasa, hinda ei osata kalkuleerida. Alati pole see ka võimalik – noortekeskuse, hooldekodude või külaelanike näol on tegemist maksujõuetu sihtgrupiga. Seetõttu ei saa ka kõrvalteenuseid välja arendada. Tegemist on ka väärtushinnangute probleemiga – nt koolitust ei peeta investeeringuks.

Riik pakub harva toetusi või lepinguid teenuste osutamiseks (Sondas on nt kultuuriteenust pakuvad seltsid). Enamasti on initsiatiiv ühendustepoolne, st teenuseid võimaldatakse, aga ei pakuta. Riik ei esalda ühendusi.

Infrastruktuur 2,4

Kord nädalas on Jõhvis võimalik kasutada Rakveres asuva Virumaa MTÜde Tugikeskuse nõustamist, aga sellest jääb maakonnale väheseks. Narva MTÜde Tugikeskus on orienteeritud venekeelsele elanikkonnale ja Narva-keskne (Avinurmest Narva ei jõua). Infot ja nõustamist pakub ka külade esindus, aga nad ei ole professionaalid. Tugikeskuste teenused on seni olnud tasuta. Info keskuste tegevusest pole alati piisav ja ühendustele kättesaadav. Probleemiks on esimene etapp – leida keskus üles. Rakvere tugikeskuse kohta on küll saadaval voldikud jms info, aga Ida-Virumaa inimene ei lähe Lääne-Virumaale ja vastupidi. Tugikeskuste võrgustik peaks arvestama loomulikke tõmbekeskusi. Selle järgi on vajadus: nt Kohtla-Järve soosib praegu oma kolmandat sektorit (ringid, taidlus) hästi, aga kui nende tegutsemiskeskond peaks muutuma, siis on koolitus hädavajalik.

Omavahel jagavad ühendused infot väga vähe. Valdkonniti on võrgustikud kujunemas, puuduvad aga tehnilised võimalused. Huvide esindamise süsteemi välja kujunenud ei ole. Peamiselt teevad seda konkreetsed isikud. Narvas, Sillamäel, Kiviõlis ja Kohtla-Järvel on olemas tarbijakaitse, korteriühistute liidud, vähemusrühvuste ümarlaud. Jõhvis on kujunemas Kultuuri Nõukoda.

Ühenduste koostööst kohaliku äri- ja avaliku sektori ja meediaga on vähe näiteid. Kõige paremini laabub see Narvas, ka Avinurmes ja Sondas. Eri sektorites ei teata koostöö võimalusi ja kasu. Koostöö KOVidega sõltub konkreetselt paigast. Kohaliku äri-sektori toetus on olemas, aga mittetulundussektorit ei võeta võrdväärseks ja see on alavääristav.

Avalik imago 2,6

Ühenduste tegevust ei kajastata kohalikul tasandil just positiivselt. Ajaleht *Põhjarannik* avaldab küll palju materjali, aga sageli skandaalses valguses. Venekeelsetes lehtedes on positiivset infot kergem edastada. Ka väiksemates kohalikes lehtedes ilmub ühteist. *Põhjarannikule* ei julgegi paljud ühendused infot anda, peab valima, sest üks halb artikkel võib tuua palju kahju. Hea on see, et hinnavahe sotsiaalse teavitamise ja ärilise reklaami vahel on olemas.

Avalikkus ei mõista ühenduste ja kolmanda sektori olemust. Võib-olla varjutab arvamust ajakirjandusest läbi käinud negatiivne info. Tegevust toetatakse sõltuvalt valdkonnast ning ühenduse juhust. KOVide ja keskkvalitsuse ametnikel on ühendustest positiivsem arvamus kui ärisektoril, kuid ühenduste kui kogukonna väärtusi avava võimaluse või kui usaldusväärse ekspert- ja infoallika peale loodetakse harva (nt Jõhvi noorsookeskus teeb koostööd nii Haridusministeeriumi kui Integratsiooni SAga.).

Eetikakoodeksist omavahel räägitud ei ole.

Arutelu toimus: 05.12.2002 Jõhvis

Arutelu juhtis: Riin Kranna

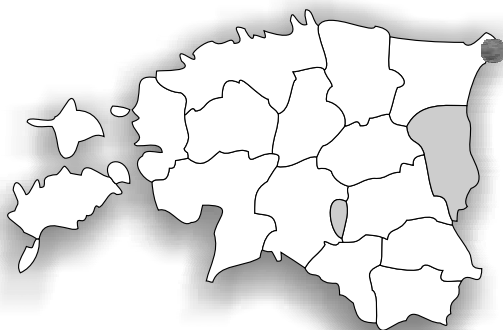
Kirjutas: Siim Pede

Arutelul osalesid:

1. Arvo Lekk, EMÜ esinduskogu, arvo.lekk@mail.ee
2. Krista Pedak, MTÜ Ida-Virumaa Külade Esindus, 050 87 472, ivke@hotmail.ee
3. Marika Markus, Jõhvi Noortekeskus, (033) 70 430, 055 592 522, jnk@ank.ee
4. Natalie Neigla, Jõhvi Kultuurikeskus, (033) 72 772, info@johvikeskus.ee
5. Samuel Golomb, Seltsing Lääne-Viru Vene Klubi, 055 901 782, samuel.golomb@mail.ee
6. Vaike Salveste, MTÜ Virumaa Info- ja Koolituskeskus, 052 89 623, virumaa.tugikeskus@mail.ee

NARVA

Pindala - 84,54 km ²	0,19 %
Rahvaarv – 68 117	5%
MTÜ - 618	
SA - 7	
Kokku – 625	3 %

*Eraldi ümarlaud/arutelu toimus Narvas.
Kasutatud olid ka Sillamäe ühendused. Arutelu toimus vene keeles.*

Organisatsioonide tegutsemisvõime 3,1

Enamik ühendusi on juba põhikirjas selgelt määratlenud oma missiooni ja eesmärgid ning tegutsevad neist lähivõimalikult. Enamasti on nendes ühendustes, mis tegelevad territooriumil oluliste küsimustega, olemas pikaajalised ja teadlikud plaanid. Tegevus on praktiliselt alati suunatud selgelt määratletud sihtgrupile, kuigi leidub ka erandeid. Osa ühendusi ilmutab aktiivsust vaid tegevuse algstaadiumis. Paraku mitte kõigil ühiskonnagruppidel ei ole ka tavaks ühenduste kaudu väljendada oma erinevaid huve ja nõudmisi.

Kuigi ühendustes on selgelt määratletud juhtimisstruktuur ning jagatud tööülesanded juhtkonna ja töötajate vahel, sõltub küllalt palju ühenduse juhist. Töös kasutatakse nii alalist kui ajutist palgelist jõudu, kuid paljudes ühendustes on kogu tegevus vabatahtlik. Kuna projektirahades pole sageli ette nähtud töötasu projektjuhtidele, peidavad ühendused palgad muude teenuste alla. Milline on sellise tegutsemise osakaal, pole võimalik vastata. Ühendustele võib osutada kompromiteerivaks projektide tegemine vaid suunas, mis on parajasti *mainstream*. Ikka veel on levinud legend-arvamus, et kirjuta projekt ja raha tuleb. Narva puhul näiteks saab hõlpsalt raha eesti keele õppimiseks-õpetamiseks.

Finantseerimissüsteem ei luba ühendustel enamasti tehniliselt varustust soetada (projektidest võib tavaliselt raha küsida ainult sidekuludeks). Varustuse puudumine jaotab juba iseenesest ühendused kaheks. E-posti ühenduseks kasutatakse avalikke internetipunkte ja raamatukogude võimalusi.

Majanduslik elujõulisus 3

Ühenduste peamised rahastusallikad on: 1) eraannetajad, 2) fondid, 3) programmid. Umbes $\frac{3}{4}$ rahastusest tuleb eraannetatelt ja fondidest ning umbes $\frac{1}{4}$ programmide ja KOVIDelt. Kohalikke suuri ühiskondlikele teemadele keskendunud filantroope õieti ei ole. Toetusi ning raha antakse peamiselt isiklike huvide eesmärgil ja tuttavatele või antakse väga väikesed summasid. Ühendused saavad siiski ka mitterahalist ja vabatahtlikku toetust oma kogukonnalt ja sihtgrupilt.

Toetust saadakse peamiselt rahalises vormis, aga ka vabatahtliku töö näol. Kindlat rahaliste toetajate ringi ei ole paljud ühendused leidnud. Enamikel jagub toetusi vaid kõige hädavajalikumaks. Kui liikmemaksud välja arvata, saaks püsivatest toetustest rääkida alles siis, kui riigi tasandil oleks süsteem, mille abil neid jagada. Riik ei ole aga valmis seda veel tegema.

Ühendused tegelevad liikmete värbamise ja sihtgrupi arendamisega, sest mida rohkem inimesi, seda rohkem potentsiaalset tasuta reklaami. Samas on organisatsioonides sageli ka nn ballasti, kes ei võta kunagi tööst osa. Kui pole tegemist parteiga, ei ole liikmete arv alati tähtis. Ühendused koostavad aastaearveid ning kasutavad vastavalt vajadusele erinevaid finantskontrolli mehhanisme.

Võimalusi tulu teenimiseks on tegelikkuses vähe. Teenuste ja toodete müügist või varade üürimisest saadav ühendustele märkimisväärset lisasissetulekut ei anna. KOVID ja äriühingud ühendustega teenuste osutamiseks eriti lepinguid ei sõlmi, kuigi selle suunas püüeldakse.

Eestkoste ja avaliku või valdkondliku poliitika mõjutamine 3

Sidemed poliitikutega eksisteerivad peamiselt linnavalitsuste tasandil. Narva ühendused on avaldanud mõju avalikule võimule rahaliste vahendite jaotamise osas. Seda arusaadavalt ühendustele, kuid mitte alati läbipaistvalt avalikkusele. Narvas tegutseb MTÜde Assotsiatsioon, mis on viinud läbi kampaania eesmärgiga tõmmata ühendustele rohkem tähelepanu. Sillamäel sellised näited puuduvad ja ühendustele vahendite jagamine pole läbipaistev.

Mehhanismid kohalikul tasandil poliitilises protsessis osalemiseks praktiliselt puuduvad. (Üleriigilisel tasandil on selline mehhanism olemas MTÜde ümarlaua, EMÜ esinduskogu ja ka programmi THEMIS – seadusloomefoorum, mis võimaldab kõigil kodanikel ja kodanikeühendustel öelda sõna sekka seadusloomesse – näol.) Vahenditevõimaluste ja Sillamäel ka struktuuri puudumisest hoolimata tehakse aga mitteametlikku *lobby*tööd ja esindatakse ühenduste huve. Kogu regioonis võib täheldada tendentsi kohalike võimude tähelepanu kasvu suunas ja dialoogi-valmiduse suurenemist.

Teiste samas valdkonnas tegutsevate organisatsioonidega jõutakse aeg-ajalt ühiste kokkulepetele, organiseeritakse ühisprojekte ja kohtumisi. Nende efektiivsus erinevates sfäärides varieerub. Tõhusamalt on suudetud poliitikat kujundada sotsiaal- ja kultuursfääris, areneb ka noorsoopoliitika. Keskkonnapoliitika osas või üldisele teabele juurdepääsu küsimustes on efektiivsus väiksem. (Nt MTÜ Sillamäe Rakendusökoloogia Keskuse katse teostada Soome lahe rannikul uuringuid 2001.a. juunis MTÜde, õpilaste ja üliõpilastega ühiste jõududega ei toonud edu, kuna riigiorganid keelustasid ekspeditsiooni töö avalduse tähtaegadest mitte kinni pidamise ettekäändel.)

Narva ühenduste kogukonnas mõneti teatakse, kuidas soodne seadusandlik ja korrastav raamistik võib ühenduste efektiivsust ja neile antavat toetust suurendada. Koostöö mõju osatakse hinnata. Sillamäel selline teadlikkus puudub.

Teenuste osutamine 3,6

Ühenduste poolt pakutavate teenuste nimekiri on küllalt mitmekesine. Ühendused tegelevad sellega, mida riiklikud asutused ei suuda pakkuda. Teenused ja kaubad on enamjaolt mõeldud ka laiemale sihtgrupile, kui ainult ühenduse enda liikmed. Kuid neid ei müüda teistele nii palju, kui ise soovitakse. Omakulude katmine kaupade ja teenuste müügist sõltub ühenduste arengust.

Valitsus ei tunnusta realselt väärtusi, mida ühendused saavad peamiste sotsiaalsete teenuste pakkumisel lisada.

Infrastruktuur 2,6

Ühendustele mõeldud tugistruktuurid on olemas. Tegutseb Narva MTÜde Tugikeskus, mis kuulub üle-eestilisse tugikeksuste võrgustikku. Teenuste maksumus on enam-vähem jõukohane ja pakutavad teenused vajalikud ja tasemel. Informatsioon tugikeskuste kohta ei ole alati piisav ja ühendustele kättesaadav.

MTÜde tugikeskuse ja veel mõne organisatsiooni näol on olemas infot jagav võrgustik. Omavahel vahetavad ühendused teavet nigelalt. Üleriigilisel tasandil esindab ühenduste huvisid nt EMÜ Esinduskogu, kohalikul tasandil Narva MTÜde Assotsiatsioon ja MTÜde Ümarlaud linnapea juures. Koostöö KOVidega üldiselt sujub, aga iga uue võimu tulekuga tuleb kõike uuesti nullist alustada. Koostöö kohaliku äriaga ei suju just hästi. Eri sektorites ei olda alati teadlikud võimalustest ja kasust, mida annaks koostöö ühiste eesmärkide nimel.

Elementaarne ühenduste juhtimisalane koolitamine kohapeal on kättesaadav, spetsiifilisemad koolitused aga mitte. Koolitusmaterjale ning vastavad raamatuid kohalikus keeles (vene keeles) napib.

Avalik imago 2,6

Ühenduste tegevust kajastatakse nii kohalikul kui üleriigilisel tasandil positiivses valguses, kuid seda tehakse peamiselt projektiinfo ja reklaami tasemel. Ühendused püüavad küll tutvustada ja reklaamida oma tegevust ise

(tehakse buklette jms), kuid nad on huvitatud ka endi tegevuse kajastamisest ajakirjanike poolt. Meedia ühenduste rollist kodanikuühiskonnas analüüse ei tee. Ajaleht *Forum* ja saatesari "Kolmas sektor" ei täida oma ülesannet piisavalt. Hinnavahe sotsiaalse teavitamise ja ärilise reklaami vahel on olemas.

Oma liikmetel on ühendustest on tunnustav arvamus. Teised tavaliselt ühendusi eriti ei tea ja seega puudub neil ka arvamus. Avalikkus ühenduste olemust pigem ei mõista ning on nende tegevuse suhtes üldiselt ükskõikne. KOVID ja riigiametnikud on ühenduste suhtes umbusklikud, äri sektor suhtub ühendustesse vahel aga lausa halvaks panuga.

Kokkuvõtvalt on Narva ühendused aga väga koostöövalmid ja näevad probleeme pigem vahes ideaalist.

Arutelu toimus: 12.02.2003 Narvas

Arutelu juhtis: Tiit Riisalo

Kirjutas: Siim Pede

Arutelul osalesid:

1. Aleksander Jefimov, MTÜ Narva Noorte Juristide Ühing, 056 459 212, a.jefimov@mail.ru
2. Anastassia Lodeikina, MTÜ Uus Põlvkond, 055 676 006
3. Angeline Liiv, Narva LV Arengu- ja Projektide Osakond, (035) 990 47, areng@narva.ee
4. Anton Võlitok, Narva Noorte Reformiklubi, 055 823 55, est.post@mail.ee
5. Hilje Õunapuu, Eesti Ametiühingute Keskliidu Virumaa Osakond, 052 493 26, hiljeoun@hotmail.com
6. Maria Terebilina, Narva LV Arengu- ja Projektide Osakond, (035) 990 44, maria.terebilina@narva.ee
7. Marina Jannsen, Rakendusökoloogia Keskus, (039) 243 56, erhard@estpak.ee
8. Natalja Umanova, MTÜ Igale Lapsele Oma Kodu, (035) 750 05, natalia_lok@gala.net
9. Oleg Rozakov, MTÜ Ida-Virumaa Tööandjate Liit, (039) 291 59, 050 643 31, ozsvta@silmnet.ee
10. Olga Fomina, MTÜ Päikene, 055 629 75
11. Sergei Gorlats, MTÜ Narva 2000, 052 117 33
12. Stanislav Morozov, MTÜ Inter Pares, 055 683 531, interpares@hotmail.ee
13. Tatjana Lasimer, Narva MTÜde Tugikeskus, (035) 992 52, ngo.nbas@mail.ee
14. Valentina Gorkunova, Sillamäe Sotsiaalabi Arenduskeskus, (039) 292 99, gorval@hotmail.ee
15. Vladimir Naumov, MTÜ Uus Sild, 055 681 585, newbridge@mail.ru

Lõpetuseks

Lugeja võib mõelda – mis kasu on sellisest küsimustikust? Veel enam: mispärast peab niisugust küsitlust ikka ja jälle korraldama?

Igasuguses uurimistöös, nagu elus üldse, on oluline järjepidevus. Nagu näiteks sportlase treeningute puhul, nii ka kõikvõimalike uuringute puhul on tähtis järjepidevus. Katkestuse korral tuleb mitmeski mõttes uuesti otsast peale alata. Järjepidevus aitab aga areneda ja saada paremaid, täpsemaid, kvaliteetsemaid tulemusi. Eesti ühenduste uurimise tava on seni veel lühike ja toetub suuresti välismaisele abile. Ühenduste kogukonna omavaheline suhtlus oli aastaid nõrk ja tagasisidemehhanismid puudulikud. EMSLi seekordne uuring on üks järjekordne samm loodetavasti pikaajalises katkematus protsessis. Pikema aja jooksul pidevalt tagasisidet saades, on meil võimalik jälgida ühendustega arengut hoopis avaramas perspektiivis. On võimalik hinnata edusamme või tagasiminekuid ning sellele vastavalt suunata ka oma tegevust. EMSLi küsitlus on teatavas mõttes USAIDi ja CIVICUSe korraldatavate uuringute järglane. Samu küsimusi kasutades saame osaleda regionaalsete ning ülemaailmsete indeksite koostamises, mis võimaldab end teiste maailma riikidega võrrelda. Seekord üritasime me aga minna võimalikult "rohujuure tasandile". Küsitlesime maakondade kohapealseid tegijaid ja eksperte, mis end igati õigustas. Saadud info erines mõnevõrra üleriigiliste ekspertide hinnangutest möödunud aastal. Lisaks andsid maakondades toimunud ümarlauad erilaadsetele ühendustele võimaluse omavaheliseks kontaktiks. Mis oli aga võib olla veel tähtsam – selliselt oma tegevust kriitilise pilguga üle vaadates oskavad ühendid ehk üha paremini oskuse tegeleda eneserefleksiooniga järjepidevamalt.

Hinnangud-arusaamad selginesid sarnaselt möödunud aastale, kuigi oli ka erinevusi. Nagu arvata võis, kerkisid esile mitmed probleemid, mis on ühised paljudele ühendustele üle maa. Kuigi seadusandlik keskkond sai uuritavatest mõõtmetest kõrgeima hinde, põhjustab see samal ajal kõige enam arusaamatusi. Segadused raamatupidamise, maksude ja soodustustega võivad muuta ühenduste tegevuse usumatult keerukaks. Nagu juba palju aastaid, on tegevuse projektipõhisus ühelt poolt ühendustele toeks, teiselt poolt lausa Achilleuse kannaks. Võitlus projektide pärast turul võib muuta tegevuse hüplikuks ja närviliseks. Seda rõõmustavam oli tõdeda, et enamik ühendusi lähtub oma tegevuses siiski missioonist ja pikemaajalistest eesmärkidest. Probleemiks on kohanemisoskus muutunud ühiskonnas, kus tuleb ellu jäämiseks leida n-ö oma "turunišš". Riikliku sektori poolset toetust või teenuste ostmist esineb endiselt vähe. Paistab, et ühenduste elujõulisuse määravad suuresti ära kolmanda sektori infrastruktuur ja tugistruktuurid. Rõõmustav oli jälle kord tõdeda, et EMSLi asutatud ja koordineeritavad 9 maakondlikku MTÜde tugikeskust on jätkuvalt väga vajalikud ja tõhusaks abiks oma maakonna ühendustele. Avalikkuse arusaam ühendustest näib olevat üsna positiivne, kuigi täpsem oleks vast öelda, et üldine arusaam (tegelikult) peaaegu puudub. Ühenduste eneseteadlikkus ja sõnajõud on veel väike ning üleriiklik meedia kajastab ühendusi endiselt väga kahvatult.

Küsitluses maksimumhinde saamine eeldanuks kõrgemat arenguastet. Tõsi, praegu ei ole alust hinnata kolmanda sektori väljundit keskmiselt enamaks kui rahuldavaks, kuid kindlasti pole põhjust kurvastada, areng on tuntav. Pealegi ei kajastanud küsitlus kuigi palju meie ühenduste suurimat väärtust – ettevõtlikke ja aktiivseid inimesi. Mõõdupuud oli lihtsalt teistsugune. EMSL sai ühendusi selliselt mõõdistades väärtuslikku informatsiooni, mida oma edasises tegevuses kasutada. Omamoodi oli see testiks juba tehtule – kas oleme tegelenud õigete asjadega. Maakondlikud kokkusaamised toredate inimestega tugevdasid aga usku ühenduste tulevikku.

Me täname kõiki, kes osalesid aruteludel ning USA saatkonda projekti toetamise eest!

Riin Kranna

Kristina Mänd

Siim Pede

Tiit Riisalo

17.03.2003

MISON

EMSL,

KELLE

JAKS

Mis on EMSL?

EMSL on Eesti suurim avalikes huvides tegutsev mittetulundusühinguid ja sihtasutusi liitev katusorganisatsioon, mille liikmeskonda kuulus 2002. aasta lõpul 90 organisatsiooni.

EMSLi **põhieesmärkideks** on Eestis tegutsevate mittetulundusühingute ja sihtasutuste ühistegevuse arendamine, oma liikmete huvide eest seismine ja nende esindamine, ühistegevuse heade tavade tutvustamine ja rakendamine ning avalikkuse ja oma liikmete kaasamine kodanikuühiskonna arendamisse Eestis. EMSL soovib olla võrdväärne partner teistele organisatsioonidele, valitsusasutustele, ettevõtetele ning kodanikele Eesti kodanikuühiskonna loomisel.

EMSLil on kaks programmi. **Info- ja tugiprogramm** tegeleb trükistega ning ühenduste teavitamise, nõustamise ja koolitusega Tallinnas asuva infokeskuse ning üheksa maakondades asuva tugikeskuse kaudu. **Arengu-programm** hõlmab kodanikuühiskonna arendamist, seadusloomet, koostööd avaliku ja ärisektoriga, suurürituste korraldamist ja rahvusvahelisi projekte.

Viimastel aastatel on EMSLi tegevus olnud äärmiselt aktiivne nii organisatsiooni sees kui ühiskonnas tervikuna. Suurt tähelepanu on pööratud EMSLi sisemisele tugevdamisele, rahalise olukorra stabiliseerimisele, liikmeskonna arendamisele, projektitaotluste esitamisele, ürituste korraldamisele, filantroopia arendamisele, Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlause (EMÜ) esinduskogu töös osalemisele, suhetele avaliku sektoriga, koostööle kohalike omavalitsustega ning uute partnerite leidmisele.

EMSL 2002. aastal

10. oktoobril 11-aastaseks saanud EMSL ajas 2002. aastal väga aktiivselt ja tõhusalt vabariiklaste ühiseid asju. Eelkõige tuleks mainida aktiivset osalust 2002. aasta detsembris Riigikogu poolt heaks kiidetud Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsiooni (EKAK) ettevalmistamisel. Lisaks sellele osales EMSL üldises Eesti kodanikuühiskonna arendamises mitmel viisil, millest tähtsaimateks on töö EMÜs, pöördumised minis-teenistuste ja töögruppide poole, kohtumised siseministeeriumi ja Riigikogu liikmetega ja valimiseelse erakondade avaliku kuulamise korraldamine. Samuti andis EMSL suure panuse ühenduste eetikakoodeksi loomisesse.

2002. aastal jätkus EMSLi üheksa tugikeskuse nõustamistegevus maakondades. Mitmes maakonnas on tugikeskus kohaliku mittetulundustegevuse võrgustiku mootor. Tänu tugikeskustele väheneb geograafiline lõhe riigis ja on paranenud ühenduste suhted kohalike omavalitsustega.

Kevadel toimusid väga edukad ja nõutud EMSLi koolitused sotsiaalküsimustega tegelevatele ühendustele. Neljandat aastat korraldas EMSL suvekooli.

Kolmanda sektori jätkusuutikkust käsitlevad ümarlauseid 15 Eesti maakonnas olid vajalikud, sest andsid võimaluse hinnata mittetulundussektori olukorda kogu riigis. Esiteks sai EMSL teavet üle-eestilistest tugevustest ja nõrkustest, millele EMSL võiks edaspidi keskenduda. Teiseks oli äärmiselt mõttekas panna alus süsteemile, mille alusel maakonnad saavad end omavahel võrrelda. Sellest on kirjutatud raamatu esimeses osas.

EMSLil on hästitoimiv ja külastatav veebileht ning EMSL jagab oma liikmetele ja teistele huvilistele infot meililistide kaudu.

EMSLi trükised on väga populaarsed. Neli korda aastas ilmub infoleht, mis on Eesti parim sektori enda sees välja antav mittetulundusliku tegevuse kajastaja. 2002. aastal andis EMSL välja kogumiku 2001. aasta mittetulundusühenduste konverentsist "Nägemusest muutusteni" ning kordustrukü marketingiõpikust "Heategevust puudutav käsiraamat ettevõtjatele". Märkimist väärib ka EMSLi töötajate sagedased esinemised ajakirjanduses.

EMSLi rahvusvahelises tegevuses oli peamine rõhk suunatud Eesti ühenduste edu ja EKAKi tutvustamisele. EMSL ise korraldas neli välisreisi mitmetele Eesti ühendustele. Seoses Eesti peatse liitumisega Euroopa Liiduga (EL) liitus EMSL aktiivselt EL struktuurifondide kasutamise ettevalmistamisse ning osales tööühmades sotsiaalse partnerina.

Areng EMSLi siseasjades oli 2002. aastal samuti märkimisväärne. 6.-8. veebruarini toimus Pärnus EMSLi nõukogu koolitus (*Board Development*), mille eesmärk oli õppida spetsialisti abiga põhjalikumalt tundma nõukogu olemust ja rolli, erinevaid nõukogu tüüpe ja head juhtimist, nõukogu liikmete vastutust ja volitusi ning huvide konflikti vältimist. Lähemalt analüüsiti EMSLi nõukogu toimimist, suhteid nõukogu liikmete ja esimehe ning nõukogu ja juhatuse vahel.

Sügisel valiti EMSLi nõukokku mitu uut liiget ja uueks esimeheks valiti Eesti Caritas juht Lagle Parek. Paranes ka EMSLi suhtlemine liikmetega. EMSL kaasab liikmeid erinevate otsuste vastuvõtmisesse, annab neile regulaarselt teavet ning hoolitseb selle eest, et liikmetega oleks pidev side. 2002. aastal valmis internetipõhine liikmete andmebaas ning koostati liikmetele mõeldud teenuste pakett.

Alates 2002. aastast kasutab EMSL audiitori teenuseid. Nõukogu nimetas audiitoriks Taavo Saviku S&S Konsultatsiooni ASist.

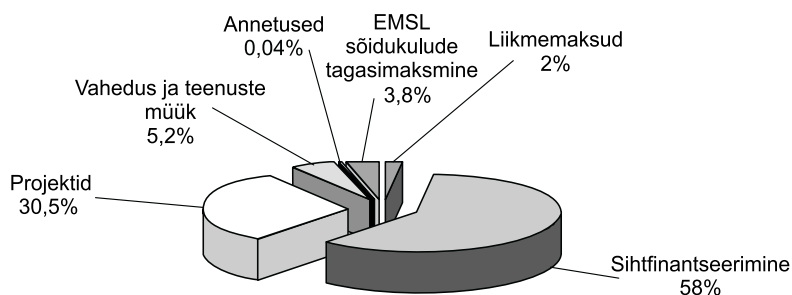
Uutest edukatest projektidest tuleks välja tuua filantroopiaprojekt, mille raames anti välja õpetlik trükkis ettevõtetele ja korraldati Äripäeva konverentsil paneel ettevõtja sotsiaalsest vastutusest. Samuti avaldati mitmeid artikleid ajakirjanduses, korraldati koolitusi ja jagati selgitusi maksupoliitika teemal. Äripäeva konverentsil ettevõtja sotsiaalset vastutust puudutava diskussiooni tekitamist peab EMSL üheks aasta olulisemaks saavutuseks, sest sellega jõuti väikeste ressurssidega olulise sihtgrupini.

Paljud koostööpartnerid peavad EMSLi üheks tugevaimaks küljeks oskust inimesi mitteformaalse suhtlemise kaudu ühendada. Kolmanda sektori organisatsioonide kokkutoomine on EMSLi üheks oluliseks ülesandeks ja see roll on täita kõikidel EMSLi koolitustel, suvekoolidel ja teistel üritustel. EMSL loob ruumi mitmekesisusele ja teineteiselt õppimisele Eesti kolmanda sektori sees. Heategevusliikule ja kodanikualgatuslikule tegevusele tähelepanu pööramiseks ja selle parimate tegijate tunnustamiseks korraldas EMSL kuuendat korda aasta tegijate tunnustamisürituse "Aasta parimad".

EMSLile lisandus 2002. aastal mitmeid toetajaid ning EMSList on saanud mittetulundustegevuse ja kodanikuühiskonna tunnustatud ekspert. EMSLi sissetulek projektidest, sihtfinantseerimisest, liikmemaksudest, teenuste müügist, vahendustasudest ning koolitustest oli 2002.a. 3 779 132 krooni, liikmemaksud moodustasid 76 400 krooni (2%), sihtfinantseerimine 2 214 029 krooni (58%), projektipõhine finantseerimine 1 152 264 krooni (30,5%), vahendustasu ja teenused 194 413 krooni (5,2%) ning sõidukulude tagasimaksud 140 371 krooni (3,8%). EMSLi nõukogu liikmed tegid eraannetusi summas 1 655 krooni (0,04%).

EMSLi kulud 2002.a. olid kokku 3 456 106 krooni: sellest moodustas põhikohaga töötajate palgakulu 563 227 krooni (16,3%), lepinguliste töötajate palgakulud 121 592 krooni (3,52%), lisatasud 25 365 krooni (0,73%), büroo kulud 222 967 krooni (6,45%), muud tegevuskulud 62 799 krooni (1,82%). Tugikeskustele maksti tegevuseks välja 1 515 004 krooni (43,84%). Pangateenused olid 5 099 krooni (0,15%), koolitustega seotud kulud 242 655 krooni (7,02%), sisseostetud teenused 39 038 krooni (1,13%), trükised 90 484 krooni (2,62%), rahvusvahelised sõidud ja konverentsid 392 383 krooni (11,35%), ümarlaudad maakondades 51 230 krooni (1,48%), filantroopia projekt 119 000 krooni (3,44%) ja liikmemaksud 5 263 krooni (0,15%).

Uutest ülesannetest ja teemadest peame loobuma, kuid tänu oma võrgustikule ja headele suhetele enamike ühendustega saame ideid ja ülesandeid jagada.

EMSL sissetulekud aastal 2002

Info- ja tugiprogramm

Info- ja tugiprogrammi eesmärgiks on ühendustele info, nõustamise, koolituste, teenuste ja konsultatsioonide pakkumine. Seda teeb EMSL Tallinnas asuva infokeskuse ning üle Eesti asuva üheksa tugikeskuse kaudu. Info-programmi töö juht: Katrin Kala.

EMSLi infokeskus

EMSLi infokeskus on avatud kahel päeval nädalas ja pakub ühendustele tasuta nõustamist üldistes seadusandlust, raamatupidamist ja muud tegevust puudutavates küsimustes. 2002. aastal teenindati kokku 894 klienti, peamiselt Tallinna ühendusi ja elanikke. Infokeskuse tööd toetab peamiselt Balti-Ameerika Partnerlusprogramm ning teabepäevadest laekuv sissetulek.

Elektronposti teel vastati peamiselt seadusandlust, maksustamist ja raamatupidamist puudutavatele küsimustele. Tasulist juristi teenust kasutati seitsmel korral.

Lisaks kogub ja levitab infokeskus ühendusi puudutavat teavet (näiteks rahastamisvõimalustest, koolitustest ja tööpakkumistest). Infokeskuses on tööl üks spetsialist ning vajadusel tasuline jurist (tunnihinnaga 450 krooni). Projektinõustamist vajavad kliendid suunatakse vastavalt lepingule edasi OÜ Projektiexperti.

EMSLil endal on neli meililisti, kuhu saadetakse teavet mitu korda nädalas (89 aadressaadiga liikmete list, 171 aadressaadiga ühenduste list, keskuste list ja nõukogu list). Lisaks saadab EMSL regulaarselt infot mitmetesse teistesse avalikesse listidesse.

EMSLi veebilehel oli 2002. aastal 30 000 külastust. Sel aastal lisas EMSL oma veebilehele ka venekeelse versiooni ja täiendas inglisekeelset versiooni.

Infokeskus korraldab teabepäevi, mis on kõige nõutavamatel teemadel toimuvad 5-8-tunnised lühikoolitused. Teabepäevad on tasuta. 2002. aastal toimus viis teabepäeva, kus osales kokku 138 inimest 123 organisatsioonist.

Koolitused

Eraldi projektina pakub EMSL koolitust sotsiaalküsimustega tegelevate ühendustele, mida toetab Euroopa Liidu Access 1999 programm. 2002. aasta kevadel korraldas EMSL sotsiaalküsimustega tegelevatele ühendustele kaks kahepäevast koolitust Tallinnas ja ühe Tartus, kus osales kokku 45 inimest. Koolitustel käsitletud teemade seas olid organisatsiooni arendamine ja planeerimine, õigete võimaluste leidmine ja nende elluviimine, marketingi kasutamine ning *fundraising* ja varade arendamine. Tagasiside näitas, et koolituse juures hinnati kõrgelt nii sisu ja lektoreid kui ka üldist stiili ja positiivsust. 2003. aastal on plaanis projekti jätkata. 2002. aastal viisid EMSLi töötajad läbi ka üheksa tellimuskoolitust ning -loengut.

Trükised

2002. aastal andis EMSL välja neli numbrit kord kvartalis ilmuvat infolehte, mis saadetakse tasuta liikmetele, tugikeskustele, maavalitsustele, riigiasutustele ja Riigikogule ning mida jagatakse üritustel, koolitustel ja ülikoolides. Igast infolehdest leiab juhtkirja, ülevaate ühest piirkondlikust tugikeskusest ja ühest EMSLi liikmest, lisaks artikleid mitmetel päevakajalistel teemadel. Infolehed on muutunud populaarseks ning 2003. aastal on plaanis anda neile uus välimus ning suurendada mahtu.

2002. aastal andis EMSL välja kolm raamatut.

- 1) **Kogumik ettekannetest** ja mõtetest, mis olid arutusel teisel Eesti ühenduste konverentsil ja messil "**Nägemusest muutusteni**" 5.-6. novembrini 2001 Tallinnas. Toetas USA välisministeerium, maht 112 lk, tiraaž 1 000, jagatakse tasuta.
- 2) **Käsiraamat "Marketing: võimalus ja vahend tulemuste saavutamiseks"**. Maht 106 lk, tiraaž 500, müüakse poes ja infokeskustes, 2003. aastal ilmub teine kordustrükk.
- 3) **Käsiraamat "Koosta oma heategevusprogramm"** väikese ja keskmise suurusega ettevõtetele. Toetas Philip Morris OÜ, maht 30 lk, tiraaž 3 000, jagatakse tasuta.

Aastate jooksul on EMSL andnud välja 11 voldikut, 17 raamatut ja kaks kogumikku (lisaks viis kordustrukki). Infolehte on välja antud alates 1994. aastast.

EMSLil on ka oma raamatukogu, kuhu 2002. aastal lisandus 64 trükist, 19 ühenduste aastaraamatut ja 14 ajakirjanimetust. Raamatukogul oli 36 kasutajat, peamiselt ühendused ja üliõpilased. Kokku on raamatukogus umbes 600 trükist.

Arenguprogramm

Arenguprogrammi eesmärgiks on mõjutada kolmanda sektori arengut seadusandliku ja majanduskeskkonna mõjutamise ning üldsuse arvamuse kujundamise kaudu. Arenguprogrammi juht: Kristina Mänd.

Filantroopia arendamine

Et filantroopia ja sotsiaalse investeerimise alane tegevus Eestis hoogu koguks ja laiemat tähelepanu leiaks, käivitas EMSL Balti-Ameerika Partnerlusprogrammi toel projekti "Filantroopia arendamine Eestis" (1. mai 2002 – 30. juuni 2003). Projekti juhib Tiit Riisalo. Peamised eesmärgid ja tegevussuunad on järgmised:

- 1) Ühenduste suutlikkuse tõstmine – heatasemelise koolituse pakkumine ühendustele, kirjanduse ja õppematerjalide kättesaadavaks tegemine. EMSL korraldas koolitusi ärisektori koostöö teemadel, kus osales kokku sadu inimesi.
- 2) Ettevõtete kaasamine – ärisektori teavitamine ja diskussiooni tekitamine temaatiliste käsiraamatute, ajakirjanduslike materjalide ning arvamusiidrite kaudu. EMSL on kaasa aidanud teemakohaste ajakirjanduslike materjalide ilmumisele (Äripäev, Saldo, Director, Postimees, Foorum, Päevaleht, Kaubanduskoja Teataja, Ameerika Kaubandus-Tööstuskoja Infoleht, ETV, TV3) ning on andnud välja või aidanud välja anda trükiseid ettevõtja sotsiaalsest vastutusest ("Koosta oma heategevusprogramm", *Spirit – How Cause Related Marketing Builds Brands*). Lisaks osales EMSL Äripäeva ja Suurettevõtjate Assotsiatsiooni korraldatud Eesti Eduka Arengu Foorumi ettevalmistamisel ja vastutas seal ettevõtete sotsiaalset vastutust käsitleva ettekanneteploki korraldamise eest. Ettekannetega esinesid tunnustatud äri- ja arvamusiidrid (Music TV asepresident Tim Rosta, Saku Õlletehase juht Cardo Remmel, LHV juht Rain Lõhmus). Plokki modereeris EMSLi juhataja Kristina Mänd. Nii jõudis filantroopia sõnum ligi 200 Eesti äriiliidriini.

Tänu filantroopia projektile on EMSLi suhted erasektoriga tugevalt edasi arenenud. EMSLil on head suhted Eesti Kaubandus-Tööstuskoja ja Ameerika Kaubandus-Tööstuskojaga Eestis. EMSL saab oma koolitustes rakendada soodushinnaga KPMG, Baltic Computer Systemsi ja Projektiexpert OÜ spetsialiste.

Aasta alguses viibisid Eestis neljapäevasel visiidil inglise organisatsiooni Charities Aid Foundation esindajad. Visiidi eesmärgiks oli laialdase ülevaate saamine filantroopiast Eestis, mille tulemusena valmis selge kava, mille abil muuta filantroopia keskkonda Eestis.

Üheks EMSLi eesmärgiks on muuta Eesti maksupoliitika annetamist motiveerivaks. Esialgse lahendusena näemegi ühelt poolt selgitustööd olemasolevate võimaluste paremaks ärakasutamiseks ja teiselt poolt olukorra põhjalikku analüüsi.

Koostöö avaliku sektoriga

EMSL peab oluliseks ka koostööd avaliku sektoriga. EMSL on üks Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaura (EMÜ) idee autoreid. EMÜ on Eesti kodanikuühenduste pidevalt töötav kõigile avatud koostöövorm mittetulundussektori ja kodanikuühiskonna teemade käsitlemiseks ning suhete arendamiseks avaliku ja ärisektoriga. EMSLi juhataja on EMÜ esinduskogu kaasesimees.

2002. aastal suhtles EMSL aktiivselt Riigikogu liikmetega EKAKi suunal ning rahandusministeeriumiga Riikliku Arengukava tutvustamisel ühendustele. EMSL kommenteeris ka erinevaid ministeeriumide määrusi, kuid et tagasiside avaliku sektori poolt on nõrk, on raske hinnata meie tegevuse tulemuslikkust.

Avaliku ja kolmanda sektori koostöö arendamiseks kohalikul tasandil jätkas EMSL kolmandat aastat Suurbritannia saatkonna toetusel projekti, mille eesmärgiks on ümarlaudade vormis pakkuda ühenduste ja kohalike omavalitsuste esindajatele põhjalikumaid oskusi koostööks.

Seadusloomes toetas EMSL maksuvaba annetamise limiidi tõstmist. Nüüd saab äriühing ise valida, kas soovib annetada maksuvabalt mõnele rahandusministeeriumi nimekirjas olevale ühendusele 3% palgafondist või 10% möödunud aasta kasumist. Samas pidi hasartmängumaksuseaduse muutmisel EMSL ja terve kolmas sektor taanduma Riigikogu ja kultuuriministeeriumi surve ees, sest otsustati hakata rahastama uue kunstimuuseumi ehitamist sotsiaalsektorile mõeldud raha eest.

EMSLil on ühisprojekt Rahvusvahelise Mittetulundusliku Seadusandluse Keskusega (International Centre for Not-for-Profit Law, ICNLI), mille raames vaadatakse läbi ja parandatakse ühendusi puudutavaid seadusi. ICNLI ekspert töötab koos EMSLiga, korraldatud on maksundusküsimustele pühendatud ümarlaudu ja arutelusid. EMSL on saanud partneriks advokaadibüroo Raidla & Partnerid advokaadi Maiu Fischeri.

Kuna EMSLi puhul on tegemist avalikku arvamust kujundava ühendusega, kelle tähelepanekute ja ekspertiisiga arvestatakse, olid EMSLi töötajad kutsutud esinema paljudele üritustele ning meediasse. Peeti mitmeid olulisi kohtumisi, sh peaministri, siseministri, rahvastikuministri, Riigikogu saadikute, suursaadikute, erinevate liitude juhtide ning rahvusvaheliste organisatsioonide esindajatega.

Uuringud

EMSL peab oluliseks, et tekkiks ülevaade Eesti kolmandast sektorist ning filantroopia alasest tegevusest. Planeeritud on statistika korrastamine ning tudengite kaasamine, kes võiksid kirjutada neil teemadel diplomitöid. EMSL tegi koostööd poliitikauuringute keskusega PRAXIS ning osales projekti "Eesti mittetulundussektori kohta käiva statistika kogumine ja analüüsi korrastamine" kavandamise ja planeerimise töörühmas.

Koostöö ja ühishuviprojektid

EMSL teeb koostöö- ja ühishuviprojekte teiste ühendustega. Projekti "Euroopa Eestisse" eesmärgiks on Norra ja Eesti ühenduste koostöö arendamine eelkõige kohaliku omavalitsuse ja ühenduste koostöö, võrdõiguslikkuse ning vabatahtlikkuse valdkondades. Projekti toetab Norra saatkond. Projekti esimeses etapis külastasid Eesti ühendused Norrat, 2003. aastal toimub ühisseminar Tallinnas.

2002. aasta sügisel esitasime koos Eestimaa Looduse Fondiga (ELF) Balti-Ameerika Partnerlusprogrammile projekti keskkonnamõtjude hindamiseks organisatsioonides. Peataotleja on ELF, EMSL on "katsejänes" ning EMSLi keskkonnaaruanne valmib 2003. aasta kevadel.

Lisaks planeeritud tegevustele pöörduetakse EMSLi poole sageli ka palvega nimetada oma esindajaid töögruppidesse, komiteedesse, koguda ettepanekuid ja arvamusi või osaleda mõne projekti väljatöötamisel (rahandusministeeriumi poolt algatatud komisjon Riikliku Arengukava (RAK) valmimiseks ja hindamiseks, keskkonnaministeeriumi poolt kokku kutsutud Säastev Eesti 21 juhtkomisjon).

Suurüritused

EMSL organiseerib üle-eestilisi üritusi, et tõsta inimeste teadlikkust mittetulundussektorist, selle tegemistest ja rahvusvahelistest arengutest kodanikuühiskonnas. Suurüritused on olulised, sest need toovad kokku inimesi erinevatest piirkondadest, valdkondadest ja asutustest ning annavad kodanikuühiskonna arengule ühtsena suuna.

Aasta tegijate tunnustamine

21. veebruaril 2002 austati Tallinna raekojas 2001. aasta parimat mittetulundusühingut, sihtasutust, vabatahtlikku, eraannetajat ja sponsorfirmit. Konkursi märksõnaks oli innovaatilisus.

Tunnustuse pälvivid:

aasta mittetulundusühing – VANURITE ENESEABI JA NÕUSTAMISÜHING
aasta sihtasutus – EESTIMAA LOODUSE FOND
aasta sponsorfirma – AS FALCK BALTICS (Urmas Sõõrumaa)
aasta annetaja – Perekond Pajuste pärandvara
aasta vabatahtlikud – AIME-MARE SUURJAAK ja ENDEL SUURJAAK – Mäe talu pererahvas
aasta EMSLi vabatahtlik – DAN MURUMETS
aasta missiooniga inimene – KAUPPO ILMET

Suvekool

EMSLi seekordne suvekool "Kodanikuühiskond ja kogukond" toimus Suurbritannia saatkonna toetusel 28.-30. juunini 2002. Laulasmaal ja selle peamiseks teemaks oli kogukond (kogukonna arendamine, organiseerumine, suhted kogukonna sees, ressursside jaotamine jne). Suvekooli ühe osa moodustasid ka töögrupid (kohaliku arengu fondid, ühendus ettevõtte partnerina, seltsid ja seltsingud kogukonnas, head tavad kohalike omavalitsuste ja kodanikuühenduste koostöös). EMSLi neljas suvekool hinnati sisult ja tehniliselt teostuselt osalejate poolt väga heaks. Osalejaid oli 78.

Rahvusvaheline tegevus

EMSL on rahvusvaheliselt tuntud ja tunnustatud organisatsioon. EMSLi töötajaid ja tugikeskuste koordinaatoreid on kutsutud esinema ettekannetega mitmetele rahvusvahelistele seminaridele ja konverentsidele. Eriti tuntav on see EKAKi ja tugivõrgustiku valdkonnas ning EMÜ esinduskogu kogemuste jagamisel.

EMSLi tähtsaimaks projektipartneriks on Rahvusvahelise Mittetulundusliku Seadusandluse Keskus (International Centre for Not-for-Profit Law, ICNL). EMSLi ja ICNLi ühisprojekti eesmärgiks on Kesk- ja Ida-Euroopa riikide kolmanda sektori jätkusuutlikkuse, ühenduste võrgustike ja keskuste elujõulisuse areng, seadusandlus ning eestkostete oskuste suurendamine. Lisaks EMSLile osaleb projektis veel seitse Kesk- ja Ida-Euroopa ühendust (Läti, Leedu, Sloveenia, Slovakkia, Tšehhi, Ungari ning Poola keskused). Projekt algas jaanuaris 2002.

EMSL ise saab nõuandeid kolmes valdkonnas: filantroopia arendamine, ühendusi puudutava seadusandluse muutmine (eriti avalikes huvides teenivate ühenduste temaatika ning annetamist ja vabatahtlikkust puudutav seadusandlus) ja EMSLi majandustegevuse arendamine.

Lisaks nõu saamisele on EMSL palutud projektis osalema kui ekspert mittetulundusliku marketingi ning tugi-võrgustiku teemadel. EMSLi kogemustest ja koolitustest saavad kasu seitsme riigi ühenduste keskused.

EMSLil on ühisprojekt ka Poola Gdanski Regionaalse Mittetulundusühenduste Info- ja Arenduskeskusega (Eesti ühenduste ja kohalike omavalitsuste esindajad käisid Poolas õppereisil, samuti avaldati materjalide põhjal trükis).

EMSL osaleb Euroopa Fondide Keskuse (European Foundation Centre, EFC) ning Orpheuse programmi töös, kus on üle 30 liikme Ida- ja Kesk-Euroopa riikidest. EMSLi kompetentsi mittetulundussektori tugikeskuste võrgustiku koordineerimises, erinevate ühenduste koalitsioonide töös, EKAKi elluviimisel ning organisatsiooni strateegia kujundamisel on kasutanud mitmed võrgustiku liikmed. Kristina Mänd ja Katrin Kala EMSList osalesid 2002. aasta juunis Brüsselis EFC aastakonverentsil, Euroopa Liidu laienemise koolitusel ja Orpheuse võrgustiku aastakoosolekul.

EMSL on ka ise organiseerinud teistele ühendustele välissõite, nagu osavõtt Venemaal toimunud Balti mere riikide nõukogu (*Council of Baltic Sea States*) ühenduste foorumist ja Soomes toimunud seminarist ettevõtja sotsiaalsest vastutusest. Ühendused käisid ka Poolas ja Norras.

EMSLil on toimivad suhted kõikide Kesk- ja Ida-Euroopa sarnaste keskustega. Lisaks on EMSL olnud aktiivne saatkondade ja välisesindustega suhtlemises. Mitmeid kordi on EMSLi inimesed kohtunud Ameerika, Kanada, Norra, Iisraeli, Taani ja Hollandi saatkondade ning Euroopa Komisjoni Delegatsiooni juhtide ja töötajatega. Peamiselt on teemaks Eesti kolmas sektor ja EMSLi tegevus, EKAK, Euroopa Liit ja Eesti vajadused abisaamiseks. Oluline oli ka 17. juunil 2002. toimunud kohtumine Hollandi kroonprintsipi Willem Alexanderi ja printsess Maximaga.

EMSLi töötajad kutsuti 2002. aastal kõnelema mitmetele rahvusvahelistele üritustele. Enamikule üritustele on EMSL kutsutud kui üks esinejatest, mis annab võimaluse tutvustada Eesti saavutusi kodanikuühiskonna arendamisel, EMSLi tegevust. Kõik komanderingud on kaetud kutsujate poolt või projektidest.

1) 22.-24.02.2002 Kiiev, Ukraina

Rahvusvahelise Ameerika Ühendriikide Rahvusvahelise Abi Agentuuri (USAID) seminar (*8th Annual Meeting of Democracy Network and NGO Development Programs Directors*). Ettekanne Kristina Männilt teemal "DemNeti abiprogrammide kogemused ja õppetunnid Eestis. USAID abi efektiivne kasutamine ja soovitused tulevikuks".

2) 19.-21.03.2002 Ottawa, Kanada

Voluntary Sector Initiative's konverents Accord Foorum Kanada ühendustele ja valitsusele. Ettekanne Kristina Männilt teemal "Eesti õppetunnid ja kogemused EKAKi elluviimisel".

3) 26.-30.03.2002. Okinawa, Jaapan

Aasia ühenduste ja fondide konverents-seminar "Aasia dialoogis maailmaga". Ettekanne Kristina Männilt teemal "Mis ajendab kodanikuühiskonda Euroopas – Eesti kui Euroopa näide".

4) 19.-22.09.2002 Kopenhaagen, Taani

ASEM4People eelkonverents poliitilisele ASEM4 (Asia-Europe Meeting) konverentsile, kus said kokku 15 Euroopa Liidu ja kümne Aasia riigi juhid (600 osalejat esindasid rohkem kui 30 riiki Aasiast ja Euroopast). Osales Riin Kranna.

5) 25.-26.09.2002 Budapest, Ungari

Kodanikuühenduste festival CIVILIADA 2002. Põhikonverentsil "Sõltumatus ja partnerlus: kodanikuühiskond euroopaliku Ungari eest" avakõne Kristina Männilt, teemaks EKAK ja kodanikuühiskond Eestis.

6) 05-10.10.2002 Praha, Tšehhi

Caritas Euroopa korraldatud Euroopa laienemist käsitlev konverents. Osales Kristina Mänd.

7) 04.-06.11.2002 Strasbourg, Prantsusmaa

Euroopa Nõukogu kodanike foorum "Ühendused – võtmemängijad demokraatlikus valitsemises". Ettekanne Ülle Lepalt (Eesti Nägemispuuetega Inimeste Fond) EKAKist.

8) 03-04.12.2002 Brüssel, Belgia

Walesi Euroopa Keskuse jt korraldatud Euroopa Liidu teemaline ümarlaud "Kodanikuühiskond ning valitsemine". Ettekanne Mall Hellamilt kodanikuühiskonna ettevalmistamisest ja informeeritusest Euroopa Liiduga liitumisel.

EKAK – Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioon

EKAK on riiklik dokument, mis väljendab eesmärgi ja põhimõtteid, mille alusel mittetulunduslikud ühendused saavad osaleda riigi- ja ühiskonnaelu korraldamisel. EKAK määratleb olulised demokraatliku riigi põhimõtted, nagu riigi ja kolmanda sektori vastastikune tunnustamine, esindamine ja partnerlus. EKAKis räägitakse ka nende põhimõtete rakendamise ressursidest ja kontrollist. 12. detsembril 2002 kiitis Riigikogu EKAKi aplausiga heaks.

EKAKi idee sai alguse ÜRO Arenguprogrammi (UNDP) projektist "Eesti valitsusväliste organisatsioonide jätkusuutlikkuse toetamine" (1998-2000), mille täitjaks oli EMSL. See projekt kaasas kodanikuühiskonna edendamise alasesse arutellu suure osa Eesti mittetulundusühendustest.

1999. aastal allkirjastasid kümme mittetulundusühenduste esindusorganisatsiooni ja kümme poliitilist erakonda omavahelise koostöömemorandumi. Moodustati Eesti Erakondade ja Mittetulundusühenduste Koostöökoda, mis hakkas välja töötama Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsiooni.

EKAKi ettevalmistamisel võimaldati kõikidel huvilistel teha teksti osas ettepanekuid: üle Eesti toimusid EMSLi ja tugikeskuste korraldatud piirkondlikud ümarlauad, viiel korral kohtus Koostöökoda, kohtuti saatkondade ja

Riigikogu komisjonidega. 2000. aasta aprillis arutati EKAKi tööversiooni esimest korda Riigikogus.

2001. aastal aitas EMSL EKAKi lõpule viia. EKAK kiideti ühenduste poolt heaks 3. veebruaril 2001 Eesti esimesel mittetulundusühenduste ümarlaual, mille korraldas Eesti Vabatahtlike Keskus ja kus osales 430 inimest enam kui 300 ühendusest.

EKAK anti Riigikogu juhatausele üle 23. aprillil 2001. Riigikogu moodustas redaktsioonitoimkonna, kuhu kuulus ka EMSLi juhataja. 2002. aasta juunis võeti EKAK Riigikogu menetlusse.

EKAK on üks maailma parimaid dokumente ja protsesse kolmanda sektori ja avaliku võimu suhete korrastamiseks. Nii erinevad kodanikuühendused, sotsiaalteenused kui Riigikogus esindatud erakonnad on jõudnud arusaamisele, et kodanikuühenduste ja riigi suhete õiguslik, majanduslik ning administratiivne regulatsioon vajab korrastamist. Sealhulgas on tähtis siduvate koostööpõhimõtete, -väärtuste ja -protseduuride sõnastamine, millest lähtudes on edaspidi võimalik analüüsida ning täpsustada ka teisi poliitilisi otsuseid riigis. Erinevates Eesti piirkondades valmivad ka kohalikud EKAKid.

EMSLi ajalugu

1991 loodi Eesti Fondide Keskus, mille tingis vajadus ühendada erinevaid fonde ja vahetada kogemusi. Et fond oli tollal arusaamatu mõiste, vajasis selgitustööd nii mittetulundusorganisatsioonid kui ka riik. Puudus õiguslikult ja majanduslikult reguleeritud keskkond ühenduste tegutsemiseks. Keskus asus tegutsemise algusest peale looma kontakte erinevate ühenduste vahel ja ka rahvusvaheliselt.

1993 algas pikaajaline koostöö Charles Stewart Motti Fondiga ja sai alguse infopäevade traditsioon.

1994 avas Eesti Fondide Keskus ukseid kõikidele mittetulunduslikele ühendustele. Anti välja esimene infoleht. Keskuse kutsel kohtusid esimest korda ümarlaua taga mittetulundussektor ja avalik sektor, et arutada seadusandluse küsimusi.

1995 toimusid esimesed koolitused kohalike omavalitsuste, äri sektori ja kolmanda sektori koostööst.

1996 saadi esimene finantstoetus valitsuselt. Avati infokeskus, loodi internetiaadress www.ngo.ee. EMSL liitus Euroopa Fondide Keskuse Orpheuse programmiga. Kui võeti vastu mittetulundusühingute ja sihtasutuste seadus, aitas EMSL seda koostada ja tutvustada, avaldades ka mitmeid abimaterjale.

1997 sai keskus praeguse nime Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit. Valmis uurimus Eesti ühenduste arengusuundadest (koostöös Eesti Humanitaarinstituudiga). Koos Avatud Eesti Fondiga algatati aasta parima mittetulundusühingu, sihtasutuse ja toetaja valimise traditsioon, millele paar aastat hiljem lisandus aasta vabatahtliku ja missiooniinimese valimine.

1998 hakkas EMSL pakkuma ühendustele juriidilise abi teenust. Koostöös EL Phare programmi ja Tšehhi Infokeskusega alustati programmiga "Koolita koolitajat", samuti sai alguse programm "Eesti valitsusväliste organisatsioonide jätkusuutlikkuse toetamine", mis viis EKAKi loomisele. Koos Eesti Humanitaarinstituudi ja Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituudiga viidi läbi esimene üle-eestiline mittetulundusühingute ja sihtasutuste uuring.

1999 toimus EMSLi ja Riigikogusse kandideerjate ümarlaud ja sõlmiti eri valdkondade katusorganisatsioonide koostöökokkulepe. Korraldati esimene EMSLi suvekool Laulusmaal teemal "Vabadus, vastutus, koostöö" ja esimene Eesti mittetulundusorganisatsioonide konverents- ja mess "Ühiskond teelahkmel". Kutsuti kokku Eesti Mittetulundusorganisatsioonide Konsultatiivnõukogu, kirjutati alla koostöömemorandum kümne erakonna ja kümne ühenduse vahel. Moodustati koostöökoda, mis hakkas välja töötama Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni.

2000 alustasid Balti-Ameerika Partnerlusprogrammi toel EMSLi lepingupartneritena tegevust üheksa piirkondlikku tugikeskust. EMSL liitus rahvusvahelise kodanikuühenduste organisatsiooniga Civicus ja asus koordineerima Euroopa Liidu programmi Eestis. Koos USAIDiga töötati välja Eesti ühenduste jätkusuutlikkuse indeks.

2001 viidi sisse tasuta juristi nõustamisteenus, loobuti aktiivsest koolitustegevusest ja infopäevade korraldamisest, valmis portaali-tüüpi EMSLi veebileht, alustati suhtlemist kohalike omavalitsustega, valmis EKAK.

EMSLi rahastamine 2002:

EMSL saab vahendid erinevatest allikatest, millest pool on sihtfinantseerimine ning pool on suunatud projektidele. Osa ressursidest moodustavad ka liikmemaksud, omateenitud tulu, materjalide müük ning annetused. 2002. aastal esitas EMSL erinevatele rahastajatele 15 projektitaotlust ja ettepanekut, millest heakskiidu sai 13.

Rahastatud ettepanekud ja projektid 2002

- 1) Projektitaotlus Charles Stewart Motti Fondile: eesmärgiks EMSLi tegevuse jätkamine 2002-2003. Ettepanek kiideti heaks summas 12 500 USD aastas.
- 2) Projektitaotlus Euroopa Komisjoni Delegatsioonile Eestis: eesmärgiks EMSLi esindajate osalemine Euroopa Fondide Keskuse aastakonverentsil Brüsselis, Belgias 1.-4.06.2002. Projekt kiideti heaks summas 2 400 eurot.
- 3) Projektitaotlus USA saatkonnale: eesmärgiks eesti ühenduste esindajate saatmine Peterburis toimuvale Balti Ühenduste Foorumile 18.-21.04.2002. Projekt kiideti heaks summas 5 393 USD.
- 4) Projektitaotlus Balti-Ameerika Partnerlusprogrammile: eesmärgiks filantroopia arendamine Eestis 2002. aasta lõpuni. Kokkuleppel pikendati projekti kuni 30.06.2003. sama eelarve piires. Ettepanek kiideti heaks summas 304 000 krooni.
- 5) Projektitaotlus Rahvusvahelise Mittetulundusliku Seadusandluse Keskusele (ICNL): eesmärgiks vaadata üle Eesti ühendusi puudutav seadusandlus ning filantroopia arenguks vajalikud muudatused. EMSLi alaprojekt kiideti heaks summas 2 500 USD.
- 6) Projektitaotlus Suurbritannia saatkonnale: eesmärgiks kohalike ümarlaudade läbiviimine ning suvekooli korraldamine ühendustele. Projekt kiideti heaks summas 6 000 GBP.
- 7) Projektitaotlus USA saatkonnale: eesmärgiks ühenduste jätkusuutlikkuse indeksi arvutamine maakondades. Taotlus kiideti heaks summas 18 144 USD.
- 8) Projektitaotlus Norra saatkonnale: eesmärgiks Norra ja Eesti ühenduste koostöö arendamine eelkõige kohaliku omavalitsuse ja ühenduste koostöö, võrdõiguslikkuse ning vabatahtlikkuse teemadel Euroopa kontekstis. Tegemist originaaltaotluste muudetud variandiga. Ettepanek kiideti heaks summas 17 541 eurot.
- 9) Projektitaotlus Matra väikeprogrammidele: eesmärgiks pakkuda avalikes huvides tegutsevatele (*public benefit organizations*) ühendustele koolitusi: 1) organisatsiooni arendamine ja juhtimine; 2) organisatsiooni tegevuse ja teenuste marketing; 3) *fundraising* ehk varade arendamine ning ärisectori kaasamine. Taotlus kiideti heaks summas 146 700 krooni. Koolitusi on viis ja need toimuvad 2003. aasta kevadel.
- 10) Taotlus Ameerika Ühendriikide saatkonnale: eesmärgiks tuua Eestisse MTV asepresident Tim Rosta esinema Äripäeva Eduka Arengu Foorumil EMSLi korraldatud sotsiaalse vastutuse paneelil 27.-28.11.2002. Taotlus kiideti heaks summas 1 938 USD.
- 11) Projektitaotlus Kohaliku Omaalgatuse Programmile: eesmärgiks pakkuda toetust ja meetmeid väike-ühendustele nende arenguks ja toimimiseks, et nad oleksid suutlikumad Euroopa Liidu struktuurifondide projektides osalemiseks, võimelisemad arendama kohalikku elu ning olema partneriteks kohalikele omavalitsustele, ettevõtetele ja ühendustele. Taotlus kiideti heaks summas 199 224 krooni (taotletud summa oli 275 000 krooni, kuid maha arvati töötasu ja ka andmebaaside täiendamine).
- 12) Projektitaotlus Euroopa Liidu Phare Väikeprojektide Programmide (SPP 2001): eesmärgiks tõsta Eesti ühenduste teadlikkust ja oskusi Euroopa Liiduga liitumise küsimuses, õppides teiste maade kogemustest. Tegevuseks on Euroopa näidete raamatu koostamine eesti keeles ning EMSLi suvekooli läbiviimine sel teemal 2003. aastal. Ettepanek kiideti heaks summas 22 043 eurot.
- 13) Leping Philip Morris OÜga: eesmärgiks ettevõtjatele heategevusprogrammi käsiraamatu väljaandmine. Leping sõlmiti summas 50 000 krooni.

Audiitori järeldusotsus

Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit

Oleme kontrollinud Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu 31.12.2002 lõppenud majandusaasta kohta koostatud aastaaruannet. Aruande koostamine on mittetulundusühingu juhatuse ülesanne. Meie ülesanne on anda auditi tulemustele tuginedes hinnang raamatupidamise aastaaruande kohta.

Auditi oleme läbi viinud kooskõlas Eesti Vabariigi audiitortegevuse eeskirjadega. Nimetatud eeskirjad nõuavad, et audit planeeritaks ja sooritatakse viisil, mis võimaldaks küllaldase kindlusega hinnata, kas raamatupidamise aastaaruanne ei sisalda olulisi vigu ja ebatäpsusi.

Auditi käigus oleme väljavõtteliselt kontrollinud tõendusmaterjale, millel põhinevad raamatupidamise aastaaruandes esitatud näitajad. Meie audit hõlmas ka raamatupidamise aastaaruande koostamisel kasutatud arvestuspõhimõtete ja juhtkonnapoolsete raamatupidamislike hinnangute kriitilist analüüsi ning seisukohavõttu raamatupidamise aastaaruande esituslaadi suhtes tervikuna. Usume, et meie poolt sooritatud audit annab piisava kindluse arvamuse avaldamiseks raamatupidamise aastaaruandes esitatu kohta.

Oleme seisukohal, et aruanne on koostatud kooskõlas Eesti Raamatupidamise seadusega, bilanss üldmahuga 741 050 krooni seisuga 31.12.2002 ja 2002. aasta tulem –257 313 krooni kajastab oluliselt õigesti ja õiglaselt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu finantsseisundit seisuga 31.12.2002 ja 2002. aasta tulemust.

Tallinn 26. märtsil 2003.a.

Taavo Savik

vannutatud audiitor

EMSLi liikmed

2002. aastal korrigeeriti EMSLi liikmeskonda, võlglastel paluti välja astuda ja võeti vastu viis uut liiget. Liikmetega tegeles Martin Saaremägi.

EMSLi liikmesorganisatsioonid asuvad kõikjal üle Eesti. 31. detsembri 2002 seisuga oli EMSLi 90 liikmest 30 sihtasutused ja 60 mittetulundusühingud. Tallinnast oli 61 liiget (68%), Tartust 13 (14%) ning mujalt Eestist 16 (18%) liiget. EMSLi liikmed on tegevad sotsiaal-, õigus-, haridus-, võrdõigusliikuse, keskkonna säästlikkuse ja maaelu arendamise valdkondades.

Teenused liikmetele

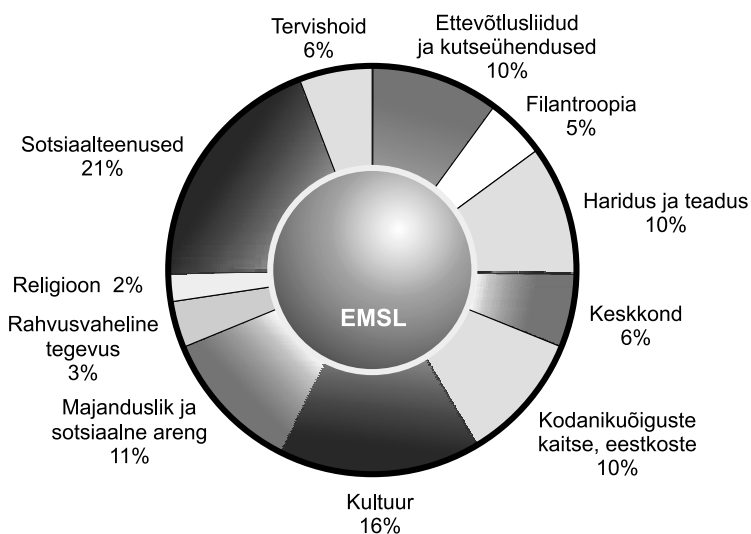
EMSL pakub liikmetele järgmisi teenuseid

- Liikmete meililisti kaudu info jagamine kolm korda nädalas
- Nõustamine (keskuses, telefoni ja e-posti teel)
- Infolehe saatmine
- Kõikide liikmete tasuta info avaldamine infotelefonide 119 ja 1181 andmebaasides
- Liikmete andmebaasi haldamine
- Odavamad koolitused ja seminarid
- Soodsa hinnaga projektinõustamine

Lisaks oli EMSLi liikmetel võimalik saada Eesti Kõrgema Kommertskooli avaliku halduse ja Tallinna Pedagoogikaulikooli tudengite poolt eksamitööna tehtud tasuta marketingi-plaan. Üliõpilased koostasid marketingi-plaanid veele EMSLi liikmele.

EMSL on eelkõige meie ühise keskkonna parandamise nimel tegutsev organisatsioon, mis kaitseb avalikes huvides tegutsevate organisatsioonide ühishuve. EMSL proovib leida oma liikmetele soodsamaid võimalusi ning pakkuda teenuseid, kuid on oluline teada, et EMSL ei ole oma liikmete teenimise nimel tegutsev ühendus.

EMSLi nõukogu kinnitas 2001. aastal EMSLi liikmemaksuks 900 krooni aastas ja sisseastumismaksuks 600 krooni.

EMSL liikmete osakaal valdkonniti

Ettevõtliidud ja kutseühendused (01.03.2003)

- 1 Eesti Ajakirjanike Liit (EAL): eal@eal.ee, (0) 646 36 99, www.eal.ee
- 2 Eesti Kinoliit: kinoliit@online.ee, (0) 646 41 64
- 3 Eesti Mesinike Liit: kilk@cc.ttu.ee, (0) 632 54 57, www.mesi.ee
- 4 Eesti Ringhäälingute Liit: erl@delfi.ee, (0) 606 17 01, www.ringhliit.ee
- 5 Eesti Suhtekorraldajate Liit: epra@online.ee, www.epra.ee
- 6 MTÜ Eesti Audiovisuaalautorite Liit: kinoliit@online.ee, (0) 646 41 82
- 7 Tallinna Töö- ja Tehnikaõpetajate Selts (TTTS): msoobik@tpu.ee, (056) 499 136, www.ttts.tln.edu.ee/
- 8 Tartumaa Põllumeeste Liit: ttl@kodu.ee, (07) 366 955
- 9 Eesti Sportlaste Ühendus: toni.mijel@mail.ee, 055 48 510, www.eok.ee

Filantroopia

- 10 Avatud Eesti Fond: info@oef.org.ee, (0) 631 37 91, www.oef.org.ee
- 11 Eesti Rahvuskultuuri Fond: post@erkf.ee, (0) 601 34 28, www.erkf.ee
- 12 Tallinna Lastehaigla Toetusfond: toetusfond@lastehaigla.ee, (0) 697 41 31, ns.lastehaigla.ee/toetusfond/
- 13 Tartu Kultuurkapital: kultuurkapital@raad.tartu.ee, (07) 432 490, www.kultuurkapital.ee

Haridus ja teadus

- 14 Arno Tali Sihtkapital: arnotali@er.ee, (0) 641 04 00, www.arnotali.gz.ee
- 15 Balti Haridus- ja Kultuuriühing: bhk@hot.ee, (0) 642 30 37, www.hot.ee/alfa
- 16 Eesti Ehitusteabe Fond: etinfo@trenet.ee, (0) 660 45 35, www.ehituskeskus.ee
- 17 Eesti Haridusfoorum: haridusfoorum@haridusfoorum.ee, (0) 626 33 69, www.haridusfoorum.ee
- 18 Eesti Moritz Hermann Jacobi Selts: risthein@cc.ttu.ee, (0) 620 37 02, www.ene.ttu.ee/elektrijamid/Jacobi_selts/
- 19 Junior Achievement Arengufond: junior@ja.ee, (0) 621 09 98, www.ja.ee
- 20 Meediakeskus: meediakol@online.ee, (056) 456 479, www.meediakeskus.ee
- 21 MTÜ Kodanikukoolitus: enehion@online.ee, (0) 677 86 35, www.hot.ee/kodanikukoolitus
- 22 Tartu Ülikooli Sihtasutus: im@ut.ee, (07) 375 852, www.ut.ee/sihtasutus/

Keskkond

- 23 Eesti Kenneliit: ekl@kenneliit.ee, (0) 671 50 23, www.kenneliit.ee
- 24 Eesti Paeliit: paeliit@kki.ee, (0) 634 59 06; 660 33 49
- 25 Sihtasutus REC Estonia: info@recestonia.ee, (0) 660 50 18, www.recestonia.ee
- 26 Vapramäe - Vellavere - Vitipalu Sihtasutus: sihtasutus@vvs.ee, (07) 455 491, www.vvs.ee
- 27 Eestimaa Looduse Fond: elf@elfond.ee, (07) 428 443, www.elfond.ee

Kodanikuõiguste kaitse, eestkoste

- 28 Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsioon: eena@online.ee, (0) 646 12 95, www.bpw-estonia.ee
- 29 Eesti Euroopa Liikumine: info@euroopalikumine.ee, (0) 693 52 35, www.euroopalikumine.ee
- 30 Eesti Ingerisoomlaste Liit: ingerisoom@online.ee, (07) 421 773, www.hot.ee/ingerimaja/
- 31 Eesti Inimõiguste Assotsiatsioon: centre@lichr.ee, (0) 646 42 70
- 32 Eesti Naisuurimis- ja Teabekeskus: enut@tpu.ee, (0) 640 91 73, www.enut.tpu.ee
- 33 Eesti Pagulasabi: estref@hot.ee, (0) 630 73 83, www.estref.org.ee
- 34 Eesti Tarbijakaitse Liit: tarbliit@uninet.ee, (0) 641 16 97
- 35 Eesti Õiguskeskus: lc@lc.ee, (07) 300 460, www.lc.ee
- 36 Eesti Üliõpilaskondade Liit: eyl@eyl.ee, (0) 660 16 88, www.eyl.ee

Kultuur, sport ja meelelahutus

- 37 Aadam Johann von Krusensterni nim. Fond: (032) 53 411
- 38 Betti Alveri Fond: m.valdman@joggym.edu.ee, (077) 219 76
- 39 Eesti Muusika Jäädvustamise Fond: jyri.trei@vm.ee, 051 344 45
- 40 Eesti Rahva Muuseumi Sõprade Selts: ermss@erm.ee, (07) 421 428, www.erm.ee/ermss
- 41 Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts: errs@vilmsi.ee, (0) 600 9176, www.errs.ee
- 42 Kistler - Ritso Eesti Sihtasutus: krf@mail.ee, (0) 650 52 80, www.okupatsioon.ee
- 43 Miikaeli Ühendus: miikael@colleduc.ee, (0) 699 61 00, www.colleduc.ee/miikael.htm
- 44 MTÜ Fenno-Ugria Asutus: krista@eki.ee, (0) 644 83 22, www.suri.ee

- 45 MTÜ R.A.A.A.M.: mart.meos@mail.ee, (050) 68 880
 46 Sihtasutus Theodor Pooli nim. Fond: theodorpool@hotmail.ee, (076) 70 109, www.hot.ee/theodorpool
 47 Spordiklubi "Do": do@do.tartu.ee, (07) 421 504, www.ebc.ee/~tpungas/
 48 Stuudio "Joy": joy@hotmail.ee, (076) 61 407, www.joy.ee
 49 VAT Teater: toigas@online.ee, (0) 645 09 59, www.vatteater.ee
 50 Ühing Eesti Kristlik Televisioon (EKTV): ektv@ektv.ee, (0) 628 44 61, www.ektv.ee

Majanduslik ja sotsiaalne areng

- 51 Avatud Kihnu Fond: info@kihnu.ee, (044) 699 38, www.parnumaa.ee/kihnu
 52 Eesti Camphilli Küla Fond: (0) 652 50 89
 53 Eesti Regionaalse ja Kohaliku Arengu Sihtasutus: erkas@erkas.ee, (0) 694 34 19, www.erkas.ee
 54 Ida-Virumaa Külade Esindus: ivke@hotmail.ee, (033) 70 116, www.kodukant.ee/liikmed/idaviruliikmed.htm
 55 Kiviõli Regiooni Arenduskeskus: kivioli@estpak.ee, (033) 57 758
 56 Peipsi Koostöö Keskus: tartu@ctc.ee, (07) 421 001, www.ctc.ee
 57 Sihtasutus Lõuna-Eesti Turism: info@southeast.ee, (07) 442 271, www.southeastonia.info
 58 Sihtasutus Märjamaa Piirkonna Omavalitsuste Arendusfond: villu@tugi.ee, (048) 21 347
 59 Tartu Eluasemefond: eaf@uninet.ee, (07) 423 292, www.tartu.ee/kohalik_voim/sihtasutused/eaf/eaf.html
 60 MTÜ EKVL Kodukant: kodukant@kodukant.ee, (044) 76 003, www.kodukant.ee

Rahvusvaheline tegevus

- 61 AIESEC Estonia: ee.mc@aiesec.org, (0) 654 48 85, www.aiesec.ee
 62 Eesti People to People: ptpest@hotmail.ee, (0) 635 56 97
 63 Sihtasutus YFU-Eesti: yfu@yfu.ee, (0) 628 61 61, www.yfu.ee

Religioon

- 64 Eesti Luterliku Tunni Teenistus: eltt@er.ee, (0) 631 43 11, www.ngonet.ee/eltt/
 65 Eesti Piibliselts: eps@eps.ee, (0) 631 16 71, www.eps.ee

Sotsiaalteenused

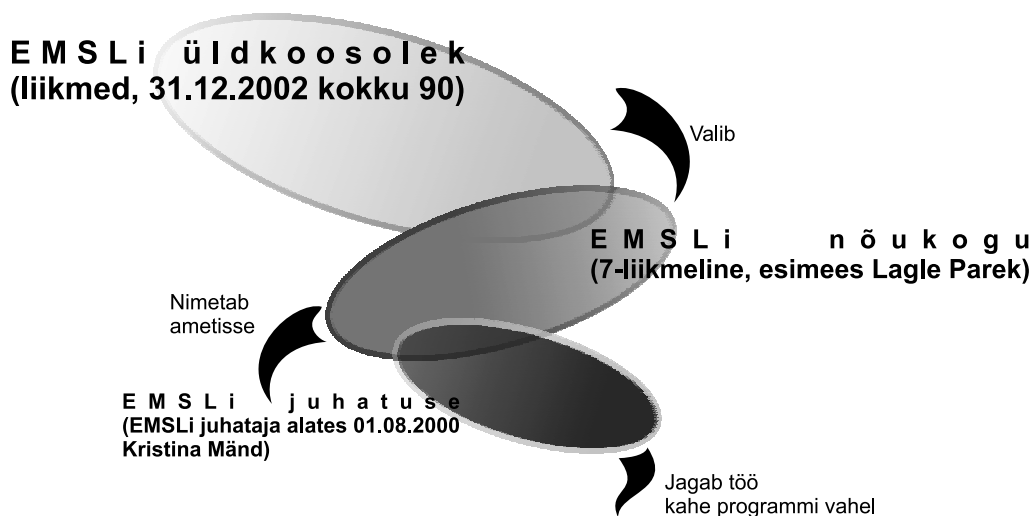
- 66 Eesti Caritas: lagle@caritas.ee, (0) 646 43 01, www.caritas.ee
 67 Eesti Iseseisva Elu Keskus: jaakv@ngo.ee; jaak@els.ee, (0) 652 34 86, www.apollos.ttu.ee/eiek
 68 Eesti Lasterikaste Perede Liit: Kalmer.Hytt@mail.ee, (044) 53 559
 69 Eesti Lihasehaigete Selts: els@els.ee, (0) 652 47 45, www.els.ee
 70 Eesti Liikumispuudega Inimeste Liit: elil@apollos.ttu.ee, (0) 644 87 88, apollos.ttu.ee/elil/
 71 Eesti Nägemispuuetega Inimeste Fond (ENIF): enif@enif.ee, (0) 646 03 47
 72 Eesti Psoriaasi Liit: epsol@nlib.ee, (0) 662 12 50, www.saunalahti.fi/~joala/psoriaas/
 73 Eesti Skautide Ühing: info@skaut.ee, (0) 610 90 29, www.skaut.ee
 74 Eesti Suurperede Abistamise Selts: (0) 644 53 81
 75 Eesti Sõltuvushaigete Rehabilitatsiooni Ühing: kalle.laane@mail.ee, (0) 660 32 16, hot.ee/varjutoots/index.html
 76 Eesti Vaimupuudega Inimeste Tugiliit (EVPIT): evpit@hotmail.ee, (0) 660 50 67, www.apollos.ttu.ee/evpit
 77 Lastekaitse Liit: alar@lastekaitseliit.ee, (0) 631 11 28, www.lastekaitseliit.ee
 78 MTÜ Eluliin: admin@eluliin.ee, (050) 83 377, www.eluliin.ee
 79 Päästearmee Eestis: salvarmy@online.ee, (0) 601 52 33, www.pelastusarmeija.fi
 80 Rapla Invaspordiklubi "Refleks": refleks@hotmail.ee, (048) 94 550
 81 Tallinna Kolmikute Pereklubi: ines.jakobson@mail.ee, (0) 625 92 02, www.triplets.ee
 82 Vanurite Eneseabi- ja Nõustamisühing: ehf@infonet.ee, (0) 601 35 63, www.hot.ee/veny

Tervishoid

- 83 Eesti Assotsiatsioon "Anti-AIDS": dr.priimagi@mail.ee, (0) 651 43 60, www.hot.ee/antiids
 84 Eesti Pereplaneerimise Liit: maria@amor.ee, (0) 644 66 56, www.amor.ee
 85 Eesti Südameliit: sydameeliit@hotmail.ee, (0) 654 25 74, www.sydameeliit.ee
 86 Eesti Vähiliit: vliit@uninet.ee, (0) 631 17 30, www.cancer.ee
 87 Ühing "A-Kliinik": akliinik@hotmail.ee, (07) 431 962, www.akliinik.ee

EMSLi struktuur, nõukogu, töötajad, toetajad partnerid, liikmelisus

EMSLi struktuur

Info- ja tugiprogramm (juht Katrin Kala)

- 1) EMSLi infokeskus (info, nõustamis- ja koolitusteenused, raamatukogu),
- 2) Väljaanded ja trükised (infoleht, tõlked, kolmanda sektori ülevaated),
- 3) MTÜde tugikeskuste võrgustik (infovahetus, koolitus, nõustamine ja üritused kohalikul tasandil).

Arenguprogramm (erinevad projektijuhid, kontrollib juhataja)

- 1) Kodanikuühiskonna arendamine (EKAK, avalik sektor, erasektor, ühenduste kaardistamine, seadusloome);
- 2) Koostöö- ja ühishuviprojektid (Euroopa Liit, töögrupid, ühisprojektid);
- 3) Suurüritused (aasta tegija, suvekool, konverents);
- 4) Rahvusvahelised suhted ja projektid.

Raamatupidaja
Sekretär (liikmed, kodulehekülg)

EMSLi töötajad

EMSLis töötasid 01.01.-31.12.2002:

Kristina Mänd, juhataja

Malle-Mai Klausen, raamatupidaja

Katrin Kala, info- ja tugiprogrammi juht

Martin Saaremägi, info- ja tugiprogrammi assistent

Tiit Riisalo, filantroopia projekti koordinaator

Riin Kranna, vabatahtlik

EMSL kasutab lepingu alusel juristi ning arvutispetsialisti teenuseid.

EMSLi nõukogu

EMSLi nõukogu on pikemaajalist tegevust kavandav, EMSLi juhatuse tegevust juhendav ja igapäevase tegevuse raamest väljuvaid küsimusi otsustav organ.

Kuna EMSLi nõukogu liikmed on ise liikmesorganisatsioonide esindajad ning sageli konkurendid samade ressursside taotlemisel, on nende poolt EMSLile vahendite leidmine raskendatud. Seda enam peavad nõukogu liikmed olema väga teadlikud EMSLi missioonist, programmide ja teenustest, et neid avalikkusele tutvustada ning EMSLi mainet tõsta. Kokkuleppeliselt vaatab nõukogu EMSLi missiooni ja programmid üle korra aastas, hindab nende arengut ning teeb muudatusettepanekuid.

2002. aastal koostati nõukogule ametijuhend, millele nõukogu liikmed alla kirjutasid.

01.01-31.11.2002. olid EMSLi nõukogus järgmised liikmed:

1. Lagle Parek, Eesti Caritas (esimees alates 21.11.2002.a.)
2. Mall Hellam, Avatud Eesti Fond (esimees kuni 31.10.2002, valitud uuesti nõukogusse 01.11.2002)
3. Mari Suurväli, Junior Achievement Arengufond
4. Reet Laja, Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus (valitud uuesti 31.10.2002)
5. Jaak Võsa, Eesti Iseseisva Elu Keskus, Eesti Lihasehaigete Selts (valitud uuesti 31.10.2002)
6. Toomas Trapido, Eestimaa Looduse Fond (liige alates 01.11.2002)
7. Reet Valing, MTÜ Kodanikukoolitus (liige alates 01.11.2002)

Kuni 31.10.2002:

8. Kalle Laane, Eesti Sõltuvushaigete Rehabilitatsiooni Ühing
9. Tuuli Rasso, REC-Estonia
10. Margit Säre, Peipsi Koostöö Keskus

EMSLil on teovõimeline ja tunnustatud nõukogu. Nõukogu on otsustanud edaspidi kohtuda neli korda aastas, sest kiired küsimused lahendatakse e-posti teel ja iga kahe nädala tagant edastab EMSLi juhataja nõukogule ülevaate EMSLi tegevusest.

EMSLi kõrgeimaks organiks on liikmete üldkoosolek. 16. märtsil 2002 toimus esimene üldkoosolek, kus lisaks majandusaasta aruande heakskiitmisele võeti vastu ka EMSLi põhikirja uus redaktsioon. Teisel üldkoosolekul 1. novembril 2002 valiti uued nõukogu liikmed.

Toetajad

EMSL sai 2002. aastal oma tegevuseks lisaks teenuste müügist, liikmemaksudest ning vahendustasudest saadud tulule ressursse ka teistest allikatest:

- Ameerika Ühendriikide saatkond
- Balti-Ameerika Partnerlusprogramm (BAPP)
- Avatud Eesti Fond, Ida-Ida Koostööprogramm
- Charles Stewart Motti Fond
- EAS Regionaalarengu Agentuur, Kohaliku Omaalgatuse Programm
- Euroopa Fondide Keskuse Orpheuse programm
- Euroopa Komisjoni Delegatsioon Eestis (Phare)
- Freedom House

- Hollandi saatkond
- Norra saatkond
- Rahvusvahelise Mittetulundusliku Seadusandluse Keskus (ICNL)
- Shernoffi perekonna erafond
- Suurbritannia saatkond
- Eraannetused: Mall Hellam, Jaak Võsa, Mari Suurväli, Margit Säre

EMSLi liikmelisus

01.01.- 31.12.2002 oli EMSL esindatud ja osales mitmete organisatsioonide töös:

Eestis – Avaliku Sõna Nõukogu, Ameerika Kaubandus-Tööstuskoda Eestis, Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaud, välisministrit Euroopa Liiduga liitumisküsimustes nõustav konsultatiivnõukogu, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ja Eesti Vabariigi ühine nõuandekomitee.

Rahvusvaheliselt – Euroopa Fondide Keskuse Orpheuse programm (Ida- ja Kesk-Euroopa ühenduste tugi- ja nõustamiskeskused), Civicus (rahvusvaheline liit eesmärgiga tugevdada kodanikualgatust ning kodanikuühiskonda üle maailma).

Täname kõiki toetajaid, sõpru, koostööpartnereid ja vabatahtlikke.

Erilised tänud USA saatkonnale jätkusuutlikkuse hindamise projekti toetamise ning raamatu väljaandmise eest.

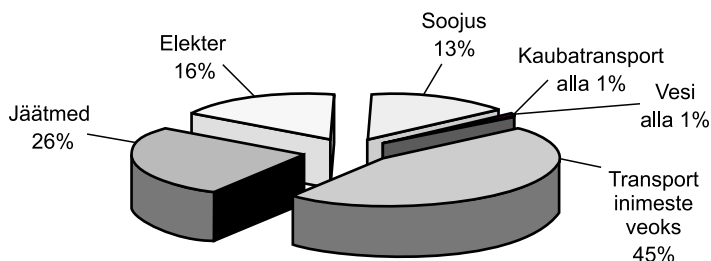
Keskkonnanaruanne

Koostas Anu Kõnnusaar, Eestimaa Looduse Fondi keskkonnajuht

Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu (EMSL) keskkonnanaruande eesmärk on anda ülevaade organisatsiooni erinevate tegevuste ja ressursikasutuste mõjust ümbritsevale keskkonnale. Lisaks hetkeolukorra kaardistamisele ehk võimalikult täpsele kirjeldamisele ning ressursikasutuse mõõtmisele reaalühikutes (kg, kWh jne), on keskkonnanaruandes toodud ka soovitusel, kuidas järk-järgult vähendada tegevuste negatiivset keskkonnamõju.

EMSLi keskkonnanaruande koostamisel mõõdeti 13 komponenti (elekter, soojus, transport jne). Saadud algandmed on töödeldud mitmete maailmas levinud meetodite kohaselt, eesmärgiga hõlbustada mõõtmistulemuste mõistmist. Peamiseks kasutatud meetodiks on ökoloogiline jalajälg¹, samuti CO₂ ja selle ekvivalentide emissiooni mõõtmine.

EMSLi 2002.aasta ökoloogiline jalajälg

EMSLi kõige suurem mõju keskkonnale avaldub transpordis (inimeste vedu), 45%. Jäätmetekke, elektri- ja soojusenergia tarbimine on tähtsusetult järgmised. Kaubatranspordi ja vee ning kanalisatsiooni osatähtsus on kõige väiksem.

Ökoloogilise jalajälje mõõtmise aluseks olevad komponendid	Tarbitud (ümardatud)	Ökoloogiline jalajalg Töötaja kohta (ha-aastat töötaja kohta)	Ökoloogiline Jalajalg (ha-aasta)
Transport inimeste veoks (km)			
• Auto (sh taksosõidud)	1470	0,028	0,140
• Buss	7430	0,045	0,223
• Laev	50	0,0001	0,0005
• Lennuk	65370	0,981	4,903
Elekter (kWh)			
• Elektrienergia	9190	0,364	1,820
Soojus (kWh)			
• Soojusenergia maagaasist	16030	0,301	1,507
• Soojusenergia masuudist	330	0,010	0,049
Vesi (m ³)			
• Tarbitud vesi	50	0,001	0,004
Jäätmed (kg)			
• Olmeprügi (prügilasse)	1310	0,611	3,055
Kaubatransport (tonn-km)			
• Maanteetransport	270	0,004	0,019
• Lennutransport	4	0,0003	0,001
• Laevatransport	5	0,00001	0,0001
KOKKU:		2,344	11,720

EMSLi ökoloogiline jalajalg on 11,7 ha-aastat, töötaja kohta 2,3 ha-aastat. 1997. aastal ilmunud riikide ökoloogiliste jalajalgede võrdluses on toodud inimkasutuse jaoks kättesaadavaks pinnaks 1,7 ha inimese kohta. See on käesoleva ökoloogilise reaalsuse keskmine. Samas on Maailma Looduse Fondi 2000. aasta aruandes säästlikkuse piiriks arvatud 2,2 ha inimese kohta, arvestades 10% bioloogilise mitmekesisuse säilitamise tarbeks. Tavapärase tööpäeva pikkus on ainult 1/3 kogu päevast ja selle aja jooksul kasutatakse natuke enam kui bioloogiline ressurss ühe inimese kohta võimaldab. Seega vaatamata sellele, millisest säästlikkust näitavast arvust me lähtume, on selge, et ressursikasutus on suurem optimaalsest ehk et elatakse tuleviku arvel.

¹ Ökoloogiline jalajalg on mõõdupuu, millega mõõdetakse tegevuseks vajaliku loodusressursi kasutamist. Ökoloogiline jalajalg hindab toote või teenuse elutsükliga kaasnevat ruumikasutust ja on mõõdetav hektarites aasta kohta (ha-aastas). Ökoloogilise jalajälje indeks näitab, kui palju viljakat maad ning vett on hõivatud tarbitavate materjalide tootmiseks, kasutamiseks ja absorbeerimiseks.

MTÜde
TUUGI-
VÕR-
GUSTIK
EESTIS

Eesti mittetulundusühenduste tugikeskuste võrgustik

2000. aastal asusid BAPPi toel üle Eesti tegutsema üheksa piirkondlikku ühenduste tugikeskust, millest enamik on terve nädala jooksul avatud. Tugikeskustesse võivad pöörduda nii kodanikuühenduste, kohalike omavalitsuste ja äriühingute esindajad kui üksikisikud.

EMSL sõlmis lepingud üheksa organisatsiooniga, mis on tugikeskuste "emaorganisatsioonideks". EMSLi roll on keskuste võrgustikku koordineerida, koordinaatoreid nõustada, koolitada ja teavitada (2002. aastal korraldas EMSL koordinaatoritele viis töönõupidamist ja kolm koolitust) ning keskuste töö kvaliteeti kontrollida. EMSLis tegeleb keskustega kaks inimest. Keskuste töö aluseks on lepingud EMSLi ja BAPPi ning erinevate emaorganisatsioonide vahel, millele lisanduvad tööplaanid.

Kuigi praegu tuleb toetus BAPPilt, tegi EMSL järjekordse ettepaneku keskuste rahastamiseks ka siseministeriumile. Kahjuks ei leitud vahendeid selgi korral, hoolimata sellest, et Eesti riik on toetanud aastaid ettevõtluse tugivõrgustiku arengut.

Info- ja toetustegevus

- piirkondlike ühenduste toetamine (kahel päeval nädalas keskustes infovahetus, nõustamine, konsultatsioonid);
- infovahetus ja nõustamine ühenduste, mittetulundussektori ja kodanikuühiskonna küsimustes;
- koolituste, seminaride ja teabepäevade korraldamine (7 lepingujärgset üritust maakonnas aastas);
- oma piirkonna ühenduste kohta andmebaasi pidamine.

Nagu infokeskus, pakuvad ka tugikeskused nõustamist ja koolitust ning koguvad teavet. Lisaks korraldavad tugikeskused kohalikke ümarlaudu.

Kõige rohkem nõustati ja teavitati rahastamise küsimustes, uue valdkonnana on juurde tulnud küsimused Euroopa Liidu struktuurifondide kohta. Kolme tegutsemisaasta jooksul on nõustamiste ja konsultatsioonide arv jäänud enam-vähem samaks (2000. aastal kokku 2 922, 2001. aastal 3 028 ja 2002. aastal 3 130 konsultatsiooni), kuid koordinaatorite sõnul on küsimused muutunud spetsiifilisemaks. Ühendused loodavad tugikeskustelt saada lisaks üldisele nõule ka konkreetseid teenuseid (projektide kirjutamine, raamatupidamisteenus). Tänu tugikeskuste nõustamisele ja koolitustele on piirkondades tõusnud ühenduste arv, mis on saanud rahastust oma projektidele, mis pakuvad vajalikke teenuseid ning on oma kogukonna mootoriteks.

Lisaks nõustamisele korraldavad tugikeskused maakondades ka teabepäevi ja seminare, mille kõige tavalisemateks teemadeks on olnud majandusaasta aruanne, rahastamisallikad, kohalik omavalitsus kui koostööpartner ja ühenduste lepingulised suhted. Kõik tugikeskused valivad ka maakondade aasta parimaid.

Arendustegevus

- ühenduste ja mittetulundussektori arendustegevus piirkondades (ümarlaud, Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioon (EKAK) kohtadel, ühenduste ja mittetulundussektori kohalikud arengukavad);
- uuenduslike ettevõtmiste ja projektide algatamine (kodanikuühenduste päevad, ühenduste seadusloome päevad, kohalikud suvekoolid);
- ühenduste vahelise koostöö soodustamine ja loomine (koostöö erinevate valdkodade juhtühendustega ja võrgustikega, erinevate võrgustike kokkuviiimine ja ühisprojektide soodustamine);
- tegusamate ja edukamate mittetulundussektori inimeste ja organisatsioonide väljaselgitamine ja tunnustamine koostöös kohaliku ärisektori ja omavalitsusega;
- piirkonnas olevate vajaduste ja nende rahuldamiseks vajalike vahendite hindamine ning kokkuviiimine kohaliku elu arendamiseks – andmebaaside loomine, koostöö teiste sektoritega, ühisseminarid kohaliku omavalitsuse ja erasektori esindajatega, ühise tegevuse planeerimine probleemide lahendamiseks;
- filantroopia arendamine ning ärisektori kaasamine ühiskondlike eesmärkide saavutamiseks;
- kodanikualgatuse ja vabatahtliku tegevuse propageerimine (koostöö Tartu Vabatahtlike Keskusega);
- seadusandluse parandamine ja sellesse kaasamine ning osalemine (koostöö SA Eesti Õiguskeskus);

- meedia kaudu avaliku teadlikkuse tõstmine (*Postimees*, saatesari ETV-s "Kolmas sektor", kohalik meedia)
- Euroopa Liidu selgitamine ja tutvustamine kodanikuühiskonna ja mittetulundussektori osas koostöös Euroopa Liidu Infosekretariaadi, Euroopa Liidu Komisjoni Delegatsiooniga).

2002. aastal viisid tugikeskused enne Tartus toimunud II EMÜ suurkogu läbi maakondlikke ümarlaudu, kus arutati hiljem suurkogul arutlusele tulnud dokumente.

Tugikeskustes korraldatud ürituste arv ja osavõtjad:

• Tartu- ja Jõgevamaa tugikeskus	24	761 osalejat
• Kagu-Eesti tugikeskus	18	435 osalejat
• Lõuna- ja Edela-Eesti tugikeskus	22	580 osalejat
• Narva tugikeskus	17	482 osalejat
• Virumaa tugikeskus	23	434 osalejat
• Süda-Eesti tugikeskus	17	264 osalejat
• Läänemaa tugikeskus	15	283 osalejat
• Hiiumaa tugikeskus	14	278 osalejat
• Saaremaa tugikeskus	9	240 osalejat
• KOKKU	157	3 757 osalejat

Mitmes telesaates "Kolmas sektor" kajastati nii tugikeskuste kui nende poolt soovitatud organisatsioonide tööd (Võrumaa, Järvamaa, Läänemaa, Virumaa). Augustis toimunud tugikeskuste koolitusel Saaremaal oli ka "Kolmanda sektori" võttegrupp, mille tulemusel valmis saade tugikeskuste võrgustikust.

Tänu igas maakonnas toimunud üritustele ja isiklikele kontaktidele on tihenened koostöö kohalike omavalitsuste, maavalitsuste ja äri-sektoriga. Hea näide on Võrumaalt, kus tugikeskuse koordinaator Helgi Kapp osaleb Võrumaa Partnerluskogu tegevuses. Partnerluskogu eesmärgiks on riigi, kohaliku omavalitsuse, äri-sektori ja mittetulundus-sektori esindajate kaasamisel välja töötada koostööstrateegia maakondlike probleemide lahendamiseks. Narvas on loodud MTÜ ümarlaud Narva linnapea juures, kus arutatakse kolmanda sektori küsimusi, Helmut Hallemaa MTÜ LEE Tugikeskusest osaleb Viljandi linnavolikogu nõupidamistel.

Oluliseks koostöövormiks on ka koostööprojektide esitamine. Näiteks Lääne-Viru Ühisomavalitsuste poolt esitati projekt, kus Virumaa Info- ja Koolituskeskus oli ametlikuks partneriks. Vaike Salveste on osalenud Lääne-Viru maavanema poolt kokku kutsutud töörühmas, mille eesmärgiks on planeerida maakondlikku arendustööd. Nii Lääne- kui Ida-Viru maakonnas on hea koostöö Omavalitsuste Liiduga.

Aktiviseerunud on koostöö teiste võrgustikega nagu Euroopa Liidu Infosekretariaat, Puuetega Inimeste Koda, Euromaja, Eesti Euroopa Liikumine ja Kodukant. Mitmed keskused on loonud sidemeid organisatsioonidega välismaal ning ka EMSL on välismaal tugikeskuste tööd tutvustanud.

Praegu on loomisel riiklikud maakondlikud arenduskeskused, mille tegevus haarab ka kolmandat sektorit. Milliseks kujuneb tugikeskuste töö selles protsessis, pole veel selge. Ilmselt kaasatakse arenduskeskuste tegevusse need mittetulundusühenduste tugikeskused, mis asuvad ettevõtluskeskuste juures (Järvamaa, Saaremaa, Hiiumaa, Läänemaa).

Töö vabatahtlikega on jäänud kahjuks puudulikuks. Tartu Vabatahtlike Keskus on vahendanud 39 vabatahtlikku, kolm vabatahtlikku välismaalt on leidnud Eestis rakendust. Käivitunud on ka Virumaa Vabatahtlike Keskuse töö.

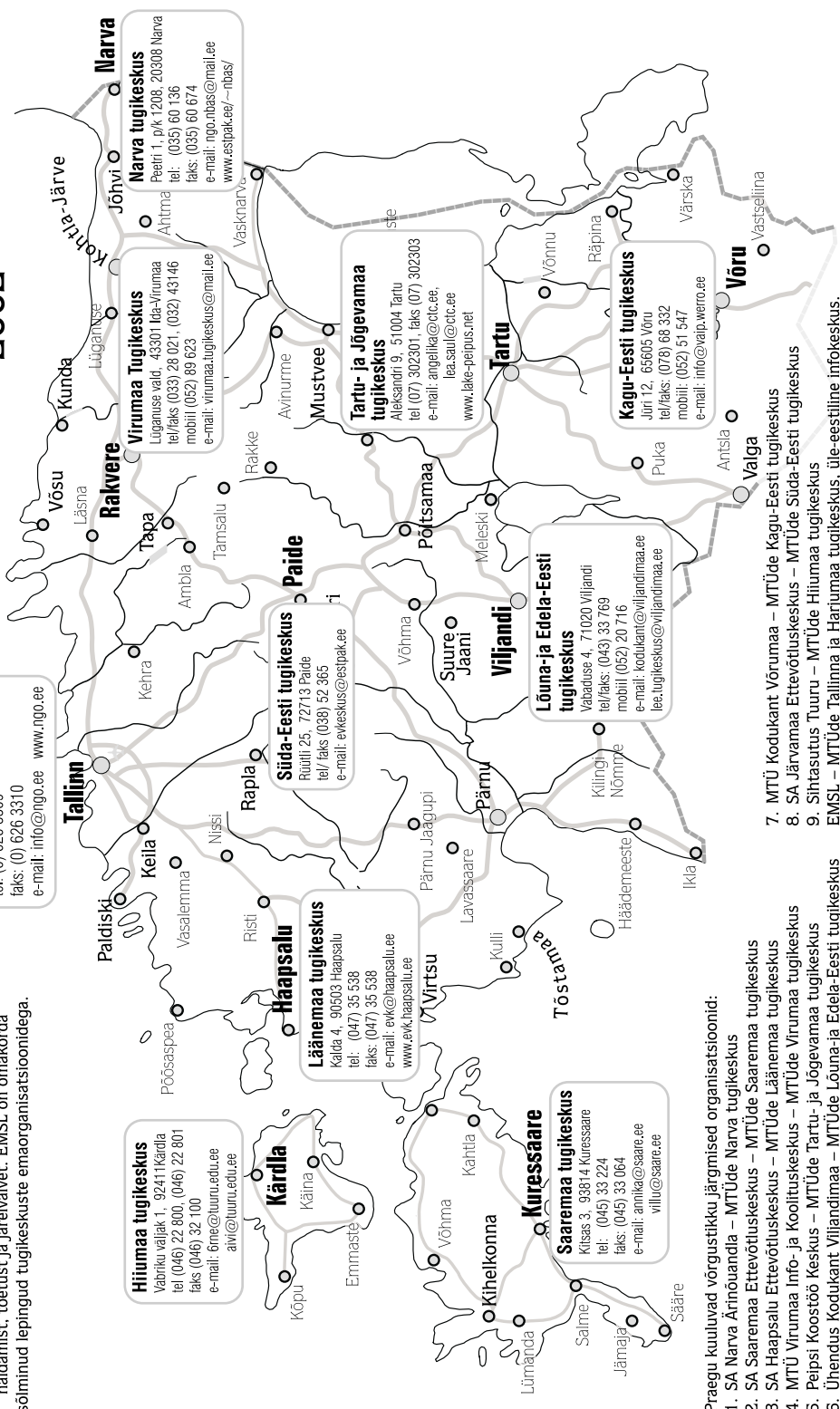
Tugikeskuste rahastaja, BAPP, viis 2002. aasta kevadel läbi vahehindamise, mille tulemusel järeldas, et tugikeskuste võrgustik on parim ühendustele mõeldud infrastruktuur Eestis ning üks parimaid Kesk- ja Ida-Euroopas. BAPP leidis, et tugikeskused on hakanud tööle loodetust paremini, keskused on piirkondades muutumas toetuskeskustest arenduskeskusteks ja suunanäitajaks, nad on täitnud suurema osa oma eesmärkidest ning pidanud kinni lepingu-test ja tööplaanidest.

MTÜde tugikeskuste võrgustik 2002

Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit (EMSL)
 Endla 4, 10142 Tallinn
 tel: (0) 626 3309
 faks: (0) 626 3310
 e-mail: info@ngo.ee www.ngo.ee

Tugivõrgustiku struktuur põhineb lepingutel. EMSL on sõlmib iga aasta lepingu BAPPiga. Leping katab EMSLi õigused ja kohustused, mis puudutavad võrgustiku haldamist, toetust ja järelvaivat. EMSL on omakorda sõlminud lepingud tugikeskuste emaoorganisatsioonidega.

Hiiumaa tugikeskus
 Vabriku valjak 1, 92411Kärbla
 tel: (046) 22 800, (046) 22 801
 faks: (046) 32 100
 e-mail: firm@tuuru.edu.ee
 aiv@tuuru.edu.ee

Haapsalu tugikeskus
 Kaldla 4, 90503 Haapsalu
 tel: (047) 35 538
 faks: (047) 35 538
 e-mail: evk@haapsalu.ee
 www.ev.k.haapsalu.ee

Sida-Eesti tugikeskus
 Riidli 25, 72713 Paide
 tel/ faks: (038) 52 365
 e-mail: evkeskus@estpak.ee

Võrumaa tugikeskus
 Liganuse vald, 43301 Iids-Võrumaa
 tel/faks: (035) 28 021, (032) 43146
 mobiil: (052) 89 623
 e-mail: viirumaa.tugikeskus@mail.ee

Tartu- ja Jõgevamaa tugikeskus
 Aleksandri 9, 51004 Tartu
 tel: (07) 302301, faks: (07) 302303
 e-mail: angelika@cctc.ee, lea.saul@cctc.ee
 www.lake-peipus.net

Saaremaa tugikeskus
 Kitisas 3, 93814 Kuresaare
 tel: (045) 33 224
 faks: (045) 33 064
 e-mail: annika@saare.ee
 villu@saare.ee

Lõuna- ja Edela-Eesti tugikeskus
 Vabaduse 4, 71020 Viljandi
 tel/faks: (043) 33 769
 mobiil: (052) 20 716
 e-mail: kodukant@viljandimaa.ee
 lea.tugikeskus@viljandimaa.ee

Kagu-Eesti tugikeskus
 Jüri 12, 65605 Võru
 tel/faks: (078) 68 332
 mobiil: (052) 51 547
 e-mail: info@vaip.weruo.ee

Praegu kuuluvad võrgustikku järgmised organisatsioonid:

1. SA Narva Ärinouandla – MTÜde Narva tugikeskus
2. SA Saaremaa Ettevõtluskeskus – MTÜde Saaremaa tugikeskus
3. SA Haapsalu Ettevõtluskeskus – MTÜde Läänemaa tugikeskus
4. MTÜ Virumaa Info- ja Koolituskeskus – MTÜde Virumaa tugikeskus
5. Peipsi Koostöö keskus – MTÜde Tartu- ja Jõgevamaa tugikeskus
6. Ühendus Kodukant Viljandimaa – MTÜde Lõuna- ja Edela-Eesti tugikeskus
7. MTÜ Kodukant Võrumaa – MTÜde Kagu-Eesti tugikeskus
8. SA Järvmäe Ettevõtluskeskus – MTÜde Sida-Eesti tugikeskus
9. Sihtasutus Tuuru – MTÜde Hiiumaa tugikeskus
- EMSL – MTÜde Tallinna ja Harjumaa tugikeskus, üle-eestiline infokeskus.

EKAK

EKAK

EKAK

EKAK

RIIGIKOGU OTSUS
EESTI KODANIKUÜHISKONNA ARENGU
KONTSEPTSIOONI HEAKSKIITMINE

Riigikogu otsustab:

Kiita heaks juurdelisatud Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon.

Riigikogu esimees Toomas Savi
Tallinnas, 12. detsembril 2002.a.

EESTI KODANIKUÜHISKONNA ARENGU KONTSEPTSIOON

Eessõna

Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon (edaspidi EKAK) on dokument, mis määratleb avaliku võimu ja kodanikualgatuse vastastikku täiendavaid rolle ning koostöömimise põhimõtteid avaliku poliitika kujundamisel ja teostamisel ning Eesti kodanikuühiskonna ülesehitamisel.

Eesti rahvuse ja riigi kujunemisel on kodanikualgatusel olnud otsustav osatähtsus. Rahva omaalgatuse teke XIX sajandi teise poole seltsiliikumise näol ja selle jätkuv hoogustumine ning laienemine tegi võimalikuks eestlaskonna rahvuslike eesmärkide saavutamise, kindlustas ühtekuuluvustunnet ning sai oluliseks kogu ühiskonnaelu suunamisel. Eestlastele omane austus hariduse vastu juurdus haridusseltside traditsioonis; ühistegelikes ettevõtmistes liitus majanduslik huvi vastastikuse abivalmidusega; meie professionaalse kultuuri hälliks olid laulu- ja mänguseltsid. Olulisim on, et omaalgatuslike organisatsioonide võrgustiku näol löid eestlased endale võimalused osaleda omavalitsuste kaudu avalike asjade korraldamisel. Inimeste koostöötahe tegi võimalikuks Eesti riikluse rajamise ja selle taastamise pärast okupatsiooni. Kodanikeühendused on praegugi vajalikud selleks, et kindlustada kõiki elanikke hõlmava demokraatliku protsessi jätkuvus Eestis. Meie traditsioonidele vastab arusaam, et vaba indiviid ja riik pole vastased, vaid partnerid.

EKAK väljendab avaliku võimu organite ja kodanikeühenduste koostöötahet rahva omaalgatusliku organiseerumise ja tegevuse toetamiseks. Vabatahtlike ühendusi moodustades tekib inimestel uusi võimalusi oma huvide, väärtuste ja eesmärkide väljendamiseks ja järgimiseks ning avalikuks aruteluks, nagu ka oma jooksvate eluprobleemide iseseisvaks lahendamiseks ja vastastikuseks abiks. Kodanikeühendustega arvestamine ja koostöö nendega suurendavad avaliku võimu tegevuse tulemuslikkust ja süvendavad selle õiguspärasust kodanike silmis.

EKAK põhineb arusaamal, et demokraatliku riigikorra püsimeks ja arenguks on avalikul võimul vaja kuulata kodanikke ja teha koostööd võimalikult paljudega neist. Otsuseid langetades peab avalik võim arvestama paljude ühiskonnaliikmete ja nende ühenduste erihuvide, väärtushoiakute ja eesmärkidega ning neid tõsiselt kaaluma ka siis, kui nende kandjad moodustavad arvilise vähemuse. Ühtlasi kinnitab ajalooline kogemus kodanike omaalgatusliku aktiivsuse positiivset mõju, mis avaldub ühiskonna isereguleeruva toimimise sujuvuses. Kodanikeühiskonna ja demokraatia kindlustamise kaudu saavad ühiskonnaliikmed ja nende ühendused ning avalik võim töötada üheskoos Eesti Vabariigi põhiseaduses sätestatud põhiväärtuste: vabaduse, õigluse ja õiguse, sisemise ja välise rahu, ühiskondliku edu ja üldise kasu ning eesti rahvuse ja kultuuri kestmise nimel.

I. Eesmärgid

EKAK sõnastab kodanikeühenduste ja avaliku võimu partnerluse alused ja raamistiku kodanikuaktiivsuse elavdamiseks ja demokraatia tugevdamiseks Eestis.

Kodanikeühenduste ja avaliku võimu koostöö eesmärkideks EKAKi raames on:

1. kodanikualgatuse ja osalusdemokraatia edendamine;
2. vabatahtliku tegevuse kui kodanikuksolemise olulise tunnuse väärtustamine;
3. kodanike majanduslike, sotsiaalsete ja poliitiliste õiguste ja kohustuste parema tundmise ning järgimise edendamine;
4. kodanike vastutustunde arendamine oma pere, kaaskodanike, kodukoha, riigi ja maailma ees;
5. kodanikeühenduste ja avaliku võimu koostöö aluseks olevate väärtuste ja põhimõtete teadvustamine ning vastastikuste kohustuste, õiguste ja tegevusprioriteetide piiritlemine;
6. kodanikeühenduste kui demokraatia arengu vältimatu teguri toimimiseks ja tugevnenemiseks soodsa keskkonna loomine;
7. kodanikualgatuse tugisüsteemi arendamine;
8. heade koostöötavate ning ametiasutuste ja kodanike ning nende ühenduste koostööd soodustavate teadmiste levitamine;
9. kodanike ja nende ühenduste laialdasem kaasamine poliitika- ja õigusaktide väljatöötamis-, teostamis- ja analüüsiprotsessi ning selleks vajalike teabekanalite ja mehhanismide arendamine;
10. ebapiisavalt esindatud või tunnustamata kodanike ja nende ühenduste erihuvide ja vajaduste tunnustamine ja arvessevõtt avaliku elu korraldamisel;
11. heategevust ja filantroopiat soodustava keskkonna loomine ning ärisektori kaasamine.

Mõiste **kodanikud** tähistab käesolevas dokumendis kõiki Eestis legaalselt elavaid inimesi.

Kodanikeühenduste all mõistetakse käesolevas dokumendis kodanike ühinemisvabaduse realiseerimise tulemusel moodustuvaid, kasumit mittetaotlevaid eri liiki ühendusi, nagu mittetulundusühingud, sihtasutused, seltsingud jms.

Kodanikualgatuse tugisüsteemi all mõistetakse käesolevas dokumendis kodanikeühenduste ning avaliku võimu asutuste koostöös kujundatavat institutsionaalset struktuuri (võrgustikku) kodanikeühenduste kompetentsuse ja arengusuutlikkuse tagamiseks.

Kodanikuühiskonna all mõistetakse inimeste omaalgatuslikku koostööd oma huvide järgimiseks ning avalike asjade arutamises ja otsustamises osalemiseks, samuti seda koostööd võimaldavaid ühendusi, võrgustikke ja institutsioone.

II. Koostööpõhimõtted ja väärtused

Kodanikeühenduste ja avaliku võimu esindajad lähtuvad oma koostöös alljärgnevaist põhimõtetest ja väärtustest.

1. Kodanikuaktiivsus

Kodanikuaktiivsus kui inimeste omaalgatuslik ja vabatahtlik osalemine ühiskonnaelus ning oma paikkonna elu küsimuste lahendamises on demokraatliku ühiskonnakorralduse oluline koostisosa. Avalik võim toetab seda soodsa õigusliku keskkonna loomisega, elanikkonna teavitamisega oma tegevusest ning kodanike ja nende ühenduste kaasamisega otsuste kavandamisse ja teostamisse.

2. Osalus

Kodanikeühendused on ühiskonnas käibivate erinevate arusaamade ja huvide esindamise kanaleiks, mille kaudu kodanikud saavad teavet ja avaldavad arvamust kavandatavate otsuste kohta. Kui poliitiliste otsuste langetajad peavad dialoogi üldsusega ja arvestavad avalikus arutelus esitatud ettepanekuid, suureneb üldise kompetentsuse määr ja tugevneb riigi legitiimsus.

3. Austus

Kodanikualgatusel ja avalikul võimul on poliitika kujundamisel ja teostamisel erinev, vastastikku täiendav roll. Avalik võim austab kodanike ja nende ühenduste õigust asetada endale ise eesmärged ja juhtida oma tegevust põhiseadusliku korra raames.

4. Partnerlus

Kodanikeühenduste ja avaliku võimu partnerlus võimaldab otstarbekat koostööd ning ülesannete jaotust avalike huvide paremaks järgimiseks.

5. Vastutus ja aruandmiskohustus

Avalikes huvides tegutsemine nõuab nii kodanikeühendustelt kui avaliku võimu institutsioonidelt avatust, vastutustunnet ja aruandlusvalmidust oma tegevuse ja selleks kulutatavate vahendite kasutamise kohta.

6. Kodanikualgatuse poliitiline sõltumatus

Kodanikeühendused on oma eesmärgiseadmistes, otsustes ja tegevuses seaduse piires vabad ja sõltumatud. Kodanikualgatuse toetamise korral avaliku sektori eelarvetest ja fondidest välditakse poliitilise iseloomuga piiranguid.

7. Korruptiivsuse vältimine

Avaliku võimu organite lepinguliste koostööpartnerite valikul kodanikeühenduste hulgest ja avalike teenuste osutamise ning muude ülesannete delegerimisel kodanikeühendustele välditakse korruptsiooni võimaldavaid suhteid.

8. Säästev ja tasakaalustatud areng

Kodanikeühendused ja avaliku võimu organid lähtuvad oma tegevuses ja omavahelises koostöös säästva ja tasakaalustatud arengu põhimõttest.

9. Võrdne kohtlemine

Kodanikeühendused ja avaliku võimu organid austavad kõigi kodanike ja nende ühenduste põhimõttelist võrdsust ligipääsul ühiskonnaelus osalemise võimalustele.

III. Eesmärkide saavutamise teed

Eeltoodud eesmärkide saavutamiseks määratleb EKAK kodanikeühenduste ja avaliku võimu koostöösuhtest tulenevad põhilised kohustused ja õigused, mis seonduvad kummagi poole tunnustamise ja esindamisega, nende partnerlusega, poliitikate väljatöötamisega ning vahendite kasutamise ja aruandlusega.

1. Tunnustamine ja esindamine

Kodanikeühendused ja avalik võim:

1.1 määravad kindlaks vastastikused läbipaistvad ja ligipääsetavad suhtlemiskanalid ning teavitavad neist huvitatud grupe ja avalikkust;

1.2 teevad kõik endast oleneva, et avalik võim saaks üldsuse ees vastutada kodanikeühendustele eraldatavate vahendite sihtotstarbelise ja tõhusa kasutamise eest, tagades vahendite jaotamisel ja kasutamisel sihipärasuse, läbipaistvuse ja aruandluse;

1.3 väldivad oma esindajate huvidekonflikti;

1.4 loovad tingimused, mis võimaldavad kodanikeühendustel nimetada oma esindajad mittepoliitilistesse avalikesse kogudesse, organitesse ja komisjonidesse, ning tunnustavad nimetatud esindajate volitusi;

1.5 tunnustavad kodanikeühenduste katusorganisatsioonide ja võrgustike rolli oma liikmete ühishuvide esindamisel, välistamata seejuures üksikute kodanikeühenduste õigust ise oma huve esindada;

1.6 tunnustavad, et ükski kodanikeühendus ega nende katusorganisatsioon ei saa suhetes avaliku võimuga esindada kogu kodanikualgatusliku sektori huve. Laialdaselt tunnustatud esinduskogud või tegevusvaldkondade katusorganisatsioonid lähtuvad oma esindusfunktsiooni täitmisel suhetes avaliku võimuga järgmistest põhimõtetest:

1.6.1 esindavad oma liikmete ja toetajate tegevusvaldkonnast tulenevaid ühishuve ning selgitavad avaliku võimu organitele, kuidas nad oma liikmes- või toetajaskonnaga konsulteerivad ning nende ees vastutavad;

1.6.2 aitavad kaasa infrastruktuuri arendamisele, mis võimaldaks ka üksikutel huvigruppidel oma arvamust avaldada ja avaliku võimuni tuua;

1.6.3 edastavad oma põhjendatud arvamused avalikule võimule kokkulepitud ajakavast kinni pidades;

1.6.4 toetavad kodanikualgatusliku sektori eri osade koostööd.

2. Partnerlus

Kodanikeühendused ja avalik võim:

2.1 teevad koostööd, lähtudes avatuse, usalduse, sallivuse, paindlikkuse ja teise poole eripära tunnistamise põhimõtetest;

2.2 taotlevad omavahelises koostöös võimalikult laia isikute ringi esindatust ja kindlustavad oma esindajate piisava ettevalmistuse;

2.3 annavad koostööpartnerile tõhusaks koostööks vajalikku teavet, vajaduse korral täpsustades selle konfidentsiaalsust ning tagades teiselt poolelt samasugusel tingimustel saadud teabe konfidentsiaalsuse;

2.4 lepivad ühishuvide piiritlemise algaasist alates kokku võimalikult tõhusa ajakasutuse tingimused;

2.5 toetavad ja tutvustavad oma toetajatele, liikmetele, töötajatele, teenuste kasutajatele ja üldsusele omavahelise koostöö põhimõtteid, tegevusprioriteete ja häid koostöötavasid;

2.6 tutvustavad ja toetavad massimeediakanalite kaudu ja avalikes esinemistes omavahelist koostööd ning hoiduvad üldistavatest negatiivsetest hinnangutest.

3. Poliitikate väljatöötamine

Kodanikeühendused ja avalik võim:

3.1 teevad koostööd eri valdkondade poliitikate väljatöötamisel, elluviimisel ja hindamisel oma volitatud liikmete või esindajate kaudu nende tegevusvaldkondade ja oma pädevuse kohaselt;

3.2 korraldavad poliitikate kujundamiseks ja õigusaktide algatamiseks vajalike arvamuste kogumist ning nende süstematiseeritud esitamist volitatud organeile kokkulepitud tähtajal ja vormis;

3.3 arvestavad teineteise kogemusi poliitikate kujundamisel ja õigusaktide algatamisel ning konsulteerivad nende väljatöötamisel eri arvamusi esindavate kodanikeühendustega, andes neile piisavalt aega oma seisukohtade kujundamiseks;

3.4 hindavad eri poliitikate ja õigusaktide väljatöötamise kõikidel etappidel nende mõju ühiskonnale ja keskkonnale;

3.5 tõstavad oma esindajate oskust poliitikate väljatöötamises, elluviimises ja hindamises osalemiseks;

3.6 arvestavad vähemusrühmi puudutavate poliitikate kujundamisel neid rühmi esindavate kodanikeühenduste seisukohti ja arvamusi ning kaasavad neid aruteludesse ja õigusloomesse;

3.7 kujundavad ühiselt ja järgivad häid koostöötavasid poliitikate väljatöötamise, elluviimise ja hindamise korraldamiseks ning kodanikeühenduste osalemiseks õigusloomes.

4. Vahendid

Kodanikeühendused ja avalik võim:

4.1 kasutavad oma võimalusi mittetasustatava vabatahtliku töö võimaluste tutvustamiseks ja kodanike kaasamiseks ühiskonna ees seisvate probleemide lahendamisse vabatahtlikkuse põhimõttel;

4.2 kannavad hoolt, et ei takistataks kodanikeühenduste seadusega ettenähtud korras toimuvat tegevust oma majandusliku baasi tugevdamiseks, ja tunnustavad sellega seonduva äritundliku teabe konfidentsiaalsust;

4.3 töötavad välja ja avalikustavad kodanikualgatuse tugisüsteemi arendamiseks vajalike avalike vahendite eraldamise, nende kasutamise ja aruandluse ning kontrolli põhimõtted ja korra;

4.4 kasutavad oma võimalusi kodanikualgatuse toetamist ja heategevust võimaldava maksupoliitika tutvustamiseks ja arendamiseks, elavdamaks ärisektori huvi mittetulundusliku tegevuse toetamiseks;

4.5 töötavad välja ja avalikustavad põhimõtted ja korra avalike teenuste osutamise delegerimiseks kodanikeühendustele ning avaliku võimu asutuste ja kodanikeühenduste koostöölepete täitmise rahastamiseks;

4.6 kasutavad püstitatud eesmärkide saavutamiseks eraldatud vahendeid sihtotstarbeliselt, säästvalt ja tulemuslikult.

IV. EKAKi rakendamine

1. EKAKi rakendamise üldised pikaajalised prioriteetidid on:

1.1 Kodanikuhariduse ja -aktiivsuse taseme oluline tõus ja osalusdemokraatia tugevdamine.

1.2 Avaliku võimu ja kodanikualgatuse partnerlusel põhineva koostöökultuuri juurutamine, heade koostöötavade tutvustamine ja laialdane kasutuselevõtt ning koostöövõrgustiku loomine.

1.3 Kodanikualgatuse tugisüsteemi toimimise tagamine.

2. EKAKi rakendamise lähima aja prioriteetidid on:

2.1 Kodanikualgatusliku sektori ning selle jätkusuutlikkuseks vajalike tingimuste kaardistamine, kodanikeühenduste klassifitseerimissüsteemi väljatöötamine ja statistika korrastamine.

2.2 Koostöö- ja tugistruktuuride kaardistamine, korrastamine ja tugevdamine.

2.3 Kodanikualgatusliku sektori eetikakoodeksi laialdane tutvustamine.

2.4 Kodanikualgatusega seonduvate õigusaktide läbivaatamine ja vajaduse ilmnemisel selle täiendamise kavandamine.

2.5 Mehhanismide väljatöötamine kodanikeühenduste esindajate kaasamiseks valdkondlike poliitikate ja õigusloome ettevalmistamisse ja elluviimisse.

2.6 Kodanikeühenduste avalikest eelarvetest toetamise ja sellest üldsuse teavitamise süsteemi kaardistamine, korrastamine ja täiustamine.

2.7 Avaliku võimu ja ühiskonna vaheliste info- ja tagasisidekanalite täiustamine.

2.8 Avaliku võimu asutuste ja kodanikeühenduste vaheliste koostöölepingute sõlmimise ja teostamise korra väljatöötamine.

2.9 Avalike teenuste pakkumise üldiste standardite ning nende osutamise kodanikeühendustele delegerimise põhimõtete ja korra väljatöötamine.

2.10 Kodanikuõpetuse õppekavade ja õppematerjalide läbivaatamine ja täiustamine ning kodanikuõpetuse õpetajate täienduskoolituse korraldamine.

2.11 Avaliku võimu ja kodanikualgatuse koostoimimist käsitlevate meediaprogrammide käivitamine ning riigiserveris vastava alajaotuse loomine.

Kodanikeühendused ja avaliku võimu asutused kasutavad oma võimalusi EKAKi, selle põhiseisukohtade, väärtuste, põhimõtete, tegevusprioriteetide, osapoolte õiguste ja kohustuste ning heade koostöötavade laialdaseks tutvustamiseks ja propageerimiseks. Avalik võim muudab kodanikualgatusliku sektori tegevusaluste ja põhimõtete tundmise ametnike kvalifikatsiooninõuete lahutamatuks koostisosaks.

Vabariigi Valitsuse ja kodanikeühenduste esindajad moodustavad ühiskomisjoni EKAKi rakendamise tegevuskavade ettevalmistamise, elluviimise ja täitmise hindamise süsteemi käivitamiseks.

Riigikogu korraldab EKAKi elluviimise ja kodanikuühiskonna arengu arutamiseks igal teisel aastal vastavasisulise olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu.

AVALIK
PÖÖRDU-
MINE JA
EETIKA
KOO-
DEKS

PÖÖRDUMINE OSALUSDEMOKRAATIA PÕHIMÕTETE RAKENDAMISEKS EESTIS

Kodanikeühenduste avatud esindusena taotleme, et avaliku võimu kandjad – Eesti Vabariigi Riigikogu, president, valitsus, kohalikud omavalitsused jt – kuulaksid ja arvestaksid rahva arvamust mitte üksnes valimiseelsel perioodil, vaid toimiksid pidevalt rahvaga koos.

Demokraatia ei piirdu üksnes sõnavabaduse ja õigusega osaleda valimistel. Demokraatia eeldab ka inimeste soovi ja suutlikkust osaleda oma elu ja ühiskonna kujundamisel. Seda võib teha avaliku võimu kaudu või/ja ettevõtluse abil. Paljud soovivad osaleda ühiskonna arendamises kodanikeühenduste (edaspidi: ühendused) kaudu. Kui avalikus sektoris ja äriktoris teevad inimesed tööd palga eest, siis kodanikualgatuslikus sektoris saavad inimesed lisaks palgatööle anda oma panuse ka vabatahtliku tasuta tööga.

Ajalooliselt on ühendused olnud sageli opositsioonis avaliku võimu kandjatega. Nüüd on suhted muutumas ja püütakse ühiste eesmärkide poole parema elu loomise nimel. Ühenduste ja avaliku võimu ühised eesmärgid on seadustatud Riigikogu otsusega 12. detsembrist 2002 Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioonis (EKAK). Kuid peame vajalikuks, et avalik võim ja äriktori käsitleksid meid võrdväärse partnerina ka ühiskondliku kokkuleppe väljatöötamisel ja teostamisel.

Ühenduste ees seisvad ülesanded on ära toodud Eesti kodanikuühiskonna ja -ühenduste elujõulisuse dokumendis. Ühendused saavad edukalt toimida vaid siis, kui selleks on loodud vastavad tingimused. Osa tingimusi saavad ühendused ise luua ja on seda viimase 11 aasta jooksul ka edukalt teinud. Kuid on veel mitmeid probleeme, mida peab lahendama avalik sektor, et tagada Eestis kodanikuühenduste, kodanikualgatusliku sektori ja kodanikuühiskonna arenemine. Ühenduste tegutsemiseks on loodud tõhus õigusruum ja infrastruktuur, kuid lahendada tuleb veel mitmed küsimused. Seni on Eesti riik suunanud valdava osa investeeringutest avaliku sektori kujundamiseks ja ettevõtluse arendamiseks, jättes kodanikualgatuslikku sektori vaeslapse ossa.

SEADUSLOOME – korrastatud tegevuse alus

Avalik võim on üha sagedamini pöördunud ühenduste poole ettepanekutega kommenteerida mõnda ettevalmistamisel olevat õigusakti.

Eesti mittetulundussektor on juriidiliselt määratletud kolme vormiga (mittetulundusühing, sihtasutus ja seltsing) ning vastavate seadustega, mis võimaldavad ühenduste registreerimise ja tegutsemisvabaduse.

Samas on seadused ajast maha jäänud, kuivõrd teevad ainult vormiliselt vahet mittetulundusühingutel ja sihtasutustel. Lahendamata on küsimused, kuidas eristada avalikes huvides tegutsevaid ühendusi erahuvides toimivatest, kuidas eristada riigi ja kohaliku omavalitsuse poolt loodud ühendusi inimeste, ettevõtete või ühenduste endi poolt loodud organisatsioonidest, milline peab olema väikeste ühenduste ja suurte organisatsioonide aruandlus. On tekkinud olukord, kus ausad ühendused kannatavad mitmetes avaliku võimu poolt loodud ühendustes valitseva ebaeetilise tõttu. Muuta tuleb annetuste tegemist puudutavaid seadusi – need on keerulised ja annetamist mittesoodustavad. Paljudel ühendustel on raskusi vabatahtlike kaasamisega seotud kulude hüvitamisega, kuna kehtivate seaduste järgi loetakse kulude tasumine vabatahtlike tuluks.

Soovime, et avalik võim mõistaks, et seaduste järgi peab saama ka elada. Seetõttu tuleb õigusaktide eelnõusid arutada vastavate huvigruppidega ning nendega koos analüüsida ja hinnata seadusloome mõju. Koos ühendustega tuleb oluliselt täiendada ühendusi puudutavaid seadusi.

EKAKi RAKENDAMINE – koostöö avaliku sektoriga

EKAKi väljatöötamine kodanikeühenduste algatusel oli pikk protsess, mis nõudis otseseid rahalisi kulutusi üksnes ühendustelt. Avalik võim ootab ühendustelt rohkem tööd nende elanikkonna gruppide heaks, kellega ametkonnad

ise ei suuda, ei taha või ei oska tegeleda, kuid samas ei kuula avalik võim ühenduste soovitusi ega käsitle neid võrdväärsete partneritena. EKAK loob raamistiku ühiseks tegevuseks vajalike ressursside ratsionaalseks kasutamiseks. Ühendused peavad oma ülesandeks arendada koostööd eelkõige kohalikul tasandil, st tuua kokku kohalikud omavalitsused, ettevõtted ja ühendused, et koos arutada ja lahendada kohalikke probleeme.

Soovime, et Riigikogu ja valitsus mõistaksid, et ühendused on oma eesmärkide ning vastutusvõime kaudu ühiskonda edendavad institutsioonid, millela avalik sektor ei saa demokraatlikult toimida. EKAKi rakendamiseks peab valitsus sellele küsimusele tõsiselt pühendumise ning koos ühendustega läbi töötama järgmised ühenduste tegevussuutlikkust mõjutavad valdkonnad:

- mittetulundusühenduste (mittetulundusühingud, sihtasutused, seltsingud) regulaarse (kord 5-10 aasta jooksul) loenduse läbiviimine tuginedes rahvusvaheliselt tunnustatud ning Eestis testitud metoodikale;
- ühenduste tegevust mõjutava õigusruumi korrastamine, mis peab põhinema statistiliste andmete kogumisel ja analüüsil ning uuringutel;
- suhtumise kujundamine ühiskonnas, et heategevus ja annetamine oleksid meie elufilosoofia iseenesest mõistetavad koostisosad;
- kodanikualgatusliku sektori kaudu inimeste tööhõive suurendamine ja vabatahtliku tegevuse väärtustamise kaudu inimeste ühiskonnaelus osalemise suurendamine;
- kodanikualgatusliku sektori tegevus- ja jätkusuutlikkuse suurendamine avaliku sektori ja kodanikualgatusliku sektori poolt ühiselt toetatud tugikeskuste võrgustiku ja korrastatud rahastamissüsteemi kaudu.

UURINGUD JA STATISTIKA – õige ja süsteemne teave

Eesti Statistikaamet kogub andmeid Eestis tegutsevate mittetulundusühingute ja sihtasutuste kohta. Kahjuks ei sisalda kogutav info andmeid ühenduste majandustegevuse, väljastpoolt Eestit saadavate rahaliste vahendite ja omateenitud tulude kohta. Samuti puudub terviklik ülevaade kodanikualgatuslikus sektoris tööd saavate inimeste arvu kohta, nagu ka vabatahtlike arvu ja panuse kohta. Kodanikeühenduste algatusel on alustatud metoodika väljatöötamist ühendustelt igakülgselt statistiliste andmete kogumiseks.

Soovime, et avalik võim mõistaks vajadust teha sõltumatuid uuringuid ja koguda statistilisi andmeid kõikidelt ühendustelt, saamaks terviklikku pilti ühenduste tegelikest majanduslikest, sotsiaalsetest ja organisatsioonilistest ressurssidest, nende panusest Eesti majandusse. Kuni sedalaadi teave on puudulik, saavad riigiametnikud ja poliitikud põhjendamatu üleolekuga suhtuda ühenduste tegelikku tegutsemisvõimesse ja avaldada ekslikke arvamusi kodanikeühenduste vajalikkuse kohta ühiskonnas.

TUGISÜSTEEM – struktuuride ja võrgustike arendamine

Riik on pidevalt toetanud ettevõtluse arenguks loodud tugistruktuuri. Ühendused on pidanud ise hakkama saama. Praeguseks on mitmed mittetulundusorganisatsioonid loonud toimivaid koostöövõrgustikke, selleks ise vahendeid otsides ja välisrahastajate toetust kasutades. See tugisüsteem on aastaid taotlenud toetust riigieelarvest, kuid kahjuks tagajärjetult.

Soovime, et avalik võim tunnustaks olemasolevate võrgustike pädevust ja mõistaks kodanikualgatusliku tugistruktuuri toetamise vajalikkust. Peame oluliseks, et riiklike, regionaalsete ja kohalike arenduskeskuste ning programmide oluliste partnerite ja sihtgruppide näha kodanikeühendusi.

VABATAHTLIKKUS – ühine töö ühistes huvides

Ühendustes teevad inimesed ka palgalist tööd, kuid palju tööd tehakse ära selle eest tasu saamata. Seetõttu on ühendused investeerinud hulgaliselt ressursse vabatahtlikkuse arendamiseks Eestis, millela paljude ühenduste tegevus poleks mõeldavgi.

Soovime, et avalik võim mõistaks, et suurem osa kodanikeühendustes tehtavast tööst alates organisatoorsest panusest kuni oskusteabe rakendamiseni tehakse vabatahtlike poolt. Vabatahtlikkust peab toetama seda motiveeriv seadusandlus ning avalik võim ise peaks oma teenuste pakkumisel rohkem kasutama vabatahtlike oskusi.

RAHASTAMINE – rahastamismehhanismid ning seda toetavad seadused

Ühendused toovad välisfondidest Eestisse miljoneid kroone aastas, teenivad ise tulu ning saavad annetusi ja toetusi. Lisaks saadakse eraldi riigieelarvest ning kohalikest eelarvetest. Tänu nendele rahalistele vahenditele suudavad ühendused pakkuda teenuseid ja viia ellu programme, mida riik teha ei suuda.

Ühendused on korduvalt teinud valitsusasutustele ja kohalikele omavalitsustele ettepanekuid riigipoolse rahastamise korrastamiseks ja vastavate põhimõtete avalikustamiseks. Seni ei ole valitsus suutnud välja selgitada ja eristada summasid, mis on läinud ühendustele riigi eelarvest sihtfinantseeringuna, projektide teostamiseks või teenuste ostmiseks. Samuti ei ole suudetud selgitada kodanikualgatuse korras loodud ja riigi või ühenduste poolt loodud mittetulundusühingutele ja sihtasutustele eraldatud summasid.

Soovime, et avalik võim teeks kõik võimaliku, et koos ühendustega lõpetada senine läbipaistmatu rahastamispraktika ning luua ühendustele selged rahastamis- ja aruandlusskeemid, mis arvestaksid ka vabatahtliku töö rahalist väärtust. Peame vajalikuks, et koostöös Vabariigi Valitsusega koostatakse lähiajal mittetulundussektori rahastamiskodeks ning ühenduste sõltumatuse ja jätkusuutlikkuse tagamiseks luuakse Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

TÖÖKOHTADE LOOMINE – aktiivne tööhõive ühenduste kaudu

Hinnanguliselt annavad ühendused Eestis tööd 4-5 protsendile töötavatest inimestest. Kahjuks on levinud seisukoht, et ühendustes tegutsevad inimesed ei peagi palka saama. Selline lähenemine on vähiklik, sest on võimatu tegeleda pidevalt ja tasuta näiteks turvakodus laste nõustamisega või keskkonna kaitsmisega. Ühendustes tegutsevad inimesed ei saa teha ainult tasuta tööd.

Soovime, et avalik võim mõistaks, et ühendused loovad töökohti ning pakuvad inimestele võimalusi arenguks ja karjääriks samamoodi nagu avalik sektor või eraettevõtted. Seetõttu peavad avalike teenuste osutamist delegeerivad lepingud olema pikemaajalised, projektid olema jätkuvõimalikud ning struktuurifondide vahendid võimaldama töökohtade loomist ühendustes. Toetame teenuste ühtse standardi loomist.

Eesti ühendused usuvad, et esitatud soovide elluviimise kaudu avaldub avaliku võimu tunnustus ja toetus kodanikuühendustele on oluline kogu Eesti arenguks, avalik võim aga saavutab selle kaudu usaldusväärse ühenduste ja kodanike silmis.

Ühendused tuginevad oma eesmärkide poole püüdlisel eetikakoodeksi ja EKAKi põhimõtetele, on avatud dialoogiks ja koostööks kõigi osapooltega, sealhulgas erakondadega. Ühendused tunnustavad avaliku võimu rolli võtta vastu kogu ühiskonda puudutavaid otsuseid, kuid soovivad osaleda võrdväärsete partneritena otsuste ettevalmistamise protsessis.

Vastu võetud Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaua III suurokogul 1. veebruaril 2003. aastal Tallinnas

---

KODANIKUÜHENDUSTE EETIKAKOODEKS

Kodanikuühendused väärtustavad ausust, võrdsust, väärikust, avatust, solidaarsust, koostöömeelsust, mitmekesisust ja usaldusväärset ning tegutsevad nendest väärtustest lähtudes. Nende koostöö põhineb heatahtlikul partnerlusel, vastastikusel lugupidamisel ja tunnustamisel. Kodanikuühenduste kohus on anda oma panus turvalise, tasakaalustatud ja hooliva ühiskonna kujundamisse. Oma igapäevases tegevuses lähtuvad kodanikuühendused Eesti Vabariigi kehtivatest seadustest ja teistest õigusaktidest. Eetikakoodeks sätestab kodanikuühenduste väärika tegutsemise põhimõtted, mille järgimine tõstab ühenduste ja mittetulundussektori usaldusväärset ühiskonnas.

KODANIKUÜHENDUSTE TEGEVUSE EETILISED PÕHIMÕTTED

Demokraatlik juhtimine ja toimimine

1. Kodanikuühendusel on selge ja arusaadav missioon. Kodanikuühendus järgib oma missiooni täitmisel põhikirja, sisemisi dokumente ja organisatsiooni toimumisstandardeid.

2. Kodanikuühendus väljendab ja esindab inimeste erinevaid huvisid ja vajadusi. Kodanikuühendus kaasab inimesi rahvahariduse, osalusdemokraatia, eestkoste ja muude vormide kaudu kodanikuühiskonna edendamisse.
3. Kodanikuühendus kui ühiskonnaliikmete vabatahtlik ühendus väärtustab oma liikmeid, kindlustab ühenduse demokraatliku juhtimise, hoiab ühenduse juhtivkogud ja töötajad vastutavana, reageerib nende väärtegedele.
4. Kodanikuühendus peab inimeste kaasamist ja vabatahtlikku tööd kodanikuühiskonna alustalaks, väärtustab kodanikke ja nende vabatahtlikku tööd.
5. Kodanikuühendus püüdleb järjekindlalt oskusliku tegutsemise, professionaalsuse ja täiuslikkuse poole, et saavutada parimaid töötulemusi.
6. Kodanikuühendus, saades vahendid oma tegevuseks peamiselt toetajatelt ja annetajatelt, kasutab saadud vahendeid otstarbekalt ja sihipäraselt.

Kodanikujulgus ja hoolivus

7. Kodanikuühendus ilmutab kodanikujulgust võitluses ühiskonnas esineva ebaõigluse vastu.
8. Kodanikuühendus, nähes seadustes ja teistes õigusaktides ning nende rakendamises ebapädevust ja ebaõiglust, teeb tööd nende muutmiseks.
9. Kodanikuühendus ei kasuta ega propageeri vägivalda oma seisukohtade väljendamiseks, eesmärkide ja avalikkuse tähelepanu saavutamiseks.

Vahendite ja vara heaperemehelik ning säästlik kasutamine

10. Kodanikuühendus kasutab loodus-, inim- ja vaimuvara ning ainelisi ja varalisi vahendeid heaperemehelikult ning säästlikult, arvestades tänaste ja tulevaste põlvete vajadustega.
11. Kodanikuühendus lähtub nii taotleja kui toetajana headest rahastamistavade, eelarvete põhjendatusest ja läbipaistvusest ning hoidub topeltrahastamisest.

Vastutus ja aruandmiskohustus

12. Kodanikuühendus annab oma tegevusest aru ning vastutab asutajate, liikmete, toetajate, annetajate ja avalikkuse ees.
13. Kodanikuühendus peab oluliseks aruandevalmidust, mille tagab oskusjuhtimine, sisemine aruandlus ja juhindumine heast raamatupidamistavast.
14. Kodanikuühendus avalikustab oma tegevuse sisulise ja rahalise aruande vähemalt kord aastas.

Avatus ja läbipaistvus

15. Informatsioon kodanikuühenduse missiooni, liikmeskonna, tegevuse ja rahastamise kohta peab olema avalik ja arusaadav.
16. Kodanikuühendus suhtleb avatult ja otsekoheselt oma nime all ega tegutse anonüümselt.
17. Kodanikuühendus on avatud uutele ideedele ja erinevatele seisukohtadele ning koostööle ühiste eesmärkide saavutamiseks.

Sõltumatus ja huvide konflikti vältimine

18. Kodanikuühendus on oma eesmärgiseadmistes, otsustes ja tegevuses sõltumatu ning hoidub sattumast erakonna, avaliku institutsiooni või äriühingu kontrolli alla, millega ta kaotab oma sõltumatuse ja avalikes huvides tegutsemise võime.
19. Kodanikuühendus ja seal tegutsevad isikud hoiduvad sattumast huvide konflikti. Huvide konflikti ilmnemisel võtab ühendus tarvitusele vajalikud abinõud selle lõpetamiseks.

Sõnapidamine ja ideede autorluse tunnustamine

20. Kodanikuühendus peab kinni nii kirjalikest lepingutest kui suulistest kokkulepetest.
21. Kodanikuühendus austab teiste ühenduste ideede ja projektide autorlust.

Sallivus

22. Kodanikuühendus tunnustab mõtteviiside erinevust, ühenduste ja nende eesmärkide mitmekesisust.
23. Kodanikuühendus ei halvusta ega laima teisi ühendusi, nende seisukohti ja neis tegutsevaid isikuid.

Vastu võetud Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaa Suurkogul 7. aprillil 2002. aastal Tartus